445

Jean Rhys

MAREA SARGASSELOR

Scriitoarea engleză Jean Rhys (1890–1979) s-a născut în insula Dominica, fostă posesiune engleză din Indiile de Vest. Dotată cu mare sensibilitate și cu un ascuțit simț al observației, Jean Rhys va zugrăvi în opera ei prin intermediul destinului tragic al unor personaje feminine impactul dintre natură și civilizație, dintre autenticitate, lipsa de constrîngere și restricțiile morale impuse de austeritatea epocii victoriene. Cartea de față a fost voită de autoarea însăși drept o explicație și o urmare a romanului **Jane Eyre** de Charlotte Brontë.

EDITURA UNIVERS

GLOBUS

Lei 7.75

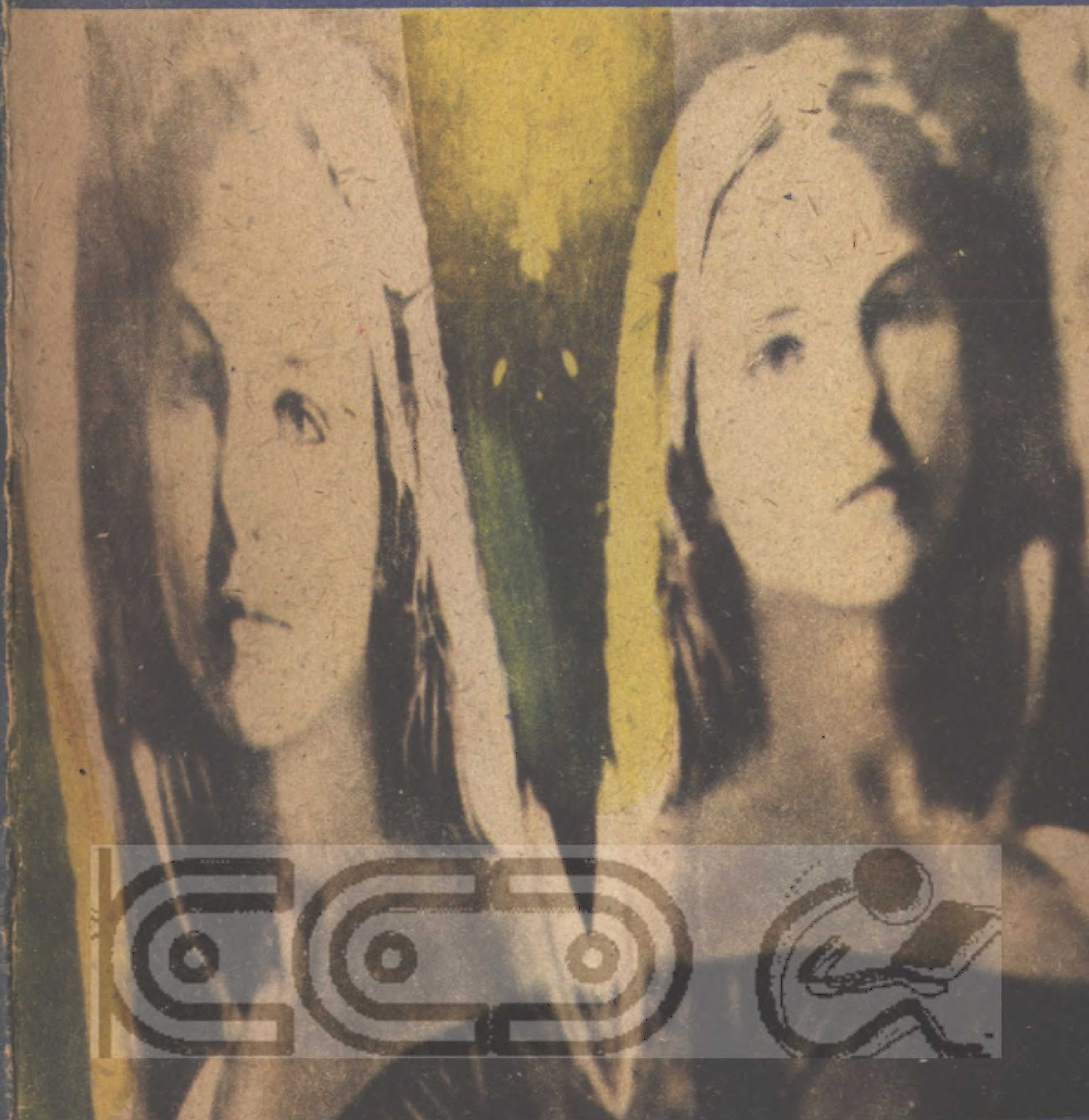
JEAN RHYS

MAREA SARGASSELOR

JEAN RHYS

MAREA SARGASSELOR

Coperta colecției de ION STATE
Grafica și ilustrația : Mircea Dumitrescu

JEAN RHYS
WIDE SARGASSO SEA

GLOBUS

Jean Rhys

Marea Sargasselor

Traducere de
ECATERINA POPA
și IOAN N. POPA

Cuvînt înainte de
ECATERINA POPA

EDITURA UNIVERS

București
1988

CUVÎNT ÎNAINTE

În romanul *Jane Eyre* de Charlotte Brontë, mîna necruțătoare a destinului își exercită puterea prin intermediul unui personaj lugubru, plin de mistere, care bîntuie ca o stafie coridoarele reci din Thornfield Hall și întrerupe din cînd în cînd liniștea nopților cu hohote de rîs înfricoșătoare. Stafia cu chip de femeie, cu părul lung și negru, se dovedește a fi soția nebună a domnului Rochester, stăpînul de la Thornfield Hall. Soarta lui Edward Rochester este legată de această femeie cu care se căsătorise cu mulți ani în urmă în Indiile de Vest. Din cauza ei a rătăcit prin lume, și-a ratat căsătoria cu Jane și a rămas mutilat pe viață în urma incendiului distrugător provocat de ea.

Din relatarea lui Rochester aflăm cum tatăl său a pus la cale o căsătorie cu o moștenitoare bogată din Jamaica pentru a-și păstra intactă averea și cum, victimă a tinereții și nesăbuinței sale, el s-a lăsat prins în jocul farmecelor frumoasei creole. Curînd însă tarele familiei își fac simțite prezența în comportamentul soției și manifestările ei de nebunie ruinează căsnicia. Indignarea, rușinea, ura își pun pecetea pentru totdeauna pe relațiile dintre cei doi soți. Cum căsătoria nu mai putea fi desfăcută în condițiile existente, Rochester își aduce în secret soția legală în Anglia și o închide sub îngrijire într-una din camerele reședinței sale de la Thornfield Hall, astfel ca niciodată numele său să nu mai fie asociat cu această femeie. Totuși documentul scos la

iveală în dimineața căsătoriei sale cu Jane Eyre certifică faptul că Edward Fairfax Rochester a fost cununat în Spanish Town, Jamaica, cu Bertha Antoinette Mason.

Marea Sargasselor de Jean Rhys ar fi romanul misterioasei creole adusă din Indiile de Vest. Reconstituirea personajelor reprezintă pentru scriitoare doar un pretext. Cunoscînd din proprie experiență și din istorie soarta moștenitoarelor bogate din zona Antilelor, unde ea însăși a copilărit ca fiică a unei mame creole și a unui tată originar din Țara Galilor, Jean Rhys a preluat motivul conferindu-i realitate temporală și spațială.

Plasat în Jamaica în anii patruzeci ai secolului al XIX-lea, la cîțiva ani după Actul de emancipare din 1833 prin care au fost eliberați sclavii în posesiunile britanice din Indiile de Vest, romanul surprinde în primul rînd conflicte sociale adînc înrădăcinate care răbufnesc izolat, dar cu violență, lăsîndu-și amprenta pe viața și sentimentele oamenilor. Relațiile tensionate între plantatori, foști proprietari de sclavi, și sclavii eliberați, între albii nou-veniți și băștinașii aduși la ruină, între negri, mulatri și albi se concretizează în cele mai diverse manifestări. Chicotele înăbuțite și batjocura apartnt nevinovată a copiilor, răceala distantă a servitorilor sau răutatea și invidia evidentă în relațiile cu foștii stăpîni, alcoolismul, demența sau sinuciderea nu sînt decît forme de apărare și protest ale unei lumi ce se teme de sine, o lume sfîșiată între ceea ce a fost și nu mai este, ce s-ar fi dorit să fie și nu i-a fost hărăzit. În această lume fluidă și eterogenă, singurul element statornic și viabil rămîne natura luxuriantă, soarele fierbinte și întinderea nesfîrșită a mării. Copii ai acestui

pămînt, băștinașii poartă în pielea lor neagră nu numai soarele veșnic, ci și tradiții, credințe și obiceiuri pe cît de atractive și interesante pe atît de misterioase pentru un nou venit, și cu atît mai mult pentru englezii epocii victoriene. Opoziția între soarele orbitor al insulelor și cenușiul morbid al Angliei, între libertatea oferită de viața în natură și claustrarea între cei patru pereți reci ai unei case englezești, între senzualitatea dragostei și constrîngerile morale ale începutului de epocă victoriană constituie motivul călătoriei în timp pe care ne-o oferă Jean Rhys în *Marea Sargasselor*.

Structurat în trei părți distincte, povestit de trei voci — Antoinette — adolescentă, tînărul soț și Bertha-Antoinette, soție — romanul este construit din trei episoade distinct delimitate temporal. Fiecare episod este corelat cu un spațiu material, insulele și Anglia, care impregnează pînă la saturație textura psihică a personajelor.

Copilăria și adolescența Antoinettei sînt marcate de două momente, decăderea și reconstruirea plantației de la Coulibri. Primul moment cauzat de moartea tatălui ei, Cosway, și de sărăcia galopantă a foștilor stăpîni de sclavi, prin pierderea mîinii de lucru, iar cel de al doilea de căsătoria mamei sale cu Domnul Mason, tatăl vitreg care îi lasă moștenire zestrea datorită căreia și ea va ajunge proprietatea unui tînăr englez. Sentimentul dominant care își pune pecetea pe personalitatea fetei este frustrarea. În căutarea identității sale, nici albă ca și „tatăl ei alb", nici neagră ca ceilalți, pentru că de fapt ea este doar „un gîndac" alb", Antoinette trăiește suspendată între zilele fericite de altădată și prezentul în care la tot pasul sălășluiește pericolul, teama și nesiguranța.

Alungarea familiei de la Coulibri dezlănţuie tragedia presimţită. Pierre, fratele ei, moare, mama ei înnebuneşte, iar ea părăseşte pentru totdeauna locurile odată dragi. Traumatismul suferit lasă deschisă una dintre cele mai primejdioase răni — neîncrederea în oameni. Teama de a se ataşa sentimental este însă învinsă, şi Antoinette acceptă în cele din urmă căsătoria cu tînărul englez, dăruindu-se cu pasiune arzătoare bărbatului care a promis că o va face fericită.

Momentul căsătoriei constituie veriga de legătură între primul şi cel de al doilea episod. Luna de miere, petrecută pe o insulă îndepărtată din arhipelag, la o proprietate a mamei sale, este întunecată tot de răutatea oamenilor. Un bastard, Cosway, dezvăluie soţului englez adevărul despre familia Antoinettei. Trăgîndu-se dintr-un tată beţiv, brutal, desfrînat şi o mamă pătimaşă, nebună, care trăieşte în condiţii degradante, Antoinette este sortită, după spusele bastardului, să apuce pe acelaşi drum. Şocat de cele auzite, speriat de dragostea dezlănţuită a fetei, indignat că fusese atras într-o cursă, bărbatul îşi înjoseşte soţia ca mai apoi să ia hotărîrea de a continua mariajul pe baze pur legale în virtutea contractului încheiat. Între tînărul englez, hotărît să-şi urască soţia, şi tînăra Antoinette, hotărîtă să-şi recîştige soţul cu orice preţ, se interpune figura contradictorie a Christophinei. O bătrînă fără vîrstă, poate chiar expertă în practicile oculte practicate în zona Antilelor, mereu prezentă cînd cineva are nevoie de ea, Christophine reprezintă esenţa spiritului băştinaş. Integră în devotamentul ei faţă de familia căreia i-a fost încredinţată, Christophine intuieşte răul pe care l-au pricinuit albii şi ştie că o prăpastie provocată nu de firea celor

doi soţi, ci de modul diferit în care au fost educaţi îi desparte pe aceştia. Totuşi, încredinţată că oamenii trebuie ajutaţi, ea îi vorbeşte tînărului stăpîn alb cerîndu-i doar un singur lucru — puţină înţelegere şi compasiune faţă de o altă fiinţă umană. Încărcătura emoţională a încleştării între cei doi soţi este sporită şi de peisajul plin de sevă şi vigoare care se înalţă ca un zid nevăzut între cei doi protagonişti, lăsîndu-l pe fiecare în parte singur, izolat, secătuit şi sterp.

Ultimul episod al romanului, extrem de concis, constituie o călătorie în timp şi spaţiu prin intermediul suprapunerii amintirilor din trecut cu prezentul sordid. Locul acţiunii este casa din Anglia. Trecutul se topeşte în prezent şi doar obsesia halucinantă a visului revine ca un laitmotiv, visul focului distrugător şi purificator, focul care a transformat Coulibri în cenuşă îl va distruge şi pe soţul devenit temnicerul ei, şi pe Antoinette însăşi. Speranţa că în Anglia lucrurile se vor schimba s-a năruit. Traversarea oceanului a fost o călătorie spre neant şi poate că Anglia „nici nu există". Poate că este adevărat ceea ce Christophine o întrebase odată : „Crezi că există un asemenea loc ?" Locul există şi este Anglia, despre care ea nu ştie nimic, decît că patru pereţi o sufocă şi că trebuie să întreprindă ceva. Asemeni papagalului în flăcări de pe terasa conacului de la Coulibri, Antoinette încearcă să se salveze în moarte şi uitare, victimă fără vreo vină anume a unui destin ostil care a plămădit-o la fel ca pe cei între care s-a născut şi a exclus-o din rîndul celor printre care urma să trăiască. Antoinette este unul din acei oameni ai Mării Sargasselor, simpli şi primitivi, dar liberi şi frumoşi, a căror sinceritate şi dăruire sufletească trezea suspiciuni celor cărora societatea le impusese

un sistem rigid de valori și pentru care orice manifestare firească a naturii umane constituia „o lucrătură", a farmecelor, descîntecelor sau demenței. Pe de altă parte, sargassele, algele încîlcite ale mărilor calde, prind în capcana lor victima rătăcită, pentru că ea aparține acelei mări în aceeași măsură în care aparține pămîntului de pe-acele locuri.

Marea Sargasselor este, dacă vrem, romanul unui destin singular. Însă dincolo de acest destin, este romanul unei epoci, al unui spațiu geografic frămîntat de conflicte și mutații sociale, romanul condiției umane la hotarul dintre natură și civilizație, libertate și restricții, iubire și ură.

Publicat în 1966, *Wide Sargasso Sea* s-a bucurat de un succes deosebit. Autoarea, puțin cunoscută generațiilor născute în a doua jumătate a secolului XX, devine celebră, și puținii oameni de litere cu care întreținuse relații timp de treizeci de ani o readuc în atenția presei literare și a publicului cititor.

Jean Rhys s-a născut în insula Dominica, în 1890, iar la vîrsta de șaisprezece ani se îndreaptă spre Anglia pentru a se stabili în Europa. După încercări nereușite de a deveni actriță și un șir de rătăciri dintr-o capitală europeană în alta, își descoperă adevărata vocație în atmosfera stimulatoare a Parisului anilor douăzeci. Datorită primului ei soț, un poet olandez, cunoaște în cercurile literare pe care le frecventează preocuparea contemporanilor — un James Joyce, un Hemingway, un Scott Fitzgerald — pentru arta scrisului. Așa cum afirmă într-o scrisoare în 1953, „eu cred nu atît în scriitorul individual, cît în arta scrisului," Jean Rhys s-a dedicat cu meticulozitate și trudă acestei arte, pătrunsă de conștiința adevăratului artist, pentru care materialul brut nu

înseamnă nimic dacă nu e prelucrat prin magia cuvîntului. La publicarea primei sale cărți, un volum de povestiri *The Left Bank* (*Malul stîng,* 1927) Ford Madox Ford, arbitrul literar al deceniului postbelic, scria că Jean Rhys are un simț al formei „pe care puțini scriitori englezi îl au și aproape nici o femeie nu l-a atins vreodată". Dacă, în ciuda acestei calități, cele patru romane publicate în decurs de zece ani *Quartet (Quartetul,* 1928), *After Leaving Mr. Mackenzie (După părăsirea Domnului Mackenzie,* 1930), *Voyage in the Dark (Călătorie în întuneric,* 1934) și *Good Morning, Midnight (Bună dimineața, miez de noapte,* 1939) nu s-au bucurat de un succes deosebit, acest lucru s-a datorat mai cu seamă subiectului ales — condiția femeii ajunsă la marginea societății. Recurența temei, indiferent de sensibilitatea și măiestria artistică a autoarei, devenise plictisitoare și, evident, nu se încadra în preocupările cercurilor pe care le frecventa. Jean Rhys dispare de pe scena vieții literare pentru a fi redescoperită în 1958, după dramatizarea radiofonică a romanului *Good Morning, Midnight.* Apariția romanului *Marea Sargasselor,* reluarea legăturilor cu lumea exterioară, precum și publicarea, în 1984, la cinci ani după moartea scriitoarei, a unui volum de corespondență de către editorul englez Francis Wyndham aruncă o lumină cu desăvîrșire nouă asupra unei cariere literare sinuoase și a unei vieți zbuciumate. Omul Jean Rhys se contopește cu opera, sînt dezvăluite rădăcinile personalității ei fragile și travaliul artistului în căutarea perfecțiunii.

Scriitoarea, care s-a ascuns de lume în mod deliberat „cu obsesia celor patru pereți subțiri" ce-i închid viața, este în diferite ipostaze Anna, Marya, Sasha sau Antoinette, eroinele romanelor sale care,

asemenea ei, au pornit în călătorie spre civilizaţia care în cele din urmă nu le oferă decît deziluzii, năruire sufletească, dezrădăcinare. Prinsă în aceeaşi capcană, între experienţa copilăriei pe tărîmurile însorite ale Indiilor de Vest şi a maturităţii trăite într-o civilizaţie rece, pasivă la frămîntările individului, Jean Rhys şi-a construit naraţiunile ca pe un simbol al căutării identităţii, fiind obsedată de incertitudinile acestei identităţi.

Modalitatea narativă pe care a ales-o este romanul biografic confesional în care naratorul — protagonistul — îşi îmbracă experienţele şi sentimentele în cuvinte simple, propoziţii concise, călătorind între prezent şi trecut, între două continente şi două civilizaţii cu o remarcabilă naturaleţe. Perspectiva vremurilor noastre asupra epocii victoriene, asupra unor aspecte dureroase din istoria omenirii, ca sclavia, sau asupra unor probleme centrale ale omenirii, ca relaţiile interumane sau alienarea, conferă un caracter cît se poate de actual operei lui Jean Rhys. Modernitatea perspectivei, aparenta imparţialitate auctorială, prezentarea unui univers uman cu o economie lexicală şi stilistică de-o mare sobrietate, delicateţea şi sensibilitatea feminină ce transpar dintr-o operă sobră şi integră sînt calităţi ce o plasează pe Jean Rhys între scriitoarele-artist ale secolului nostru. Măsura conştiinţei artistice şi a propriei valori a exprimat-o ea singură în cuvinte la fel de simple dar încărcate cu generozitatea intelectuală a marelui creator: „În totalitatea sa, scrisul este un lac uriaş. Sînt rîuri mari care alimentează lacul, ca Tolstoi şi Dostoievski. Şi sînt şuviţe de apă, ca Jean Rhys. Ceea ce contează este ca lacul să fie mereu alimentat."

ECATERINA POPA

PARTEA ÎNTÎI

Se spune că la necaz oamenii îşi strîng rîndurile; aşa şi le-au strîns şi albii. Dar noi nu făceam parte dintre ei. Doamnele din Jamaica niciodată nu o priviseră cu ochi buni pe mama, „pentru că iubeşti prea mult pe sine", zicea Christophine.

Era cea de a doua soţie a tatălui meu, mult prea tînără pentru el, socoteau ele, şi, încă mai rău, era din Martinica. Cînd am întrebat-o de ce vine aşa de puţină lume pe la noi, mi-a spus că drumul de la Spanish Town la Coulibri, moşia unde locuiam noi, era foarte prost, iar acum repararea drumurilor ţinea de trecut. (Tata, oaspeţii, caii, sentimentul de siguranţă seara la culcare — toate ţineau de trecut.)

Într-o zi am auzit-o vorbind cu domnul Luttrell, vecinul nostru şi singurul ei prieten. „Desigur, îşi au şi ei necazurile lor. Încă mai aşteaptă despăgubirea aceea promisă de englezi cînd s-a votat Actul de emancipare. Unii vor aştepta mult şi bine."

De unde să fi ştiut ea că domnul Luttrell va fi primul care s-a săturat de aşteptat? Într-o seară liniştită şi-a împuşcat cîinele, a înotat departe în larg şi dus a fost. Nu a venit nici un agent de asigurări din Anglia să vadă de proprietatea lui — îi zicea Nelson's Rest —

dar au venit călare străini din Spanish Town să pălăvrăgească și să discute nenorocirea.

— Să locuim la Nelson's Rest? Nici de plăcere, nici pe bani. Aduce ghinion.

Casa domnului Luttrell a rămas goală, cu jaluzelele în bătaia vîntului. Nu după multă vreme negrii au spus că e bîntuită de stafii și nici nu s-au mai apropiat de ea. Nici de noi nu s-a mai apropiat nimeni.

Eu m-am obișnuit cu singurătatea, dar mama mai plănuia și mai spera — probabil că trebuia să spere ori de cîte ori trecea prin fața unei oglinzi.

Mai călărea încă în fiecare dimineață, fără să-i pese de negrii care se adunau în grupuri să-și rîdă de ea, mai cu seamă după ce costumul de călărie i se jerpelise (ei se uită la haine, știu ce e banul).

Apoi, într-o dimineață, foarte devreme, i-am văzut calul întins pe jos sub copacul de frangipani. M-am dus să-l văd, nu era bolnav, era mort, cu ochii negri de muște. Am luat-o la fugă și n-am spus nimănui nimic, credeam că dacă nu spun nimănui s-ar putea să nu fie adevărat. Dar în aceeași zi, mai tîrziu, l-a găsit Godfrey, fusese otrăvit. „Acum ne-au părăsit toți, a spus mama, acum ce se va alege de noi?"

Godfrey i-a spus: „Nu pot păzi calul zi și noapte. Eu prea bătrîn acum. Cînd se duci vremea, lasă să ducă. Nici un rost să te agăți de ea. Domnul nu faci deosebire între negru și alb, negru și alb la fel pentru El. Odihnește în pace că cei drepți nu sînt uitați." Însă ea nu putea. Era prea tînără. Cum să nu încerce,

în ciuda tuturor lucrurilor care se întîmplaseră așa, pe neașteptate, fără ca măcar să aibă un semn. „Ești orb cînd vrei să fii orb și surd cînd vrei să fii surd. Ipocrit bătrîn, nu mai contenea ea să zică. Știa ce aveau de gînd să facă." „Diavolul stăpîn acestei lumi, spunea Godfrey, dar lumea asta nu ții așa de mult pentru omul muritor."

Mama a reușit să convingă un doctor din Spanish Town să vină să-l consulte pe fratele meu mai mic, Pierre, care umbla clătinîndu-se și nu putea vorbi deslușit. Nu știu ce i-a spus doctorul, nici ce i-a spus ea lui, dar el n-a mai venit la noi, și după aceea mama s-a schimbat. Brusc, nu treptat. A slăbit, a devenit tăcută, și în cele din urmă a refuzat să mai iasă din casă.

Grădina noastră era mare și frumoasă, ca grădina aceea din Biblie — și pomul vieții creștea acolo. Dar se sălbăticise. Cărările erau năpădite de iarbă, iar mirosul de flori veștede se amesteca cu parfumul florilor vii. Sub copacii de ferigă, înalți ca cei din pădure, lumina era verde. Orhideele înfloreau încîlcite, imposibil de atins, într-atît erau de respingătoare la vedere. Una arăta ca un șarpe, alta ca o caracatiță cu tentacule cafenii, subțiri, lungi, golașe, care atîrnă dintr-o rădăcină strîmbă. De două ori pe an orhideea caracatiță înflorea — atunci nu se mai vedea nici un deget de tentacul. Era un morman în formă de clopot, alb, mov, roșu ca purpura, o minunăție. Parfumul era dulce și tare. Niciodată nu stăteam prea aproape.

Toată moșia de la Coulibri se sălbăticise, ca și grădina, înghițită de tufe. Sclavia se sfîrșise — de ce să mai muncească *cineva?* Ceea ce pe mine nu m-a întristat niciodată. Nu-mi aduceam aminte cum arătase locul pe vremea cînd era prosper.

De obicei mama se plimba în sus și în jos pe *glacis*, o terasă pavată și acoperită, construită pe toată lungimea casei care apoi urca în pantă spre un pîlc de trestii de bambus. Stînd în picioare lîngă tulpinile de bambus, avea vedere spre mare, însă oricine trecea pe acolo se putea holba la ea. Și se holbau, uneori rîdeau. Mult după ce zgomotul amuțea în depărtare, își mai ținea ochii închiși și mîinile încleștate. Între sprîncenele ei negre își făcu loc o cută adîncă — parcă ar fi fost crestată cu cuțitul. Uram această cută și o dată i-am atins fruntea să i-o netezesc. Dar ea m-a împins la o parte, nu cu asprime, ci calmă, rece, fără să scoată o vorbă, de parcă ar fi decis o dată pentru totdeauna că eu nu-i eram de nici un folos. Ea voia să stea cu Pierre sau să se plimbe pe unde avea chef, dar fără să fie sîcîită, voia liniște și pace. Eu eram destul de mare să mă descurc și singură. „Oh, lasă-mă în pace, zicea, lasă-mă în pace", iar după ce am știut că vorbește de una singură cu voce tare mi-a fost puțin frică de ea.

Așa că îmi petreceam cea mai mare parte a timpului în bucătărie, o clădire anexă mai ferită. Christophine dormea în cămăruța alăturată.

Cînd se lăsa seara, îmi cînta dacă avea chef de cîntat. Nu înțelegeam întotdeauna cîntecele

ei în *patois* [1] — și ea era din Martinica — dar m-a învățat cîntecul acela care zicea „Cei mici cresc, copiii ne părăsesc, se vor întoarce oare vreodată ?" și încă unul despre florile de cedru care nu trăiesc decît o zi.

Melodia era vioaie, dar cuvintele erau triste și vocea ei adeseori tremura și se îneca la notele mai înalte. „Adieu." Nu *adieu* cum pronunțam noi, ci *à dieu*, care de fapt avea mai mult sens. Bărbatul care iubea era singur, fata era părăsită, iar copiii nu se întorceau niciodată. „Adieu."

Cîntecele ei nu semănau cu cîntecele din Jamaica, după cum ea nu semăna cu celelalte femei.

Era mult mai neagră — un negru violet, cu o față subțire și trăsături drepte. Purta o rochie neagră, cercei masivi de aur și o basma galbenă — legată cu grijă în două colțuri ascuțite. Nici o altă negresă nu se îmbrăca în negru, nici nu-și lega basmaua după obiceiul din Martinica. Avea o voce calmă și un rîs domol (cînd catadicsea să rîdă) și cu toate că vorbea o engleză corectă dacă voia, și franceza precum vorbea *patois*, avea grijă să vorbească cum vorbeau ei. Dar ei nu voiau să aibă de-a face cu ea, iar ea nu-și vedea niciodată fiul care lucra în Spanish Town. Avea doar o singură prietenă — o femeie pe nume Maillotte, dar Maillotte nu era din Jamaica.

Fetelor de pe țărmul golfului care o ajutau uneori la spălat și curățenie le era frică de

---

1 Autoarea numește astfel limbajul incorect al localnicilor, cunoscut în general sub denumirea de „petit nègre". (N. t.)

ea. Acesta, am descoperit eu curînd, era motivul pentru care veneau — deoarece nu le plătea niciodată. Și totuși ele aduceau în dar fructe și legume, și după lăsarea întunericului auzeam murmur de voci în bucătărie.

Așa că am vrut să aflu cîte ceva despre Christophine. Era foarte bătrînă ? Fusese întotdeauna la noi ?

— Tatăl tău mi-a dat-o cadou de nuntă — unul din cadourile lui. A crezut că o fată din Martinica îmi va face plăcere. Nu știu cîți ani avea cînd au adus-o în Jamaica, era destul de tînără. Nu știu nici cîți are acum. Dar parcă are vreo importanță ? De ce mă sîcîii și mă plictisești cu toate lucrurile astea care s-au întîmplat așa de demult ? Christophine a rămas cu mine pentru că a vrut să rămînă. A avut ea motivele ei, poți să fii sigură. Îndrăznesc să spun că am fi murit dacă ea s-ar fi întors împotriva noastră, și asta nici n-ar fi fost chiar așa de rău. Să mori, să fii uitat și să fii împăcat. Să nu știi că ești părăsit, mințit, neajutorat. Toți cei care au murit — cine mai are acum o vorbă bună pentru ei ?

— Godfrey a rămas și el, am zis eu. Și Sass.

— Au rămas, spuse ea mînioasă, pentru că au vrut să aibă un loc de dormit și ceva de mîncare. Și băiatul acela, Sass ! Cînd maică-sa a luat-o din loc și l-a lăsat aici — mult i-a păsat ei — era numai piele și os. Acum se face băiat mare și puternic și-o să plece cu el. N-o să-l mai vedem. Godfrey e un pungaș. Aștia, cei noi, nu se poartă prea bine cu bătrînii, și

el știe. De asta stă. Nu face absolut nimic, dar mănîncă cît doi. Zice că-i surd. Nu-i surd — nu vrea să audă. Un ticălos !

— De ce nu-i spui să-și găsească alt loc ? i-am zis eu, și ea a rîs.

— N-ar pleca. Mai degrabă ne-ar scoate pe noi de aici. Am învățat să nu calc șarpele care doarme, spuse ea.

„Christophine ar pleca dacă i-ai spune să plece ?“ mi-am zis eu în gînd. Dar n-am spus-o. Mi-a fost teamă s-o spun.

Era foarte cald în după-amiaza aceea. Îi vedeam broboanele de sudoare deasupra buzei și cearcănele întunecate sub ochi. Am început să-i fac vînt cu evantaiul, dar și-a întors capul. S-ar odihni puțin dacă aș lăsa-o singură, mi-a spus ea.

Altădată m-aș fi întors tiptil ca s-o privesc cum doarme pe canapeaua albastră — altădată găseam un pretext să fiu lîngă ea cînd își peria părul ; lung, ca o pelerină neagră care să mă acopere, să mă ascundă, să mă apere.

Dar acum nu. Nu mai era cazul.

Aceștia erau toți oamenii din viața mea — mama și Pierre, Christophine, Godfrey și Sass, care ne părăsise.

Niciodată nu m-am uitat la vreaun negru necunoscut. Ne urau. Ne spuneau gîndaci albi. Nu călca șarpele care doarme. Într-o zi o fetiță a venit în urma mea cîntînd : „Pleacă de aici, gîndac alb, pleacă, pleacă. Nimeni nu te vrea. Pleacă.“

Cînd am ajuns acasă, m-am așezat pe jos lîngă zidul vechi din fundul grădinii. Era acoperit cu mușchi verde, ca o catifea moale, și n-am mai vrut să mă mișc de acolo. Nimic n-ar fi bine dacă m-aș mișca. Christophine m-a găsit acolo la căderea întunericului, și eram atît de înțepenită încît a trebuit să mă ajute ca să mă ridic. N-a spus o vorbă, dar a doua zi dimineața în bucătărie se afla Tia cu mama ei, Maillotte, prietena Christophinei. Curînd Tia a devenit prietena mea, și mă întîlneam cu ea aproape în fiecare dimineață, acolo unde drumul cotește spre rîu.

Uneori plecam de la baie la prînz, altădată stăteam pînă după-amiază tîrziu. Atunci Tia făcea un foc (focul se aprindea de fiecare dată cînd îl făcea ea, pietrele ascuțite nu-i zdreleau picioarele, niciodată n-o vedeam plîngînd). Fierbeam banane verzi într-un ceaun vechi și le mîncam cu degetele dintr-o tigvă, iar după ce mîncam, ea adormea imediat. Eu nu mai puteam dormi, dar nici prea trează nu eram, așa cum stăteam întinsă la umbră și uitîndu-mă la iaz — verde foarte închis sub coroana copacilor, verde-cafeniu pe vreme de ploaie, însă un verde sclipitor la soare. Apa era atît de limpede încît puteai vedea pietrele de pe fund acolo unde apa era mai mică. Albastre, albe și roșii în dungi. Foarte frumoase. Tîrziu sau ceva mai devreme, ne despărțeam la cotitură. Mama nu mă întreba niciodată unde fusesem sau ce făcusem.

Christophine îmi dăduse niște bănuți noi pe care-i păstram în buzunarul rochiei. Într-o

dimineață au căzut pe jos, așa că i-am pus pe un bolovan. Străluceau ca aurul în soare, iar Tia nu-i slăbea din ochi. Avea niște ochi mici, foarte negri, înfundați în orbite.

Apoi a pus prinsoare cu mine pe trei bănuți că nu mă pot da peste cap sub apă „așa cum spui că poți."

— Sigur că pot.

— Nu te-am văzut niciodată, spuse ea. Numai vorba-i de tine.

— Fac pariu pe toți banii că pot, i-am spus eu.

Dar după ce am sărit în iaz m-am tot învîrtit și am înghițit la apă. Tia a rîs și a spus că arăt de parcă m-aș fi înecat de-adevăratelea. Apoi a luat toți banii.

— Dar am făcut-o, i-am spus eu cînd am reușit să vorbesc, dar ea a clătinat din cap. Nu făcusem bine și, pe deasupra, cu cîțiva bănuți nu se putea cumpăra mare lucru. De ce mă uitam așa la ea ?

— Ține-i atunci, cioară hoață, i-am spus eu, pentru că eram obosită și apa pe care o înghițisem mă făcea să-mi fie greață. Mai capăt alții dacă vreau.

— Nu asta se vorbești, spuse ea. Vorbești că voi săraci ca niște cerșetori. Mîncați pește sărat, nu bani pentru pește proaspăt. Casa aceea veche așa de stricată, că alergi cu tigva să strîngi apa cînd ploaie. Plin de oameni albi în Jamaica. Albi adevărați, au bani de aur. Ei nu se uită la noi, nimeni nu vezi pe ei că se apropie de noi. Oameni albi de demult ca negrii

albi acuma, și un negru negru mai bine decît negru alb.

M-am învelit cu prosopul meu rupt și m-am așezat pe o piatră cu spatele spre ea, tremurînd toată ca de frig. Dar soarele nu mă putea încălzi. Voiam să merg acasă. Mi-am întors privirea, însă Tia plecase. Am căutat mult pînă mi-a venit să cred că îmi luase rochia — nu și lenjeria de corp, niciodată nu purta așa ceva — dar rochia mea, curată, apretată, călcată chiar în dimineața aceea. Îmi lăsase rochia ei și, în cele din urmă, am îmbrăcat-o și am pornit-o spre casă în bătaia soarelui dogoritor, îmi era greață și o uram. Îmi făcusem planul să ajung prin spatele casei la bucătărie, dar trecînd pe lîngă grajduri m-am oprit să mă uit la cei trei cai străini, iar mama m-a văzut și m-a strigat. Era pe terasă cu două doamne tinere și un domn. Musafiri ! Am urcat treptele în silă — odată îmi fusese dor de musafiri, dar asta era cu mulți ani în urmă.

M-am gîndit că erau foarte frumoși și purtau haine atît de frumoase încît mi-am întors privirea în altă parte, spre dalele de piatră ale cărării, iar cînd au izbucnit în rîs — domnul rîdea cel mai tare — am fugit în casă, în camera mea de dormit. Acolo m-am lipit cu spatele de ușă și mi-am simțit inima zvîcnind în tot trupul. Îi auzeam vorbind și apoi i-am auzit plecînd. Am ieșit din cameră ; mama ședea pe canapeaua albastră. S-a uitat lung la mine înainte de a-mi spune că m-am purtat foarte ciudat. Rochia mea era mai murdară ca de obicei.

— E rochia Tiei.

— Dar de ce porți rochia Tiei ? Tia ? Care dintre ele e Tia ?

Christopine, care asculta din cămară, veni într-o clipă și i se spuse să-mi găsească o rochie curată.

— Aruncă mizeria asta. Arde-o.

Apoi s-au certat.

Christophine i-a spus că nu aveam nici o rochie curată.

— Are două rochii, una la spălat, una la purtat. Vreți rochie curată să cadă din cer ? Unii oameni de-a dreptul nebuni.

— Trebuie să mai aibă încă o rochie, spuse mama. Pe undeva. Însă Christophine i-a răspuns cu voce tare că rușinos. A luat razna, crești fără să fie bună de nimic. Și nu pasă nimănui.

Mama s-a îndreptat spre fereastră. („Părăsită, grăia spatele ei drept și îngust, părul strîns cu grijă într-un coc. Părăsită.“)

— Are o rochie de muselină veche. Găsește-o.

În timp ce Christophine mă spăla pe față și îmi lega codițele cu un alt fir de sfoară, mi-a spus că oamenii aceia sînt noii proprietari de la Nelson's Rest. Își spuneau Luttrell, dar englezi sau nu, ei nu erau ca bătrînul domn Luttrell. „Bătrînul domn Luttrell scuipi în față dacă vezi cum se uită la tine. Necazul intri în casă astăzi. Necazul intri în casă.“

Rochia de muselină a fost găsită, și cînd mi-am pus-o s-a rupt. Ea n-a observat.

S-a terminat cu sclavia ! Îi venea să rîdă ! „Ăștia noi au Litera legii de partea lor. Același lucru. Au magistrat. Au amendă. Au închisoare și ocnași în lanțuri. Au mașină de zdrobit picioarele oamenilor. Cei noi sînt mai răi decît cei vechi — mai vicleni, asta-i tot."

În seara aceea mama n-a vorbit cu mine și nu s-a uitat la mine, iar eu m-am gîndit că „Îi este rușine de mine, ce-a spus Tia e adevărat".

M-am dus la culcare devreme și am adormit cît ai clipi. Am visat că mergeam printr-o pădure. Nu singură. Cineva care mă ura era cu mine, dar nu-l vedeam. Auzeam pași grei apropiindu-se și, cu toate că m-am zbătut și am țipat, nu mă puteam mișca din loc. M-am trezit plîngînd. Cearșaful cu care mă acopeream era pe podea, iar mama se uita la mine de sus.

— Ai avut un coșmar ?

— Da, un vis urît.

A oftat și m-a acoperit la loc.

— Da știu că ai făcut gălăgie. Trebuie să merg la Pierre, l-ai speriat.

Am stat așa întinsă și m-am gîndit : „Sînt ferită. Acolo este colțul ușii de la dormitor și mobila prietenoasă. Acolo în grădină este pomul vieții și zidul verde acoperit de mușchi. Stavila stîncilor și a munților înalți. Și stavila mării. Sînt ferită. Sînt ferită de oamenii străini."

Lumînarea mai ardea în camera lui Pierre cînd am adormit din nou. M-am trezit dimineața cu sentimentul că nimic nu va mai fi la fel ! Totul se va schimba și va continua să se schimbe.

Nu știu de unde a făcut rost de bani să cumpere muselina albă și cea roz. Valuri de muselină. Poate că și-a vîndut ultimul inel, pentru că mai rămăsese unul. L-am văzut în caseta ei de bijuterii — inelul și un medalion cu o frunză de trifoi înăuntru. Se apucau de cîrpit și de cusut dis-de-dimineață, și încă mai coseau cînd mă duceam la culcare. După o săptămînă avea și ea o rochie nouă, și eu.

Familia Luttrell i-a împrumutat un cal, și ea pleca foarte devreme și nu se întorcea decît a doua zi tîrziu — obosită pentru că fusese la un bal sau la vreun picnic sub clar de lună. Era veselă, rîdea — mai tînără decît o văzusem vreodată, iar casa rămînea pustie după ce pleca ea.

Așa că plecam și eu și stăteam pînă se întuneca. Nu mai stăteam prea mult la iaz, nici pe Tia n-am mai întîlnit-o.

O luam pe un alt drum, pe lîngă vechea fabrică de zahăr și moara a cărei roată nu se mai învîrtise de ani de zile. Mergeam în locuri din Coulibri pe care nu le mai văzusem niciodată, pe unde nu era drum, cărare sau urmă de om. Și dacă firele de iarbă aspră mă tăiau la picioare sau pe brațe, îmi ziceam : „E mai bine decît cu oamenii". Furnici negre, furnici roșii, mușuroaie înalte roind de furnici albe, ploaia care mă uda pînă la piele — odată am văzut un șarpe. Toate mai bune decît oamenii.

Mai bune. Mai bune, mai bune decît oamenii.

Privind florile roșii și galbene în soare, fără să mă gîndesc la nimic, era ca și cum s-ar

deschide o ușă iar eu aș fi în altă parte, aș fi altceva. N-aș mai fi eu însămi.

Cunoșteam acea oră a zilei cînd, cu toate că e cald, senin, fără nori, cerul poate avea o înfățișare foarte întunecată.

Am fost domnișoară de onoare cînd mama s-a căsătorit cu domnul Mason la Spanish Town. Christophine mi-a ondulat părul. În mînă aveam un buchet și tot ce purtam era nou — chiar și pantofii mei minunați. Însă ochii lor se fereau de chipul meu plin de ură. Auzisem tot ceea ce oamenii aceștia cu zîmbetul pe buze spuneau cînd ea nu-i asculta ce vorbesc și ei nu bănuiau că eu îi ascult. Ascunsă privirilor, în grădină, atunci cînd ei veneau în vizită la Coulibri, ascultam.

„O căsătorie nemaiauzită, iar el va regreta. Cum să nu regrete un bărbat foarte bogat care ar putea alege orice fată din Indiile de Vest și probabil chiar multe fete din Anglia ? — De ce *probabil ?* zise o altă voce. — *Fără îndoială.* — Apoi de ce să se căsătorească cu o văduvă fără un ban pe numele ei și cu acest Coulibri care e o ruină ? Să-l fi ucis necazurile ce i s-au tras de pe urma emancipării sclavilor pe bătrînul Cosway ? — Da de unde, moșia începuse să se ducă de rîpă cu mult înainte. Băutura l-a ucis. Nu de puține ori l-am — eh, lasă ! Și toate femeile acelea. N-a făcut nimic să-l oprească — ea l-a încurajat. Cadouri și zîmbete pentru copiii din flori de fiecare dată la Crăciun. Obiceiuri vechi ? Unele obiceiuri e mai bine să moară și să le îngropăm. Soțul ei va

trebui să cheltuiască ceva bani pînă să facă casa bună de locuit — plouă înăuntru ca prin sită. Ce să mai vorbim de grajduri și de acareturi, întunecate de nu vezi la doi pași, și de locuințele servitorilor, și de șarpele acela lung de șase picioare pe care l-am văzut eu încolăcindu-se pe privată. Speriată ? Am urlat. Apoi a apărut bătrînul acela oribil pe care-l ține pe lîngă casă, s-a spetit de rîs. Iar cei doi copii — băiatul, un idiot ascuns vederii și fata care merge pe același drum — o mutră *degradantă.* — Oh, sînt de acord, spuse cealaltă voce, dar Annette este o femeie atît de drăguță. Și ce dansatoare. Îmi amintește de cîntecul acela «ușoară ca o floare de bumbac purtată de briză», sau era văzduh ? Nu-mi aduc aminte."

Da, ce mai dansatoare — în noaptea aceea cînd s-au întors din luna de miere petrecută în Trinidad și au dansat afară pe terasă fără nici o muzică. S-au oprit din dans și ea s-a lăsat pe spate sprijinită de brațul lui pînă ce părul a atins lespezile — tot mai jos, pînă jos. Apoi s-a ridicat într-o clipită, rîzînd. Părea atît de simplu pentru ea — de parcă oricine ar fi fost în stare, iar el o sărută — un sărut lung. Eram și eu acolo, însă ei uitaseră de mine și în curînd nici eu nu i-am mai băgat în seamă. Mi-am amintit de femeia aceea care a spus „Dans ! N-a venit în Indiile de Vest să danseze — a venit să facă bani. Unele dintre aceste moșii întinse se dau ieftin, iar nenorocirea unuia este întotdeauna cîștigul unui om deștept. Nu, totul este un mister. E clar că are un rost să ții

în casă o vrăjitoare, o *obeah* din Martinica." Era vorba de Christophine. A rostit asta în batjocură, fără să vrea, dar nu peste multă vreme au spus-o și alții — și o spuneau cu intenție.

În timp ce se făceau reparațiile la casă, iar ei erau în Trinidad, Pierre și cu mine am stat la Mătușa Cora, în Spanish Town.

Domnul Mason nu o agrea pe Mătușa Cora, o fostă proprietară de sclavi care reușise să scape de sărăcie, o aventurieră în fața Providenței.

— De ce n-a făcut nimic să vă ajute ?

I-am spus că soțul ei era englez și nu-i eram pe plac, iar el mi-a răspuns :

— Prostii.

— Nu-s prostii, trăiau în Anglia și el se supăra dacă ea ne scria. Ura Indiile de Vest. După ce a murit el, nu demult, ea s-a întors acasă, dar înainte de asta ce putea face ? *Ea* nu a fost bogată.

— Asta susține ea. N-o cred. E o femeie frivolă. În locul mamei tale, m-aș simți jignit de comportarea ei.

„Nici unul dintre voi nu ne înțelege", mi-am spus eu în gînd.

Coulibri arăta la fel cînd l-am revăzut, deși era curat și îngrijit, iarba nu mai creștea printre lespezi, în casă nu mai ploua. Însă nu mai era același. Sass venise înapoi și m-am bucurat. Știu *mirosul* banului, a zis cineva. Domnul Mason a angajat servitori noi — nu-mi plăcea nici unul înafară de Mannie rîndașul. Ei spuneau că cea care schimbase Coulibri a fost

Christophine, nu reparațiile sau mobila nouă sau mutrele noi. Poveștile lor despre Christophine și vrăjitorie au schimbat totul.

Îi știam cămăruța foarte bine — icoane cu Sfînta Familie și rugăciunea pentru o moarte senină. Avea o cuvertură din petice colorate, o ladă de haine stricată, iar mama îi dăduse un balansoar vechi.

Totuși, într-una din zile, în timp ce o așteptam în încăpere, m-a apucat frica. Razele soarelui intrau pe ușa deschisă, cineva fluiera pe la grajduri și totuși mi-a fost frică. Eram sigură că undeva ascunse în cameră (în spatele lăzii negre ?) erau o mînă uscată de mort, pene albe de găină, un cocoș cu gîtul tăiat care își dădeau încet, încet sufletul. Sîngele picura într-un lighean roșu, iar eu îmi imaginam că și aud cum picură. Nimeni nu-mi vorbise de *obeah* — dar știam ce voi găsi dacă am curajul să caut. Apoi Christophine intră zîmbitoare și încîntată că mă vede. Nu s-a întîmplat nimic îngrozitor, iar eu am uitat sau mi-am spus că uitasem.

Domnul Mason ar rîde dacă ar ști ce înspăimîntată am fost. Ar rîde și mai cu poftă decît atunci cînd mama i-a spus că ar vrea să plece de la Coulibri.

Totul a început cam la un an după căsătorie. Întotdeauna spuneau aceleași lucruri, și acum rareori mai ascultam schimbul lor de cuvinte. Știam că ne urăsc — dar să pleci... de data asta eram de acord cu tatăl meu vitreg. Acest lucru nu era posibil.

— Trebuie să ai un motiv, zicea el, iar mama răspundea :

— Am nevoie de o schimbare, sau : Am putea să-i facem o vizită lui Richard.

(Richard, fiul domnului Mason din prima căsătorie, era la școală în Barbados. Urma să plece curînd în Anglia, iar noi nu-l prea văzusem.)

— Un arendaș ar putea lua locul în grijă. Pentru moment. Oamenii ne urăsc. Pe mine în mod sigur mă urăsc.

Asta i-a spus-o răspicat într-o zi, și atunci a rîs el cu atîta poftă.

— Annette, fii rezonabilă. Ai fost văduva unui proprietar de sclavi, fiica unui proprietar de sclavi și ai locuit aici singură cu doi copii timp de aproape cinci ani, pînă ne-am cunoscut. Atunci situația era deplorabilă. Însă n-ai fost niciodată maltratată, nu ți-au făcut nici un rău.

— De unde știi că nu mi-au făcut nici un rău ? Eram atît de săraci, îi spuse ea, că puteau să rîdă de noi. Dar acum nu mai sîntem săraci, adăuga ea. Tu nu ești un om sărac. Crezi că ei nu știu de moșia ta din Trinidad ? Și de proprietatea din Antigua ? Ne vorbesc fără încetare. Inventează povești despre noi și minciuni despre mine. Încearcă chiar să afle ce mîncăm în fiecare zi.

— Sînt curioși. E și normal. Ai stat aici singură mult prea multă vreme, Annette. Iți închipui dușmănii care nu există. Dintr-o extremă într-alta. Nu tu te-ai repezit la mine ca o pisicuță sălbatică atunci cînd am zis cioară ?

Nu cioară, nici măcar negru. Trebuie să spui oameni de culoare.

— Nu-ți place sau nici nu recunoști latura lor bună, spuse ea, și nu crezi nici în cealaltă.

— Sînt prea leneși pentru a fi primejdioși, spuse domnul Mason. Știu eu asta.

— Leneși sau nu, sînt mult mai vii decît ești tu și pot fi primejdioși și cruzi din motive pe care tu nu le înțelegi.

— Nu, nu le înțeleg, replica domnul Mason. Nu le înțeleg deloc.

Dar ea revenea la ideea plecatului. Consecventă. Cu furie.

În seara aceea, în drum spre casă, domnul Mason opri trăsura lîngă colibele goale. „S-au dus toți la dansurile alea, spuse el. Tineri și bătrîni. Ce pustiu pare totul. Vom auzi tobele dacă vor dansa."

Speram că vom merge repede mai departe, însă el a mai rămas lîngă colibe să vadă cum apune soarele ; cerul și marea păreau de foc cînd în cele din urmă am plecat de la țărmul Golfului Bertrand. De departe am văzut umbra casei noastre ridicată pe fundația de piatră. Mirosea a ferigă și a apă de rîu, iar eu mă simțeam din nou în siguranță, de parcă aș fi fost unul dintre cei drepți. (Godfrey zicea că noi nu sîntem drepți. Într-o zi cînd s-a îmbătat mi-a spus că sîntem cu toții blestemați, și nu are rost să ne mai rugăm.)

— Au ales o noapte foarte caldă pentru dansul lor, spuse domnul Mason, iar Mătușa Cora ieși pe terasă.

— Ce dans ? Unde ?

— Se sărbătorește ceva prin împrejurimi. Toate colibele sînt goale. Poate vreo nuntă.

— Nici o nuntă, i-am zis eu. Nu e niciodată nuntă.

S-a uitat la mine încruntat, dar Mătușa Cora a zîmbit.

După ce au intrat în casă, mi-am rezemat brațele pe grilajul rece al terasei și m-am gîndit că el niciodată n-o să-mi placă prea mult. În minte îi spuneam tot „Domnul Mason". Într-o seară i-am spus „Noapte bună, tăticule alb" și nu a fost surprins, a rîs doar. Într-un fel fusese mai bine înainte de venirea lui, cu toate că ne-a scăpat de sărăcie și mizerie. „Și tocmai la timp." Negrii nu ne urau atît de mult cînd eram săraci. Eram albi, dar nu scăpaserăm de sărăcie și nu peste multă vreme urma să murim pentru că nu aveam nici un ban. Ce să urască ?

Acum totul fusese luat de la început, și mai rău ca înainte, mama știe dar nu-l poate face să creadă că e așa. Aș dori să-i pot spune că aici unde sîntem nu e deloc așa cum cred englezii. Aș dori...

Îi auzeam cum stau de vorbă ; Mătușa Cora rîdea. Îmi părea bine că era la noi. Și mai auzeam tulpinile de bambus foșnind și trosnind deși nu era vînt. Fusese zăpușeală și secetă zile întregi. Cerul avea o culoare ștearsă, lumina era albastră și nu mai putea ține prea mult. Terasa nu e un loc bun cînd se lasă noaptea, spunea Christophine. Cînd am intrat înăuntru mama vorbea cu o voce agitată.

— Foarte bine. Deoarece refuzi să ții seama de ceea ce îți spun, eu voi pleca și-l voi lua pe Pierre cu mine. N-ai nimic de obiectat la asta, sper ?

— Ai dreptate, Annette, interveni Mătușa Cora, ceea ce m-a surprins. Rareori spunea ceva cînd ei vorbeau în contradictoriu.

Domnul Mason părea și el surprins și nu prea încîntat.

— Vorbești cu atîta violență, spuse el. Și greșești atît de mult. Sigur că poți pleca pentru o schimbare, dacă dorești. Îți promit.

— Mi-ai mai promis și altădată, spuse ea. Nu te ții de cuvînt.

Scoase un oftat.

— Mă simt atît de bine aici. Totuși, vom face ceva. Cît de curînd.

— Nu mai vreau să stau la Coulibri, spuse mama. Nu e un loc sigur. Nu e un loc sigur pentru Pierre.

Mătușa Cora încuviință.

Deoarece era tîrziu, am luat masa împreună cu ei, nu singură ca de obicei. Myra, una din servitoarele noi, stătea lîngă bufet, așteptînd să schimbe farfuriile. Acum mîncam în stil englezesc, vită și miel, plăcinte și budinci.

Eram încîntată să fiu ca o englezoaică, dar îmi lipsea gustul mîncării gătite de Christophine.

Tatăl meu vitreg ne vorbea despre un plan al său de a aduce lucrători — culi le spunea el — din Indiile de Est. După ce a ieșit Myra, Mătușa Cora i-a spus :

— N-aş vorbi de asta dacă aş fi în locul tău. Myra trage cu urechea.

— Dar oamenilor din partea locului nu le place să muncească. Nu vor să muncească. Uită-te la pămîntul ăsta — ţi se rupe inima.

— Li s-a rupt şi altora inima, spuse ea. Poţi să fii sigur. Presupun că ştii bine ce faci ?

— Vrei să spui că...

— Nimic altceva decît că ar fi mai înţelept să nu-i spui acelei femei despre planurile tale — ai nevoie de ea şi îţi este recunoscătoare, fără îndoială. Dar n-am încredere în ea.

— Să trăieşti aici cea mai mare parte din viaţă şi să nu înveţi nimic despre oameni. E uimitor. Sînt copii — n-ar omorî nici o muscă.

— Din nefericire, copiii omoară muşte, spuse Mătuşa Cora.

Myra intră din nou în sufragerie cu aerul ei funebru din totdeauna, cu toate că zîmbea cînd vorbea de iad. Toată lumea mergea în iad, mi-a spus ea, trebuia să aparţii sectei din care făcea ea parte ca să fii mîntuit, ba chiar şi atunci — tot nu erai prea sigur. Avea braţe subţiri, mîini şi picioare mari, iar baticul pe care îl purta în jurul capului era întotdeauna alb. Niciodată în dungi sau vreo culoare veselă.

Aşa că mi-am întors privirea de la ea spre tabloul meu preferat, *Fata morarului*, o fată încîntătoare din Anglia cu bucle castanii şi ochi albaştri şi o rochie care-i aluneca de pe umeri. Apoi m-am uitat peste faţa de masă albă şi vaza cu trandafiri galbeni, la Domnul Mason, atît de sigur pe sine, atît de englez. Apoi la mama, care categoric nu era englezoaică, dar nici negresă albă. Nu, mama nu fusese niciodată englezoaică. Nici n-ar putea. Da, m-am gîndit eu, ar fi murit dacă nu l-ar fi întîlnit pe el. Şi pentru prima oară îi eram recunoscătoare şi îmi plăcea. Poţi să fii fericit în mai multe feluri nu numai într-unul singur, e mai bine, probabil, să fii liniştită şi mulţumită şi ocrotită, aşa cum mă simt acum, liniştită ani de zile, ani lungi, şi pe urmă pot să fiu mîntuită, orice ar spune Myra. (Cînd am întrebat-o pe Christophine ce se întîmplă cînd mori mi-a răspuns : „Prea vrei să ştii multe".) Mi-am adus aminte să-l sărut pe tatăl meu vitreg cînd i-am spus noapte bună. Odată Mătuşa Cora mi-a spus : „Îl doare că nu-l săruţi niciodată".

— Nu prea arată că-l doare, am replicat eu.

— Mare greşeală să te iei după ceea ce omul arată, spuse ea, într-un fel sau în altul.

Am intrat în camera lui Pierre, care era lîngă a mea, ultima de pe palier. Tulpinile de bambus creşteau în faţa ferestrei. Aproape că puteai să le atingi. Mai avea încă pătuţul lui de copil şi dormea foarte mult, aproape tot timpul. Era atît de firav că îl puteam lua în braţe. Domnul Mason îi promisese că-l va duce cîndva în Anglia, acolo se va vindeca, va fi ca toţi oamenii. „Şi cum îţi va place oare, mă gîndeam eu în timp ce-i dădeam un sărut. Cum îţi va place să fii la fel ca toţi oamenii ?" Aşa adormit, părea fericit. Dar asta nu se va întîmpla acum. Mai încolo. Dormi acum. Şi din nou am auzit bambusul foşnind şi un zgomot ca de şoapte. Mi-am luat inima în dinţi şi am

aruncat o privire afară pe fereastră. Era lună plină, dar n-am văzut pe nimeni, nimic altceva decît umbre.

Am lăsat o lumînare pe scaunul de lîngă patul meu și am așteptat-o pe Christophine, pe ea îmi plăcea s-o văd înainte de a adormi. Dar n-a venit, și cum lumînarea se stinse, sentimentul de liniște mă părăsi. Aș fi dorit să am un cîine mare, cubanez, să stea întins lîngă patul meu și să mă ocrotească, aș fi dorit să nu fi auzit un zgomot lîngă pîlcul de bambus sau aș fi dorit să fiu din nou copil, pentru că pe vremea aceea credeam în bățul meu. Nu era un băț, ci o bucată de lemn îngustă și lungă, cu două cuie la capăt, o bucată de șindridă, poate. L-am găsit la scurtă vreme după ce ne-au omorît calul și am crezut că mă pot bate cu el, la nevoie mă pot bate pînă la capăt, cu toate că cei mai buni sînt cei care cad primii, și ăsta-i un alt cîntec. Christophine a scos cuiele, dar mi-a lăsat bățul, iar eu l-am îndrăgit, am crezut că nimeni n-ar putea să-mi facă vreun rău cîtă vreme îl aveam lîngă mine, să-l pierd ar fi fost o mare nenorocire. Toate astea s-au întîmplat demult, pe cînd mai eram încă un copil și eram încredințată că totul are viață, nu numai rîul sau ploaia, ci și scaunele, oglinzile, ceștile, farfuriile, totul.

M-am trezit și era încă întuneric, iar mama se afla lîngă mine. Mi-a spus : „Scoală-te și îmbracă-te, și vino repede jos". Ea era gata îmbrăcată, dar nu-și prinsese părul în coc, iar una din cozile groase îi atîrna pe spate. „Repede", spuse ea din nou, apoi intră alături,

în camera lui Pierre. Am auzit-o vorbind cu Myra și pe Myra că îi răspunde. Am rămas în pat, pe jumătate adormită, privind lumînarea aprinsă pe scrin, pînă am auzit un zgomot de parcă s-ar fi răsturnat un scaun în camera mică, atunci m-am sculat și m-am îmbrăcat.

Casa era construită pe două nivele. De la camera mea și a lui Pierre coborau trei trepte spre sufragerie și încă trei de la sufragerie spre restul casei, ceea ce noi numeam parter. Ușile pliante ale sufrageriei nu erau închise și am văzut că salonul mare era plină de lume. Domnul Mason, mama, Christophine și Mannie și Sass. Mătușa Cora pe canapeaua albastră din colț, îmbrăcată într-o rochie neagră de mătase, cu buclele frumos aranjate. Are un aer prea trufaș, m-am gîndit eu. Dar Godfrey nu era acolo, nici Myra, nici bucătăreasa, nici ceilalți.

— Nu avem nici un motiv să ne alarmăm, spunea tatăl meu vitreg tocmai cînd am intrat. O mînă de negri beți.

Deschise ușa care dădea spre terasă și ieși afară.

— Ce înseamnă asta ? strigă ei. Ce vreți ?

Izbucni o larmă îngrozitoare, ca un urlet de animale, dar mult mai cumplită. Am auzit pietre căzînd pe terasă. Era palid cînd a intrat din nou în casă dar se străduia să zîmbească în timp ce închidea și fereca ușa.

— Mai mulți decît am bănuit, și într-o stare sufletească periculoasă. Se vor căi mîine dimineață. Pe mîine prevăd daruri, fructe de tamarind în sirop și turtă dulce.

— Mîine va fi prea tîrziu, spuse Mătușa Cora, prea tîrziu pentru turtă dulce sau orice altceva.

Mama nu-i asculta ce vorbesc. Spuse :

— Pierre doarme și Myra e cu el, m-am gîndit că e mai bine să-l las în camera lui, departe de larma asta oribilă. Nu știu. Poate e mai bine.

Își freca mîinile, verigheta îi căzu pe jos și se rostogoli pînă într-un colț de lîngă trepte. Tatăl meu vitreg și Mannie se aplecară amîndoi s-o ia, apoi Mannie înălță capul și spuse :

— Doamne Dumnezeule, sînt în spatele casei, dau foc în spate.

Arătă spre ușa dormitorului meu pe care o trăsesem după mine, de sub ușă ieșea fum.

N-am văzut-o pe mama cum dispare, atît de iute a fost. A deschis ușa camerei mele și din nou n-am mai văzut-o, nu vedeam nimic decît fum. Mannie fugi după ea, fugi și domnul Mason, dar mult mai încet. Mătușa Cora mă cuprinse în brațe. Spuse :

— Nu-ți fie teamă, ești la adăpost. Cu toții sîntem.

Am închis ochii pentru o clipă și mi-am lăsat capul pe umărul ei. Mirosea a vanilie, îmi aduc aminte. Apoi am simțit un alt miros, de păr ars, mi-am ridicat privirea și mama era în cameră, cu Pierre în brațe. Părul ei arsese și mirosea așa.

M-am gîndit, Pierre e mort. Așa arăta. Era alb la față și nu scotea nici un sunet, iar capul îi atîrna peste brațul ei de parcă nu mai era

urmă de viață în el, și i se vedea doar albul ochilor deschiși. Tatăl meu vitreg spuse :

— Annette, te-ai rănit — mîinile tale...

Dar ea nici nu s-a uitat la el.

— Pătuțul ardea, spuse ea Mătușii Cora. Cămăruța ardea, și Myra nu era acolo. Plecase. Nu mai era acolo.

— Nu mă miră deloc, spuse Mătușa Cora. L-a întins pe Pierre pe canapea, s-a aplecat asupra lui, apoi și-a ridicat fusta, și-a scos juponul și a început să-l rupă în fîșii.

— L-a părăsit, a fugit și l-a lăsat singur, să moară, spunea mama, încă în șoaptă.

Așa că a fost cu mult mai îngrozitor cînd a început să urle la domnul Mason, făcîndu-l tîmpit, tîmpit prost și hain.

— Ți-am spus, zicea ea, ți-am tot spus ce se va întîmpla.

Se îneca, dar continua să țipe :

— N-ai vrut să asculți, ai rîs de mine, ipocrit cu zîmbetul pe buze, nici tu nu meriți să mai trăiești, și-o știi și tu, nu-i așa ? De ce nu ieși afară să-i rogi să te lase să pleci ? Spune-le cît de nevinovat ești. Spune-le că totdeauna ai avut încredere în ei.

Eram atît de șocată, că nimic nu mi se părea limpede. Și totul s-a întîmplat foarte repede. I-am văzut pe Mannie și pe Sass împleticindu-se cu două vase mari de lut pline cu apă pe care le țineam în cămară. Au aruncat apa în dormitor, și pe podea se făcu o baltă neagră, dar fumul se rostogolea pe deasupra bălții. Apoi Christophine, care fugise în dormitor la mama după cana de apă, se întoarse și vorbi cu Mătușa Cora.

— Se pare că au dat foc și la cealaltă latură a casei, spuse Mătușa Cora. Probabil s-au urcat pe copacul acela de afară. Casa asta va arde ca iasca și nu putem face nimic. Cu cît ieșim mai repede cu atît mai bine.

Mannie îl întrebă pe Sass :

— Ți-e frică ?

Sass dădu din cap că nu.

— Atunci hai, spuse Mannie. Nu stați în calea mea, spuse Mannie și-l împinse la o parte pe domnul Mason. Scări înguste de lemn duceau din cămară spre acareturi, bucătărie, încăperile servitorilor, spre grajduri. Într-acolo mergeam.

— Ia copilul, spuse Mătușa Cora lui Christophine, și haide.

Era foarte cald și afară, pe terasă, cînd am ieșit au început să strige și am auzit alte strigăte în urma noastră. Nu văzusem flăcări, doar fum și scîntei, însă acum vedeam limbi de foc înălțîndu-se spre cer, pentru că luase foc și pîlcul de bambus. Erau și niște copaci de ferigă în apropiere, verzi și umezi ; unul dintre ei fumega mocnit.

— Haide, repede, spuse Mătușa Cora și o luă înainte, ținîndu-mă de mînă.

În urma noastră venea Christophine cu Pierre în brațe, și cei de afară au rămas tăcuți în timp ce noi coboram treptele terasei. Dar cînd am întors capul să văd unde e mama, am văzut că domnul Mason, roșu la față din cauza căldurii dogorîtoare, părea că o tîrăște după el, ia ea se zbătea să rămînă. L-am auzit spunînd :

— E imposibil, acum e prea tîrziu.

— Vrea caseta cu bijuterii ? întrebă Mătușa Cora.

— Caseta cu bijuterii ? Nimic n-ar fi mai rezonabil, țipă domnul Mason. Vrea să meargă înapoi după papagalul ăla blestemat. N-o pot lăsa.

Ea nu răspunse, se lupta doar cu el, răsucindu-se ca o pisică și arătîndu-și dinții.

Papagalul nostru se numea Coco, un papagal verde. Nu vorbea foarte bine, spunea doar *Qui est là ?* [1] *Qui est là ?* și își răspundea singur : *Ché Coco, Ché Coco.* După ce domnul Mason i-a tăiat aripile a devenit foarte nervos și, cu toate că stătea liniștit pe umărul mamei, se repeza la oricine se apropia de el și-l ciupea de picioare.

— Annette, zise Mătușa Cora. Rîd de tine, nu le da prilejul să rîdă de tine.

Atunci nu s-a mai împotrivit, iar el a tras-o după noi, mai cu voie, mai fără voie, înjurînd cu voce tare.

Erau încă destul de pașnici și atît de mulți că de-abia se vedea iarba sau copacii. Trebuie să fi fost foarte mulți dintre cei care locuiau pe țărmul golfului, însă n-am recunoscut pe nimeni. Toți arătau la fel, același chip se repeta în neștire, ochi strălucitori, gura pe jumătate căscată, gata să strige. Trecuserăm pe lîngă blocul de piatră de pe care te urcai în șa cînd l-am zărit pe Mannie aducînd trăsura de după colțul casei. După el venea Sass călare, ducea

1 Cine e ?... E Coco (fr.).

al doilea cal de căpăstru. Acesta din urmă avea pe el o șa femeiască.

Cineva răcni în gura mare :

— Da uite la englezul negru ! Uite la ciorile albe ! Și pe urmă au început cu toții să răcnească :

— Uite la ciorile albe ! Uite la blestematele de ciori albe !

O piatră era cît pe ce să-l nimerească în cap pe Mannie, iar el se răsti la ei ; se traseră înapoi din calea cailor speriați.

— Haideți odată, pentru Dumnezeu, îi zori domnul Mason. La trăsură, la cai.

Însă noi nu puteam face nici o mișcare pentru că ne împresuraseră. Unii dintre ei rîdeau și agitau bîte în aer, alții în spatele lor aveau în mînă făclii aprinse și era o lumină ca ziua. Mătușa Cora mă ținea strîns de mînă, iar buzele ei se mișcau dar n-o puteam auzi din cauza gălăgiei. Îmi era teamă și mie, știam că cei care rîd vor fi cei mai răi. Am închis ochii și am așteptat. Domnul Mason s-a oprit din înjurat și a început să se roage cu voce tare, pioasă. Rugăciunea se termină cu „Dumnezeu Atotputernic să ne aibă în pază". Iar Dumnezeu care într-adevăr e de nepătruns și care nu dăduse nici un semn cînd l-au ars pe Pierre în timp ce dormea — nici un tunet, nici un fulger — Dumnezeul de nepătruns l-a auzit pe domnul Mason și i-a răspuns pe dată. Răcnetele încetară.

Am deschis ochii, toată lumea privea în sus arătînd cu degetul spre Coco, acolo pe balustrada terasei, cu aripile desfăcute. Făcu un

efort să-și ia zborul, dar aripile retezate nu l-au ținut și se prăbuși scoțînd niște țipete stridente. Penele îi ardeau vîlvătaie.

Am început să plîng :

— Nu te uita, spuse Mătușa Cora. Nu te uita.

Se aplecă să mă cuprindă în brațe, eu mi-am ascuns fața, dar am simțit că ei nu mai erau atît de aproape. Am auzit pe cineva pomenind ceva de ghinion și mi-am adus aminte că era un semn foarte rău să omori un papagal sau chiar să vezi un papagal murind. Atunci au început să plece, în grabă, tăcuți, iar cei rămași se dădură la o parte și se uitau la noi cum ne tîram picioarele prin iarbă. Acum nu mai rîdeau.

— La trăsură, la trăsură, strigă domnul Mason. Iute !

El mergea în față ținînd-o pe mama de braț, apoi Christophine, iar Mătușa Cora era ultima, tot cu mine de mînă. Nici unul dintre noi nu și-a aruncat o privire în urmă.

Mannie oprise caii la cotitura drumului pietruit și, de cum ne-am apropiat, l-am auzit strigînd :

— Păi ce sînteți voi ? Dobitoace fără de minte ?

Se adresa unui grup de bărbați și cîtorva femei care stăteau în jurul trăsurii. Un mulatru cu o macetă în mînă ținea caii de căpăstru. Nu-l vedeam pe Sass, nici cei doi cai.

— Urcați, spuse domnul Mason. Nu-l băgați în seamă, urcați. Bătrînul cu macetă a spus că nu. Noi ne vom duce la poliție și vom spune

o groază de minciuni. O femeie fu de părere să ne lase să plecăm. Totul e accident și ai martori mulți.

— Myra, ea martoră pentru noi.

— Ține-ți gura, spuse mulatrul. Zdrobești rîmă, zdrobești, lași o bucată mică și crești iar... Ce gîndești crede poliția, ai ? Pe tine sau pe cioara albă ?

Domnul Mason se holba la el. Nu părea speriat, dar era prea uluit să mai poată vorbi. Mannie apucă biciul însă unul dintre bărbații mai negri i-l smulse din mînă, îl rupse de genunchi și îl azvîrli cît colo.

— Fugi, englez-negru, cum fugi băiatul. Ascunde-te în tufe. E mai bine pentru tine.

Mătușa Cora a fost aceea care făcu un pas înainte și spuse :

— Băiețelul e rănit foarte grav. Moare dacă nu găsim ajutor.

Mulatrul spuse :

— La fel negru și alb, ard la fel.

— Ard, spuse ea. Aici și pe lumea cealaltă, după cum ai să vezi și tu. Foarte curînd.

Lăsă frîul din mînă și se propti în fața ei. O va arunca în foc, zise el, dacă pune pe el blestem. Strigoaică bătrînă albă, așa i-a zis. Dar ea nu s-a mișcat din loc, îl privea drept în ochi și, calmă, l-a amenințat cu focul veșnic. „Și fără o picătură de *sangoree* [1] ca să-ți răcorească limba încinsă", spuse ea. El o înjură din nou, dar se dădu înapoi. „Urcați-vă acum, a spus domnul Mason. Tu, Christophine, urci

1 Băutură din vin, apă și rachiu, aromată cu mirodenii, de culoare roșie. (N. t.)

cu copilul." Christophine urcă. „Tu acum," se uită el spre mama. Dar ea se întoarse cu spatele și privea spre casă, iar cînd i-a pus mîna pe braț a început să țipe.

O femeie spunea că doar a venit să vadă ce se petrece. O alta a început să plîngă. Cel cu macetă îi spuse :

— Tu plîngi pentru ea — cînd plînge ea vreodată pentru tine ? Spune-mi asta.

Dar mi-am întors și eu privirea. Casa ardea, cerul roșu-gălbui era ca de amurg, și am știut că n-o să mai văd Coulibri niciodată. Nu va rămîne nimic, nici ferigile aurii, nici ferigile argintii, nici orhideele, nici crinii, nici trandafirii, nici balansoarul și canapeaua albastră, nici iasomia și caprifoiul, nici tabloul cu fata morarului. Cînd vor fi terminat, nu va rămîne nimic decît pereții arși și blocul de piatră de pe care te urcai pe cal. Care rămîne întotdeauna. Nu se poate fura și nu arde.

Apoi, nu prea departe, am văzut-o pe Tia și pe mama ei, și am alergat la ea pentru că ea era tot ce mai rămînea din viața mea așa cum fusese pînă atunci. Mîncaserăm aceeași mîncare, dormiserăm una lîngă alta, ne scăldaserăm în același rîu. În timp ce alergam mi-a trecut prin gînd : voi rămîne cu Tia și voi fi ca ea. Să nu plec din Coulibri. Să nu plec. Nu. Cînd am ajuns aproape am văzut piatra ascuțită în mîna ei dar n-am văzut cînd a aruncat-o. Nici n-am simțit-o, numai ceva umed, șiroind pe obraz. M-am uitat la ea și i-am văzut fața schimonosită cînd a început să plîngă. Ne-am

privit lung una pe alta, sînge pe obrazul meu, lacrimi pe al ei. A fost ca şi cum mi-aş fi văzut chipul. Ca într-o oglindă.

*

— Mi-am văzut cosiţa de păr legată cu panglică roşie, cînd m-am ridicat din pat, am spus eu. În scrin. Am crezut că-i un şarpe.

— A trebuit să ţi se taie părul. Ai fost foarte bolnavă, draga mea, spuse Mătuşa Cora. Dar acum eşti în afară de orice pericol, aici, cu mine. Toţi sîntem, aşa cum ţi-am spus eu că vom fi. Totuşi mai trebuie să stai în pat. De ce umbli prin cameră ? Părul îţi va creşte din nou, mă asigură ea. Mai lung şi mai des.

— Dar şi mai negru, am spus eu.

— Şi ce dacă ?

M-a ridicat şi am fost bucuroasă să simt moliciunea saltelei şi bucuroasă să fiu acoperită cu un cearşaf răcoros.

— E timpul să-ţi dau arorutul [1], a spus ea şi a ieşit. Cînd l-am terminat de băut mi-a luat ceaşca şi a rămas în picioare, privindu-mă.

— M-am sculat pentru că am vrut să ştiu unde sînt.

— Iar acum ştii, nu-i aşa ? întrebă ea puţin neliniştită.

— Sigur. Dar cum am ajuns aici ?

---

1 În traducere literară : rădăcină de săgeată. Extract din rădăcini de plante, sub formă de făină, cu virtuţi tămăduitoare. Indienii din Indiile de Vest foloseau *Maranta arundinaceea* ca antidot la otrava săgeţilor. (N. t.)

— Familia Luttrell a fost deosebit de amabilă. De îndată ce Mannie a ajuns la Nelson's Rest, au trimis un hamac şi patru oameni. Tu erai într-o stare serioasă de şoc. Dar au făcut tot ce le-a stat în putinţă. Tînărul Luttrell te-a însoţit călare tot drumul. Nu-i aşa că a fost frumos din partea lui ?

— Da, am spus.

Părea slabă şi îmbătrînită, şi părul nu-i mai era aranjat, aşa că am închis ochii, nevrînd să o văd.

— Pierre e mort, nu-i aşa ?

— A murit pe drum încoace, bietul copilaş, spuse ea.

— A murit înainte, m-am gîndit eu dar eram prea obosită să mai spun ceva.

— Mama ta e la ţară. Se odihneşte. Se face bine din nou. Ai s-o vezi în curînd.

— N-am ştiut, am spus. De ce a plecat ?

— Eşti bolnavă de aproape şase săptămîni. N-ai ştiut nimic.

Ce rost avea să-i spun că mă mai trezisem din cînd în cînd şi că am auzit-o pe mama ţipînd *„Qui est là ? Qui est là ?“*, apoi : „Nu pune mîna pe mine. Te ucid dacă mă atingi. Laşule. Ipocritule. Te omor.“ Îmi acoperisem urechile cu mîna, urletele ei era atît de îngrozitoare. Am dormit şi cînd m-am trezit peste tot era linişte.

Mătuşa Cora mai zăbovi la patul meu, privindu-mă.

— Capul îmi era bandajat. E aşa de cald, i-am spus. O să-mi rămînă semn pe frunte ?

— Nu, nu. Pentru prima dată zîmbea. Se vindecă foarte frumos. Îţi trece pînă te măriţi, spuse ea.

S-a aplecat asupra mea şi m-a sărutat.

— Doreşti ceva ? O băutură răcoritoare ?

— Nu, nu vreau nimic de băut. Cîntă-mi ceva. Îmi place.

Începu să cînte cu o voce tremurătoare.

În fiecare seară la şapte şi jumătate
Vine, cioc, cioc, bătînd

— Nu cîntecul ăsta. Nu-mi place. Cîntă-mi *Înainte de a fi eliberat.*

S-a aşezat lîngă mine şi a cîntat foarte molcom *Înainte de a fi eliberat.* Am auzit-o pînă la „Jalea din sufletul meu". N-am mai auzit sfîrşitul, dar înainte de a adormi am auzit : „Jalea din sufletul meu".

Urma să merg s-o văd pe mama. Am insistat să fie şi Christophine cu mine, nimeni altcineva, şi deoarece nu eram încă bine de tot, au cedat insistenţelor mele. Îmi amintesc sentimentul apăsător care m-a stăpînit pe drum, pentru că nu mă aşteptam s-o mai văd. Ea era parte din Coulibri, care nu mai exista, deci nici ea nu mai exista, eram sigură de asta. Dar cînd am ajuns la căsuţa îngrijită în care locuia acum (aşa spuneau ei) am sărit din trăsură şi-am luat-o la fugă pe peluza de iarbă cît mă ţineau picioarele. O uşă era deschisă spre verandă. Am intrat fără să bat şi m-am uitat la persoanele din cameră. Un mulatru, o mulatră şi o

femeie albă şezînd cu capul atît de plecat că nu i se vedea faţa. Dar i-am recunoscut părul, o coadă mult mai scurtă decît cealaltă. Şi rochia. Am îmbrăţişat-o şi am sărutat-o. M-a ţinut atît de strîns că n-am putut respira şi m-am gîndit : „Nu e ea". Apoi : „Trebuie să fie ea". Nu-i puteam spune : „El e mort", aşa că am dat din cap. „Dar eu sînt aici, eu sînt aici", i-am spus eu şi ea mi-a răspuns : „Nu", în şoaptă. Apoi : „Nu nu nu", foarte tare, şi m-a împins de lîngă ea. M-am izbit de perete şi m-am lovit. Bărbatul şi femeia care erau acolo o ţineau de mîini, şi Christophine era acolo. Femeia a spus : „De ce aduceţi copilul să facă necaz, necaz, necaz ? Necaz destul fără asta ?"

Pe tot drumul înapoi la casa Mătuşii Cora n-am schimbat o vorbă.

Prima zi cînd a trebuit să mă duc la mănăstire m-am agăţat de gîtul Mătuşii Cora aşa cum te-ai agăţa de viaţă dacă ţi-ar fi dragă viaţa. În cele din urmă şi-a pierdut răbdarea, aşa că m-am silit să mă smulg de lîngă ea, şi-am pornit pe coridor, în jos pe trepte, pe stradă şi, cum ştiam că se va întîmpla, mă aşteptau sub eucalipt. Erau doi, un băiat şi o fată. Băiatul cam de paisprezece ani, înalt şi mare pentru vîrsta lui, avea o piele albă, un alb urît acoperit de pistrui, o gură ca de negru şi ochii mici ca nişte bucăţele de sticlă verde. Avea ochii unui peşte mort. Ba mai rău, cel mai îngrozitor era că avea părul creţ, păr de negru, dar roşu-aprins, iar sprîncenele şi genele

erau tot roşii. Fata era foarte neagră şi nu purta nici un batic. Părul îi fusese împletit şi simţeam mirosul greu de ulei cu care şi-l dăduse din locul unde stăteam pironită privindu-i, pe treptele casei Mătuşii Cora, întunecoasă, curată şi prietenoasă. Arătau atît de nevinovaţi şi liniştiţi, nimeni n-ar fi observat licărirea din ochii băiatului.

Apoi fata a rînjit şi a început să-şi pocnească degetele. Am tresărit la fiecare pocnitură şi au început să-mi transpire palmele. Ţineam nişte cărţi de şcoală în mîna dreaptă şi le-am mutat subsuoară, dar a fost prea tîrziu, în palmă aveam un semn iar pe coperta cărţii era o pată. Fata a început să rîdă, foarte încet, şi atunci m-a cuprins ura şi odată cu ura curajul, aşa că am fost în stare să trec fără să mă uit la ei.

Ştiam că vin în urma mea, şi mai ştiam că atîta vreme cît se mai vede casa Mătuşii Cora nu vor face altceva decît să mă urmărească încet de la distanţă. Dar ştiam şi cînd se vor apropia. Asta se va întîmpla cînd voi începe să urc dealul. Pe ambele părţi erau numai ziduri şi grădini, iar la această oră a dimineţii nimeni nu va fi pe-afară.

La jumătatea urcuşului mi-au tăiat calea şi au început să vorbească. Fata a spus :

— Uite fata nebună, eşti nebună ca maică-ta. Mătuşa ta speriată să te ţină în casă. Te trimiţi la călugăriţe să închidă acolo. Maică-ta umbli fără pantofi şi ciorapi în picioare, ea *sans culottes*. Ea vrei să-şi omoare bărbatul şi încerci să te omoare şi pe tine în

ziua aceea cînd te-ai dus să o vezi. Ea ai ochi de *zombie* şi tu ai ochii de *zombie*. De ce nu te uiţi la mine.

Băiatul a spus doar :

— Te prind eu într-o zi singură, aşteaptă numai, te prind eu singură.

Cînd am ajuns în vîrful dealului mă înghionteau, simţeam mirosul părului fetei.

O stradă lungă, goală ducea la mănăstire, la zidul mănăstirii şi poarta ei de lemn. Va trebui să sun înainte de a putea intra. Fata mi-a spus :

— Nu vrei să te uiţi la mine, ai ? las' că te fac eu să te uiţi.

M-a îmbrîncit şi cărţile mi-au căzut pe jos.

M-am aplecat să le ridic şi am văzut că un băiat înalt care mergea pe partea cealaltă a străzii s-a oprit şi se uita la noi. Apoi a trecut strada, în fugă. Avea picioare lungi, de-abia atingea pămîntul cînd alerga. De îndată ce l-au văzut, s-au întors şi au plecat. El s-a uitat în urma lor, nedumerit. Aş fi preferat să mor decît s-o iau la fugă din pricina lor, dar acum, că plecaseră, am luat-o la goană. O carte am lăsat-o pe jos şi băiatul înalt mă ajunse din urmă.

— Ai scăpat asta, spuse el şi zîmbi. Ştiam cine e, numele îi era Sandi, fiul lui Alexander Cosway. Pe vremuri aş fi zis „vărul meu Sandi", dar dăscălelile domnului Mason m-au făcut să-mi fie ruşine de rudele mele mulatre. Am murmurat :

— Mulţumesc.

— Am să vorbesc eu cu băiatul acela, spuse el. N-o să te mai supere altădată.

La distanţă vedeam părul roşu al duşmanului meu, care se îndepărta mîncînd pămîntul, dar n-a avut nici o şansă. Sandi l-a ajuns înainte de a face colţul. Fata dispăruse. N-am aşteptat să văd ce se întîmplă ci am tras şi tot tras de clopoţel.

În cele din urmă uşa s-a deschis. Călugăriţa era mulatră şi părea supărată.

— Nu trebuie să tragi clopoţelul în halul ăsta, spuse ea. Vin cît pot de repede.

Apoi am auzit uşa închizîndu-se în urma mea.

M-am prăbuşit şi am început să plîng. M-a întrebat dacă mi-e rău dar n-am putut răspunde. M-a luat de mînă, plescăind şi murmurînd supărată, şi m-a condus prin curte, pe lîngă umbra copacului înalt, nu pe uşa din faţă ci într-o cameră mare, răcoroasă, cu lespezi. Pe pereţi atîrnau vase şi oale şi mai era şi un şemineu de piatră. Mai era o altă călugăriţă în fundul camerei, şi cînd clopoţelul a sunat din nou, prima călugăriţă s-a dus să vadă cine e. Călugăriţa cealaltă, tot mulatră, a adus un lighean cu apă, dar pe cît de repede mă spăla ea cu buretele pe faţă, pe-atît de tare plîngeam şi eu. Cînd mi-a văzut mîna m-a întrebat dacă căzusem şi mă lovisem. Am dat din cap şi ea a şters pata cu blîndeţe.

— Ce s-a întîmplat, de ce plîngi ? Ce ţi s-a întîmplat ?

Dar eu nici acum nu puteam răspunde. Mi-a adus o cană de lapte, am încercat să beau, dar m-am înecat.

— Vai, vai vai ! zise ea ; a dat din umeri şi a ieşit.

Cînd s-a întors, era cu ea o a treia călugăriţă, care spuse cu o voce calmă :

— Ai plîns destul, trebuie să te opreşti. Ai o batistă ?

Mi-am amintit că o scăpasem pe jos. Călugăriţa cea nouă mi-a şters ochii cu o batistă mare, mi-a dat-o mie şi m-a întrebat cum mă cheamă.

— Antoinette, am răspuns eu.

— Desigur, spuse ea. Ştiu. Eşti Antoinette Cosway, adică Antoinette Mason. Te-a speriat cineva ?

— Da.

— Acum uită-te la mine, spuse ea. De mine n-o să-ţi fie frică.

M-am uitat la ea. Avea ochi căprui mari, foarte blînzi şi era îmbrăcată în alb, fără şorţ alb apretat, ca celelalte. Fîşia de pînză care-i încadra faţa era albă şi peste fîşia albă avea un văl negru dintr-un material subţire care-i cădea în falduri pe spate. Era roşie în obraji, avea o faţă zîmbitoare şi două gropiţe adînci. Avea mîinile mici, dar păreau stîngace şi umflate, nu ca ale celorlalte. Doar mai tîrziu am aflat că mîinile îi erau deformate de reumatism. M-a dus într-un salon mobilat auster, cu scaune înalte cu spătar şi o masă lustruită la mijloc. După ce mi-a vorbit, i-am povestit puţin despre

motivul pentru care plîngeam și i-am spus că nu-mi place să vin la școală singură.

— De asta trebuie să ne ocupăm, zise ea. Îi voi scrie mătușii tale. Dar acum te așteaptă Măicuța Sainte-Justine. Am trimis după o fată care e la noi de aproape un an. O cheamă Louise — Louise de Plana. Dacă te simți stingheră, ea îți va explica totul.

Louise și cu mine ne-am dus pe o cărare pavată pînă la sala de clasă. De o parte și alta a cărării era iarbă, și copaci, și umbra copacilor, iar ici colo cîte o tufă strălucitoare de flori. Louise era foarte drăguță, și cînd mi-a zîmbit nici nu mi-a venit să cred că fusesem atît de nenorocită. Mi-a spus :

— Noi totdeauna îi spunem Măicuței Sainte-Justine, Măicuța Suc de Lămîie. Nu e foarte inteligentă, biata femeie. Ai să vezi.

Repede, cît mai pot, trebuie să-mi aduc aminte de sala de clasă și de căldura înăbușitoare. Clasa, băncile din lemn de pin, căldura băncii pătrunzîndu-mi în trup prin brațe și prin palme. Dar afară vedeam umbra rece și albastră pe zidul alb. Acul e lipicios și scîrțîie cînd intră și iese prin pînză. „Acul meu înjură", îi șoptesc Louisei, care stă lîngă mine. Brodăm în crucilițe trandafiri de mătase pe un fond de culoare pală. Putem să alegem orice culoare vrem, și trandafirii mei sînt verzi, albaștri și purpurii. Dedesubt îmi voi scrie numele cu roșu aprins, Antoinette Mason, născută Cosway, Mănăstirea Calvaria, Spanish Town, Jamaica, 1839.

În timp ce lucrăm, Măicuța Sainte-Justine ne citește povești din viața sfintelor, Sfînta Roza, Sfînta Barbara, Sfînta Agneta. Dar noi avem sfînta noastră, scheletul unei fete de paisprezece ani sub altarul din capela mănăstirii. Moaștele. Dar cum au adus călugărițele moaștele pînă aici, mă întreb eu ? Într-o ladă de călătorie ? Special împachetate să nu se strice ? Cum ? Dar vorba e că se află aici, și Sfînta Innocenzia îi este numele. Povestea ei n-o știm, nu e în carte. Sfintele despre care auzim noi au fost toate frumoase și bogate. Toate au fost iubite de bărbați tineri, chipeși și bogați.

— ...mai frumoasă și îmbrăcată mai ales decît o văzuse el vreodată în viață, citește monoton Măicuța Sainte-Justine. Ea îi zîmbi și spuse : „Aici Theophilus este un trandafir din grădina Mirelui meu, în care tu nu ai crezut". Trandafirul pe care l-a găsit lîngă el cînd s-a trezit nu s-a veștejit niciodată. Mai există și azi. (Oh, dar unde ? Unde ?) Iar Theophilus a fost convertit la creștinism, spune Măicuța Sainte-Justine, citind foarte repede acum, și a devenit unul dintre Sfinții Mucenici.

Închide cartea cu o pocnitură și vorbește despre aranjarea pielițelor de la unghii cînd ne spălăm pe mîini. Curățenie, maniere, bunătate față de săracii Domnului. Un torent de cuvinte. („Își trăiește clipa vieții, spune Hélène de Plana, nu se poate opri, biata Justine)". „Cînd insulți sau rănești pe cei nenorociți, îl insulți pe Christos Însuși și El nu va uita, pentru că aceia sînt aleșii Lui." Această remarcă se face cu o voce indiferentă, de mîntuială,

apoi se trece la ordine și castitate, cristalul perfect, care odată spart nu mai poate fi lipit. Și conduita. Ca toate celelalte fete, e vrăjită de surorile de Plana și le dă de exemplu întregii clase. Eu le admir. Stau atît de sigure și imperturbabile în timp ce ea laudă perfecțiunea pieptănăturii Domnișoarei Helene, făcută fără oglindă.

— Te rog, Hélène, spune-mi cum îți faci părul, pentru că și eu vreau să-l fac așa cînd voi fi mare.

— E foarte ușor. Ți-l piepteni în sus, așa, apoi îl împingi ușor în față, așa, apoi îl prinzi cu ace, aici și aici. Niciodată să nu pui prea multe ace.

— Da, Hélène, dar pieptănătura mea nu arată ca a ta, orice aș face.

Genele îi tremură, se întoarce, prea politicoasă pentru a spune lucrurilor pe nume. Nu avem nici o oglindă în dormitor, odată am văzut-o pe călugărița tînără din Irlanda privindu-se într-un butoi cu apă, zîmbind să vadă dacă gropițele sînt tot acolo. Cînd m-a zărit, a roșit și m-am gîndit că de acum încolo niciodată n-o să-i mai placă de mine.

Uneori era părul Domnișoarei Hélène, uneori manierele ireproșabile ale Domnișoarei Germaine și uneori felul în care Domnișoara Louise își îngrijește dinții ei minunați. Și dacă noi nu eram niciodată invidioase, ele nu păreau îngîmfate. Hélene și Germaine, ușor disprețuitoare, poate rezervate, dar Louise nici măcar atît. Nu lua parte la toate astea — de parcă ar fi știut că s-a născut pentru altceva. Ochii căprui ai Hélènei puteau să-ți înfrunte privirea, ochii cenușii ai lui Germaine erau frumoși, blînzi, de dulce-bovină, vorbea încet și, spre deosebire de celelalte fete creole, era foarte calmă. E ușor de imaginat ce s-a întîmplat cu ele două, dacă nu ne gîndim la accidente. Oh, dar Louise ! Mijlocul ei subțire, mîinile subțiri și cafenii, buclele negre care miroseau a parfum de vestiver, vocea înaltă dulce, cîntînd în capelă atît de nepăsător despre moarte. Cînta ca o pasăre. Orice ar fi fost posibil să ți se întîmple, Louise, orice, și nu m-ar mira.

Apoi mai era încă o sfîntă, spunea Măicuța Sainte-Justine, a trăit mai tîrziu dar tot în Italia, ori să fi fost Spania. Italia înseamnă coloane albe și apă verde. Spania e soare fierbinte și piatră, Franța e o doamnă cu părul negru într-o rochie albă, pentru că Louise s-a născut acum cincisprezece ani în Franța, iar mamei mele, pe care trebuie să o uit și să mă rog pentru ea de parcă ar fi moartă, cu toate că trăiește, îi plăcea să poarte alb.

Nimeni nu mai vorbea de ea acum cînd Christophine plecase să stea cu fiul ei. Pe tatăl meu vitreg îl vedeam rar. Se părea că nu-i place Jamaica, Spanish Town cu atît mai puțin, și luni de zile era tot plecat.

Într-o după-amiază fierbinte de iulie mătușa mi-a spus că pleacă în Anglia pentru un an. N-o ducea bine cu sănătatea și avea nevoie de o schimbare. În timp ce vorbea, lucra de zor la o cuvertură din petice. Bucățelele de mătase tăiate în formă de diamant se contopeau; roșu, albastru, purpuriu, verde, albastru o sin-

gură culoare lucitoare. Lucrase ceasuri întregi la ea și era aproape gata. Mă voi simți singură ? m-a întrebat ea, și i-am răspuns : „Nu", cu ochii la culori. Ceasuri și ceasuri și ceasuri întregi mă gîndeam eu.

Mănăstirea era refugiul meu, un loc de lumină și de moarte unde în fiecare zi, dimineața devreme, bătaia de toacă ne trezea pe noi cele nouă care dormeam în domitorul lung. Ne trezeam și o vedeam pe Sora Marie Augustine, senină și aranjată, șezînd țeapănă în scaunul de lemn. Încăperea lungă, cafenie, era plină de lumina aurie a soarelui și de umbrele copacilor aflate într-o mișcare ușoară. Am învățat să spun foarte repede ca și celelalte : „dăruiește toate rugăciunile, munca și suferințele tale acestei zile". Dar fericirea, m-am gîndit la început, nu există fericire ? Trebuie să existe. Oh, fericire, desigur, fericire, mă rog.

Curînd am uitat de fericire, alergînd pe scări jos spre baia mare de piatră unde ne stropeam cu apă, îmbrăcate în cămăși de noapte lungi și cenușii de bumbac, care ne ajungeau pînă la glezne. Mirosul de săpun în timp ce te săpuneai cu grijă sub cămașă, un șiretlic ce trebuia învățat, să te îmbraci cu modestie, alt șiretlic. Stropi mari de soare cînd alergam în sus pe scările de lemn la sala de mese. Cafea fierbinte și cornuri și unt înmuiat. Dar după micul dejun, acum și în ceasul morții, și la prînz și la șase seara, acum și în ceasul morții. Fie ca lumina veșnică să strălucească asupra lor. Asta e pentru mama, mă gîndeam, oriunde i-ar rătăci sufletul, pentru că i-a părăsit trupul. Apoi îmi aminteam cît de mult îi displăcea lumina puternică și-i erau pe plac răcoarea și umbra. E altfel de lumină, îmi spuneau ele. Totuși, n-aș putea spune. Apoi, nu după multă vreme, eram înapoi printre umbrele mișcătoare de afară, mai frumoase decît ar putea să fie lumina veșnică, și curînd am învățat să sporovăiesc fără a mă mai gîndi, așa cum făceau toate celelalte. Despre schimbare acum și în ceasul morții pentru că asta e tot ce avem.

Totul era lumină strălucitoare sau întuneric. Pereții, culorile aprinse ale florilor din grădină, veșmintele călugărițelor erau strălucitoare, dar vălul, crucifixul care atîrna de brîu, umbrele copacilor erau negre. Asta era deci, lumină și întuneric, soare și umbră, Rai și Iad, pentru că una din călugărițe știa totul despre Iad, cine nu știe ? Dar alta știa despre Rai și însușirile celor binecuvîntați, dintre care cea mai neînsemnată era frumusețea sublimă. Cea mai neînsemnată. De abia așteptam acest extaz, și odată m-am rugat îndelung să mor. Apoi mi-am amintit că e păcat. E cutezanță sau disperare, am uitat care, dar e păcat de moarte. Așa că m-am rugat apoi pentru asta multă vreme, dar mi-a trecut prin gînd, așa de multe păcate, de ce ? Alt păcat să gîndești astfel. Cu toate acestea, din fericire, Sora Marie Augustine spune că gîndurile nu sînt păcate, dacă le alungi repede. Spui, Doamne apără-mă, eu pier. Găsesc că e foarte liniștitor să știi exact ce trebuie făcut. Oricum, nu m-am mai rugat

atît de des după aceea, și curînd, abia dacă m-am mai rugat. Mă simțeam mai plină de curaj, mai fericită, mai liberă. Dar nu tocmai în siguranță.

În tot acest timp de aproape un an și jumătate, tatăl meu vitreg a venit deseori să mă vadă. Întîi discutam cu Maica Stareță ; apoi îl întîlneam în salon, îmbrăcată ca pentru cină sau o vizită la prieteni. Cînd ne despărțeam îmi dădea cadouri, dulciuri, un medalion, o brățară, odată mi-a dat o rochie foarte frumoasă, pe care desigur n-o puteam purta.

Ultima oară cînd a venit n-a mai fost așa. Am știut asta de cum a intrat. M-a sărutat, s-a dat un pas înapoi și m-a privit cu atenție, cu ochi critici, apoi a zîmbit și mi-a spus că sînt mai înaltă decît credea el. I-am amintit că împlinisem șaptesprezece ani, o femeie în toată firea.

— N-am uitat de cadoul tău, spuse.

Deoarece nu mă simțeam în largul meu i-am răspuns rece :

— Nu pot purta toate lucrurile astea pe care mi le cumperi.

— Poți purta orice cînd vei veni să stai cu mine, spuse el.

— Unde ? În Trinidad ?

— Nu acolo. Pentru moment, aici. Cu mine și cu Mătușa Cora, care în sfîrșit se întoarce acasă. Spune că încă o iarnă în Anglia o va ucide. Și Richard. Nu poți sta ascunsă toată viața.

„De ce nu ?" m-am gîndit cu consternare.

Presupun că n-a observat pentru că a început să glumească, să-mi facă complimente

și să-mi pună întrebări atît de caraghioase încît la un moment dat rîdeam și eu. Cum mi-ar plăcea să trăiesc în Anglia ? Apoi, înainte ca eu să-i pot răspunde, dacă am învățat să dansez, ori dacă călugărițele erau prea severe.

— Nu sînt severe deloc, am spus eu. Episcopul care le vizitează în fiecare an spune că sînt prea slobode. Foarte slobode. E clima, spune el.

— Sper că ele i-au spus să-și vadă de treabă ?

— Da. Maica Stareță i-a spus. Unele dintre ele au fost speriate. Nu sînt severe dar nici una nu m-a învățat să dansez.

— Asta nu va fi greu. Vreau, Antoinette, ca tu să fii fericită, în afară de orice primejdie, am încercat să rezolv ceva, dar despre asta vom avea timp să discutăm mai tîrziu.

Cînd am ieșit împreună pe poarta mănăstirii mi-a spus într-o doară :

— Am invitat niște prieteni din Anglia să-și petreacă iarna aici. Să nu te plictisești.

— Crezi că vor veni ? l-am întrebat eu neîncrezătoare.

— Unul din ei va veni. Sînt sigur de asta.

Să fi fost felul în care a zîmbit ? dar din nou un sentiment de disperare, tristețe și restriște mi-a înecat vocea. De data asta nu m-am trădat.

A fost întocmai ca în dimineața aceea în care am găsit calul mort. Nu spune nimic și poate că nu e adevărat.

Dar la mănăstire toată lumea știa. Fetele erau foarte curioase dar nu răspundeam la în-

trebările lor, și pentru prima dată m-au iritat fețele vesele ale călugărițelor.

Ele sînt ocrotite. Cum ar putea ști ele ce înseamnă să trăiești *afară ?*

A fost a doua oară cînd am avut visul acela.

Am plecat iarăși din casa de la Coulibri. E noapte și mă îndrept spre pădure. Port o rochie lungă și papuci cu talpă subțire, așa că umblu greu, în urma bărbatului care este cu mine și îmi țin rochia ușor ridicată. E albă și frumoasă și nu vreau să se murdărească. Îl urmez, bolnavă de frică, dar nu fac nici un gest să mă salvez ; dacă ar fi cineva care să încerce să mă salveze, l-aș refuza. Așa trebuie să se întîmple. Acum am ajuns în pădure. Sîntem sub niște copaci înalți și nu e vînt. „Aici ?" El se întoarce, se uită la mine, fața lui e neagră de ură, și cînd văd asta încep să plîng. Rîde cu viclenie. „Nu aici, nu încă," spune el, iar eu îl urmez, plîngînd. Acum nu-mi mai țin rochia, o tîrăsc pe jos, rochia mea frumoasă. Acum nu mai sîntem în pădure ci într-o grădină împrejmuită cu ziduri de piatră, iar copacii sînt altfel de copaci. Nu știu de care. Sînt trepte ce duc în sus. E prea întuneric să văd treptele sau zidul, dar știu că sînt și mă gîndesc : „Se va întîmpla cînd ajung la capătul treptelor. Sus." Calc pe rochie, mă împiedic și nu mă pot ridica. Ating un copac și brațele mele se agață de el. „Aici, aici." Dar cred că nu voi merge mai departe. Copacul se clatină și se smucește de parcă ar vrea să mă arunce jos. Totuși mă țin și secundele trec,

fiecare o mie de ani. „Aici, aici, înăuntru", spune o voce străină, iar copacul nu s-a mai clătinat și smucit.

Acum Sora Marie Augustine mă scoate din dormitor, întrebîndu-mă dacă sînt bolnavă, spunîndu-mi că nu e voie să le deranjezi pe celelalte, dar deși tremur toată mă întreb dacă mă va duce dincolo de perdelele misterioase la locul unde doarme ea. Dar nu. Mă așază pe un scaun, dispare, și după un răstimp se întoarce cu o ceașcă de cacao fierbinte.

Am spus :

— Am visat că am fost în Iad.

— Visul ăsta e un vis rău. Scoate-ți-l din minte, nu te mai gîndi la el niciodată, și mi-a frecat mîinile reci să mi le încălzească.

Arăta ca de obicei, calmă, ordonată, și vreau să o întreb dacă se scoală înainte de a se crăpa de ziuă sau nu s-a culcat deloc.

— Bea-ți ceașca de cacao.

În timp ce beau îmi aduc aminte că după înmormîntarea mamei, foarte devreme dimineața, aproapte atît de devreme ca și acum, ne-am dus acasă să bem cacao și să mîncăm prăjituri. A murit anul trecut, nimeni nu mi-a spus cum, și eu n-am întrebat. Era acolo domnul Mason, Christophine, nimeni altcineva. Christophine plîngea amarnic, dar eu nu puteam plînge. M-am rugat, dar cuvintele cădeau pe pămînt fără să însemne nimic.

Acum gîndul ei se amestecă cu visul meu.

O văd în straiele peticite călare pe un cal de împrumut, încercînd să facă semn cu mîna la

capătul drumului pietruit de la Coulibri, și din nou mă podidesc lacrimile.

— Se întîmplă lucruri atît de îngrozitoare, spun eu. De ce ? De ce ?

— Nu trebuie să te preocupe astfel de taine, spuse Sora Marie Augustine. Nu știm de ce diavolul trebuie să-și aibă și el ziua lui de joacă. Nu încă.

Niciodată nu zîmbea așa de mult ca celelalte călugărițe, acum nu zîmbea deloc. Părea tristă.

A spus, ca și cum ar fi vorbit de una singură :

— Acum du-te încet înapoi în pat. Gîndește-te la lucruri plăcute și blînde, încearcă să adormi. Curînd voi striga deșteptarea. Curînd va fi mîine dimineață.

PARTEA A DOUA

Deci totul se sfîrșise. Un pas înainte, un pas înapoi, îndoială și ezitări. Totul, în bine sau în rău. Iată-ne acolo, adăpostindu-ne de ploaia torențială sub un copac de mango uriaș eu, soția mea Antoinette și o tînără servitoare metisă pe nume Amélie. Sub un copac din apropiere vedeam bagajele noastre acoperite cu saci, cei doi hamali și băiatul care ducea caii odihniți, tocmiți să ne urce pînă la 700 de metri la casa care ne aștepta să ne petrecem luna de miere.

Slujnica Amélie mi-a spus azi dimineață :

— Sper că veți fi foarte fericit, domnule, în adăpostul dulce al lunii de miere.

Rîdea de mine, îmi dădeam seama. O ființă drăguță dar vicleană, răutăcioasă, poate chiar perfidă, ca multe altele prin părțile acestea.

— E doar o ploaie trecătoare, spuse Antoinette îngrijorată. Nu va ține mult.

M-am uitat la frunzele de palmier îndoindu-se triste, la bărcile pescărești trase pe malul pietros, la șirurile inegale de colibe văruite și am întrebat de numele satului.

— Massacre.

— Și cine a fost masacrat aici ? Sclavi ?

— Oh, nu. Părea indignată. Nu sclavi. Probabil s-a întîmplat ceva cu mulți ani în urmă. Nimeni nu-și mai amintește acum.

Ploaia cădea șiroaie, picături uriașe sunau ca grindina pe frunzele copacilor și marea se tîra pe furiș înainte și înapoi.

Deci acesta este Massacre. Nu capătul lumii, ci doar ultima etapă a călătoriei noastre interminabile din Jamaica, începutul lunii noastre de miere. Și desigur că arată cu totul altfel cînd soarele strălucește pe cer.

Se făcuseră aranjamente ca noi să plecăm din Spanish Town imediat după nuntă și să petrecem cîteva săptămîni pe una din Insulele Windward, la o mică moșie care aparținuse mamei Antoinettei. Am acceptat. Așa cum acceptasem toate celelalte.

Ferestrele colibelor erau închise, ușile deschise întru tăcere și întuneric. Apoi au apărut trei băieți să caște gura la noi. Cel mai mic era gol pușcă, doar de gît îi atîrna un medalion religios, iar în jurul capului purta borul unei pălării pescărești. Cînd i-am zîmbit a început să plîngă. O femeie strigă dintr-una din colibe și el a luat-o la fugă urlînd.

Ceilalți doi l-au urmat încet, uitîndu-se mereu înapoi.

De parcă asta ar fi fost un semnal, ieși în ușă o altă femeie, apoi încă una.

— E Caro, spuse Antoinette. Sînt sigură că e Caro, Caroline, strigă ea, făcîndu-i semn cu mîna, iar femeia îi răspunse. O bătrînă într-o rochie stridentă, flori în culori țipătoare, un batic vărgat și cercei de aur în urechi.

— Ai să te uzi toată, Antoinette, i-am spus eu.

— Nu, o să se oprească imediat.

Își ridică fusta costumului de călărie și trecu strada în fugă. Am privit-o cu un ochi critic. Purta o pălărie în trei colțuri care-i stătea bine. Cel puțin îi ascundea ochii, care sînt prea mari și amăgitori. Mi se pare că nu clipește niciodată. Ochi alungiți, triști, ochi negri străini. Creolă cu sînge pur englezesc, ce-o fi ea, dar ochii ei nu sînt nici de englezoaică, nici de europeană. Dar cînd am început să observ toate astea despre soția mea Antoinette? Presupun că după ce am plecat din Spanish Town. Sau am observat oare înainte și n-am vrut să recunosc ceea ce văd? Nu că aș fi avut timp să observ ceva. La o lună după ce am sosit în Jamaica eram căsătorit și aproape trei săptămîni din tot acest timp am zăcut în pat cu malarie.

Cele două femei stăteau în ușa colibei gesticulînd, vorbind nu englezește ci franceza stîlcită de pe insulă. Picăturile de ploaie au început să mi se prelingă pe gît în jos sporindu-mi senzația de stinghereală și sentimentul de tristețe.

M-am gîndit la scrisoarea care ar fi trebuit trimisă în Anglia cu o săptămînă în urmă. Dragă tată...

— Caroline întreabă dacă nu vrei să te adăpostești în casă.

Era Antoinette. Vorbea cu ezitare de parcă s-ar fi așteptat să o refuz, așa că a fost ușor să o fac.

— Dar te uzi, spuse ea.

— N-are a face. I-am zîmbit Carolinei și am dat din cap.

— Va fi foarte dezamăgită, spuse soția mea, trecu din nou strada și intră în coliba întunecoasă.

Amélie, care stătuse cu spatele spre noi, s-a întors. Radia de satisfacție și răutate, atît de inteligent și mai cu seamă atît de intim încît m-am simțit prost și mi-am întors privirea.

„Sigur, m-am gîndit. Am avut malarie. Nu sînt încă bine".

Nu mai ploua așa de tare și m-am dus să stau de vorbă cu hamalii. Primul nu era băștinaș.

— Asta loc sălbatic — nu civilizat. De ce venit aici ?

Mi-a spus că se numește Young Bull și că are douăzeci și șapte de ani. Un trup robust și o față prostească de om încrezut. Numele celuilalt bărbat era Emile, da, se născuse pe insulă și locuia tot aici.

— Întreabă-l cîți ani are, sugeră Young Bull. Emile răspunse cu o voce neîncrezătoare :

— Paisprezece ? Da, am paisprezece ani, stăpîne.

— Imposibil, am spus. Se vedeau fire cărunte în barba rară.

— Poate cincizeci și șase.

Părea foarte dornic să-mi facă pe plac.

Young Bull izbucni într-un rîs zgomotos.

— Nu știe cîți ani are, nu se gîndește la asta. Vă spun eu, domnule, ăștia nu sînt civilizați.

Emile murmură :

— Mama mea, ea știi, dar moartă.

Apoi scoase o zdreanță albastră, o împături și și-o puse pe cap.

Multe femei stăteau în fața ușii colibelor și se uitau la noi, dar nu zîmbeau. Oameni sumbri într-un loc sumbru. Unii dintre bărbați se îndreptau spre bărci. Cînd Emile a strigat, doi dintre ei au venit spre el. Cînta cu voce joasă. Ei i-au răspuns, apoi au ridicat un coș greu de nuiele și, cîntînd, i l-au pus pe cap. A încercat cu o mînă să vadă dacă este bine echilibrat și o porni la drum, desculț pe pietrele ascuțite, de departe cel mai vesel dintre nuntași. În timp ce bărbații îl încărcau pe Young Bull, acesta îmi aruncă o privire fugară, plină de vanitate, și începu să cînte încet și el, pe englezește.

Băiatul aduse caii lîngă un pietroi și am văzut-o pe Antoinette ieșind din colibă. Acum soarele dogorea și din verdeața din spatele nostru se ridicau aburi. Amélie își scoase pantofii, îi legă unul de altul și îi atîrnă de gît. Își echilibră coșulețul pe cap și o porni la drum legănîndu-se ușor cum făcuseră hamalii. Noi am încălecat, am dat colțul, iar satul dispăru. Un cocoș cînta tare și mi-am adus aminte de noaptea trecută, cînd dormisem în oraș. Antoinette avea o cameră singură, era epuizată. Eu am stat treaz toată noaptea, ascultînd cîntatul cocoșilor, apoi m-am sculat foarte devreme și am văzut femeile cu tăvile acoperite cu pînză albă pe cap mergînd la bucătărie. Femeia care vindea franzeluțe calde,

apoi cea cu prăjiturile și femeia cu dulciurile. Pe stradă, una striga: *Bon sirop, bon sirop* și m-am liniștit.

Drumul urca. De o parte, un perete de verdeață, de cealaltă panta abruptă spre rîpa de dedesubt. Ne-am oprit și am privit dealurile, munții și marea albastru-verzuie. Bătea un vînt călduț, plăcut, dar am înțeles de ce hamalul numise locul sălbatic. Nu numai sălbatic, ci și amenințător. Dealurile acelea te sufocă.

— Ce verde intens, atît am putut spune și, gîndindu-mă la felul în care Emile chemase pescarii și la timbrul vocii lui, am întrebat de el.

— Au luat-o pe o scurtătură. Vor fi la Granbois cu mult înaintea noastră.

Totul este prea mult, am simțit eu în timp ce călăream istovit în urma ei. Prea mult albastru, prea mult purpuriu, prea mult verde. Florile sînt prea roșii, munții prea înalți, dealurile prea aproape. Și femeia este o străină. Privirea ei rugătoare mă scoate din sărite. Nu eu am cumpărat-o pe ea, ci ea pe mine, cel puțin așa crede ea. M-am uitat la coama aspră a calului... Dragă Tată. Cele treizeci de mii de lire mi-au fost plătite fără vreo întrebare sau condiție. Pentru ea nu s-a stipulat nimic (de care trebuie să ținem seamă). Acum am o situație materială onorabilă. Nu voi fi niciodată o rușine pentru tine, sau pentru dragul meu frate, fiul pe care-l iubești. Nu vor mai fi scrisori cu cerșeală, rugăminți meschine. Nici una din manevrele prost deghizate ale fiului

cel mic. Mi-am vîndut sufletul ori tu l-ai vîndut, și o fi oare o afacere chiar atît de proastră? Fata este considerată frumoasă, este frumoasă. Și totuși...

Între timp caii au luat-o la trap ușor pe un drum foarte prost. Era ceva mai răcoare. O pasăre fluieră, un sunet prelung, trist.

— Ce fel de pasăre este asta?

Era prea departe în fața mea și nu m-a auzit. Pasărea fluieră din nou. O pasăre de munte. Un sunet strident, plăcut. Foarte singuratic.

Ea s-a oprit și mi-a strigat.

— Pune-ți haina acum.

M-am conformat și mi-am dat seama că nu-mi era răcoare ci frig în cămașa transpirată.

Am călărit mai departe, tăcuți în lumina piezișă a după-amiezii, cu un perete de copaci de o parte și o prăpastie de alta. Acum marea era de un albastru limpede, adîncă și întunecată.

Am ajuns la un rîuleț.

— Aici e hotarul de la Granbois.

Îmi zîmbi. Era prima dată cînd o vedeam zîmbind simplu, natural. Sau poate era pentru prima dată cînd eu mă simțeam natural și nestingherit în prezența ei. Un fir de bambus creștea din stîncă, apa care țișnea din ea era albastră-argintie. A descălecat repede, a cules o frunză mare în formă de trifoi ca să-și facă o ceașcă și a băut. Apoi a luat încă una, o îndoi și mi-o aduse.

— Gustă. E apă de munte.

Cum mă privea, zîmbind, ar fi putut fi o tînără englezoaică adorabilă şi, ca să-i fac pe plac, am băut. Apa era rece, cristalină şi dulce, o culoare minunată în cupa verde a frunzei.

— De aici coborîm şi după aceea urcăm din nou. Apoi sîntem acolo.

Cînd mi s-a adresat din nou, mi-a spus :

— Pămîntul e roşu aici, vezi ?

— E roşu şi în unele părţi din Anglia.

— Oh, Anglia, Anglia, răspunse batjocoritor, şi ecoul repetă cuvintele ei ca un avertisment pe care eu nu aveam chef să-l aud.

Drumul devenise pietruit acum şi ne-am oprit lîngă nişte scări de piatră. Pe stînga era un pin uriaş, şi pe dreapta ceva care părea imitaţia unei case de vară englezeşti — patru stîlpi de lemn şi acoperiş de trestie. A descălecat şi a urcat treptele în fugă. Sus o peluză cu iarbă aspră, prost întreţinută, şi la capătul pajiştei o casă albă, dărăpănată.

— Acum eşti la Granbois.

Am privit munţii din jur, purpurii pe fundalul unui cer foarte albastru.

Cocoţată pe piloane de lemn, casa părea să se ferească de desişul pădurii din spatele ei, gata să atingă nerăbdătoare marea îndepărtată. Era o construcţie mai mult stîngace decît urîtă, oarecum tristă, de parcă ar fi ştiut că nu era făcută să dureze mult. Un grup de negri stătea în faţa treptelor care duceau la verandă. Antoinette străbătu în fugă peluza şi, cum veneam în urma ei, m-am ciocnit de un băiat care venea din direcţie opusă. Îşi dădu ochii peste cap, oarecum speriat, şi se îndreptă spre

cai fără să scoată nici un cuvînt de scuză. Vocea unui bărbat spuse :

— Aplecaţi-vă acum, aplecaţi-vă. Fiţi isteţi.

Erau în total patru. O femeie, o fată şi un bărbat înalt, impunător, stăteau unul lîngă altul. Antoinette îmbrăţişase o altă femeie.

— Cel care aproape te-a aruncat la pămînt a fost Bertrand. Ea este Rose şi ea Hilda. El este Baptiste.

Servitorii rînjeau timid în timp ce ea le spunea numele.

— Şi ea este Christophine, care a fost doica mea, demult.

Baptiste ne-a spus că e o zi foarte fericită şi că am adus cu noi vreme bună. Vorbea bine englezeşte, dar în mijlocul cuvintelor sale de bun venit Hilda a început să chicotească. Era o fetiţă de doisprezece sau paisprezece ani, într-o rochie fără mîneci care-i ajungea numai pînă la genunchi. Rochia era fără cusur, dar părul, cu toate că fusese uns cu ulei şi împletit în multe cosiţe, îi dădea un aer de sălbatică. Baptiste se încruntă la ea iar ea chicoti şi mai tare, apoi îşi puse mîna la gură şi urcă treptele de lemn intrînd în casă. Îi auzeam tălpile goale alergînd pe verandă.

— *Doudou, ché cocotte,* îi spuse femeia mai în vîrstă Antoinettei.

M-am uitat la ea tăios dar ea păru nepăsătoare. Era mai neagră decît toţi ceilalţi şi hainele ei, chiar şi baticul din jurul capului, erau mai puţin colorate. M-a privit cu atenţie, nu aprobator, aşa am avut impresia. Ne-am privit fix aproape un minut. Eu am fost acela care

și-a întors primul privirea ; ea schiță un zîmbet, o împinse ușor pe Antoinette și dispăru în umbrele din spatele casei. Ceilalți servitori plecaseră.

Stînd pe terasă trăgeam în piept dulceața aerului. Puteam discerne miros de cuișoare, scorțișoară, trandafiri și flori de portocal. Și o prospețime îmbătătoare de parcă aerul acesta n-ar mai fi fost niciodată respirat. Cînd Antoinette mi-a spus : „Hai să-ți arăt casa," am însoțit-o fără voie pentru că restul locului mi se părea părăsit și pustiu. M-a condus într-o cameră mare, nezugrăvită. O canapea mică, jerpelită, o masă de lemn de mahon în mijloc, cîteva scaune cu spătarul drept și un scrin vechi de stejar cu picioare de alamă de forma ghearelor unui leu.

Ținîndu-mă de mînă, s-a îndreptat spre bufet unde două pahare cu punci de rom erau gata pregătite pentru noi. Mi-a întins unul și a spus :

— Pentru fericire.

— Pentru fericire, i-am răspuns eu.

Camera următoare era mai mare și mai puțin mobilată. Avea două uși, una ce ducea spre verandă, alta, ușor întredeschisă, spre o cămăruță. Un pat mare, o masă rotundă alături, două scaune, o surprinzătoare masă de toaletă cu tăblie de marmură și o oglindă mare. Pe pat erau două cununi de frangipani.

— Trebuie să port una din astea ? Și cînd ?

Mi-am pus pe cap una din cununi și m-am strîmbat în oglindă.

— Nu prea cred că se potrivește cu mutra mea chipeșă, ce zici ?

— Arăți ca un rege, un împărat.

— Ferească Dumnezeu, i-am spus, și mi-am scos cununa. A căzut pe jos și, îndreptîndu-mă spre fereastră, am călcat pe ea. Camera a fost inundată de un parfum de flori strivite. Am văzut-o prin oglindă făcîndu-și vînt cu un evantai din frunze de palmier pictate cu roșu și albastru pe margini. Am simțit transpirație pe frunte și m-am așezat, ea a îngenuncheat lîngă mine și mi-a șters fața cu batista ei.

— Nu-ți place aici ? Asta este casa mea și toate sînt de partea noastră. Odată, a spus ea, obișnuiam să dorm cu o bucată de lemn lîngă mine să mă pot apăra dacă aș fi fost atacată. Atît de frică îmi era.

— Frică de ce ?

Dădu din cap.

— De nimic, de toate.

Cineva a bătut la ușă și-atunci spuse :

— E doar Christophine.

— Bătrîna care ți-a fost doică ? Ți-e frică de ea ?

— Nu, cum să-mi fie ?

— Dacă ar fi mai înaltă, am spus eu, una dintre femeile astea zdravene și dichisite, mie mi-ar fi.

Rîse.

— Ușa asta duce în camera ta de toaletă.

Am închis ușa ușor în urma mea.

Camera părea prea mobilată în comparație cu restul casei. Pe jos era un covor, singurul

pe care îl văzusem pînă acum, un dulap făcut dintr-un lemn foarte frumos pe care nu-l cunoșteam. Sub fereastra deschisă era o măsuță de scris cu hîrtie, penițe și cerneală. „Un loc de refugiu,“ îmi trecu prin minte, cînd se auzi o voce :

— Asta a fost camera domnului Mason, *sir*, dar el nu prea venea aici. Nu-i plăcea locul ăsta.

Baptiste, stînd în pragul ușii de la terasă, ținea o pătură sub braț.

— Totul e foarte plăcut, i-am spus.

Puse pătura pe pat.

— S-ar putea să fie frig noaptea, spuse. Apoi ieși. Dar sentimentul de siguranță mă părăsise. Am privit în jur bănuitor. Ușa spre camera ei putea fi zăvorîtă, un drug de lemn se închidea peste altul. Aceasta era ultima cameră a casei. Trepte de lemn duceau de pe terasă spre o altă peluză de iarbă neîngrijită, un portocal creștea lîngă trepte. M-am întors în camera de toaletă și am privit pe fereastră. Se vedea un drum bătătorit, cu noroi pe alocuri, mărginit de copaci înalți. Dincolo de el, diferite clădiri pe jumătate ascunse vederii. Una era bucătăria. Fără horn, dar fumul se revărsa prin fereastră. M-am așezat pe patul moale, îngust și am ascultat. Nici un zgomot, doar rîul. Puteam la fel de bine fi singur în toată casa. Un raft de cărți îmbinat grosolan din trei bucăți de șindrilă prinse una de alta, și m-am uitat la cărți, poemele lui Byron, romanele lui Walter Scott, *Confesiunile unui opioman*, cîteva volume cafenii jerpelite și, pe ultimul raft, *Viața și scrisorile lui...* Restul era șters.

Dragă Tată, am ajuns din Jamaica după cîteva zile obositoare. Această mică moșie din insulele Windward este parte a proprietății familiei, și Antoinette este foarte legată de ea. A dorit să ajungem aici cît se poate de repede. Totul este bine și lucrurile s-au petrecut conform planurilor și dorințelor tale. Am tratat, desigur, cu Richard Mason. Tatăl său a murit curînd după ce am pornit spre Indiile de Vest, după cum probabil știi. Este un tip cumsecade, ospitalier și prietenos ; se pare că s-a atașat de mine și a avut totală încredere în mine. Pe aici e foarte frumos, dar boala m-a epuizat prea tare să mă pot bucura de întreaga frumusețe. Îți voi scrie din nou peste cîteva zile.

Am recitit scrisoarea și am adăugat un postscriptum :

Am sentimentul că te-am lăsat prea mult fără vești proaspete, pentru că doar anunțul căsătoriei mele apropiate nu prea mai era o veste nouă. Am zăcut de friguri două săptămîni după ce am ajuns la Spanish Town. Nimic grav dar m-am simțit destul de prost. Am stat la familia Fraser, prieteni ai familiei Mason. Domnul Fraser este englez, magistrat pensionar, și a ținut să-mi povestească amănunțit unele din cazurile sale. Mi-a fost greu să gîndesc sau să scriu coerent. În acest loc răcoros

și îndepărtat, se numește Granbois (Pădurile înalte, presupun) am început să mă simt mai bine, și următoarea scrisoare va fi mai lungă și mai detaliată.

Un loc răcoros și îndepărtat... Și m-am întrebat oare cum își trimit ei scrisorile. Eu mi-am împăturit scrisoarea și am pus-o în sertarul biroului.

În ce privește impresiile mele confuze, ele nu vor fi niciodată scrise. Sînt goluri în mintea mea care nu pot fi completate.

▪

Totul era foarte viu colorat, foarte straniu, dar pentru mine nu avea nici o semnificație. Nici ea, fata cu care urma să mă căsătoresc. Cînd în cele din urmă am întîlnit-o, m-am înclinat, am zîmbit, i-am sărutat mîna, am dansat cu ea. Jucam rolul care era de așteptat să-l joc. Ea nu avea nimic de-a face cu mine. Fiecare mișcare pe care o făceam era un efort de voință, și uneori mă întrebam dacă cineva nu observă asta. Îmi ascultam propria voce și mă minunam de ea, calmă, corectă dar desigur ștearsă. Însă probabil jucasem fără greș. Dacă am observat vreo notă de bănuială sau curiozitate, asta se citea pe o față de negru nu de alb.

Îmi aduc aminte foarte puțin de ceremonia căsătoriei. Plăci de marmură pe pereți comemorînd virtuțile ultimei generații de plantatori. Toți binevoitori. Toți proprietari de sclavi. Toți odihnindu-se în pace. Cînd am ieșit din

biserică am luat-o de mînă. Era rece ca gheața sub soarele fierbinte.

Apoi am stat la o masă lungă într-o încăpere cu foarte multă lume. Evantaie din frunze de palmier, o droaie de servitori, baticurile femeilor în dungi roșii și galbene, fețele întunecate ale bărbaților. Gustul tare al punciului, gustul mai curat al șampaniei, mireasa mea în alb, dar nu-mi mai aduc aminte cum arăta. Apoi într-o altă încăpere femei îmbrăcate în negru. Verișoara Julia, verișoara Ada, Mătușa Lina. Slabe sau grase, toate arătau la fel. Cercei de aur în urechi găurite. Brățări de argint zăngănind la încheieturi. I-am spus uneia :

— Plecăm din Jamaica diseară.

Și ea a răspuns după o mică pauză :

— Desigur, Antoinettei nu-i place la Spanish Town. Nici mamei ei nu-i plăcea.

Și m-a iscodit cu privirea. (Li se micesc ochii pe măsură ce îmbătrînesc ? Mai mici, mai rotunzi, mai iscoditori ?) După aceea am avut impresia că discern aceeași expresie pe toate fețele. Curiozitate ? Milă ? Batjocură ? Dar de ce să le fie milă de mine ? Eu care mă descurcasem atît de bine !

În dimineața dinaintea nunții, Richard Mason năvăli în camera mea de la familia Fraser tocmai cînd îmi terminam de băut cafeaua.

— Nu vrea să treacă prin asta !

— Prin ce ?

— Nu vrea să se căsătorească cu tine.

— Dar de ce ?

— Nu vrea să spună de ce.

— Trebuie să aibă un motiv.

— Nu vrea să dea nici un motiv. Am stat la discuții cu prostuța asta o oră.

Ne-am uitat unul la altul.

— Toate sînt aranjate, cadourile, invitațiile. Ce-i voi spune tatălui tău ?

Părea că-i dau lacrimile. Am spus :

— Dacă nu vrea, nu vrea. Nu poate fi tîrîtă în fața altarului. Lasă-mă să mă îmbrac. Trebuie să aud eu ce are de spus.

A ieșit umil și, în timp ce mă îmbrăcam, m-am gîndit că într-adevăr mă voi face de rîs. Nu-mi convenea ideea să mă întorc în Anglia, în postura de pretendent respins de o creolă. Era absolut necesar să știu de ce.

Ședea cu capul plecat într-un balansoar. Părul îi era împletit în două cozi care cădeau pe umeri. I-am spus blînd de la distanță :

— Ce s-a întîmplat, Antoinette ? Ce ți-am făcut ?

N-a scos nici un cuvînt.

— Nu dorești să te căsătorești cu mine ?

— Nu.

Vorbea foarte încet.

— Dar, de ce ?

— Mi-e teamă de ce s-ar putea întîmpla.

— Dar nu-ți amintești că aseară ți-am spus că atunci cînd vei fi soția mea nu va mai exista nimic de ce să-ți fie teamă ?

— Ba da, spuse ea. Apoi a venit Richard și ai rîs. Nu mi-a plăcut felul cum ai rîs.

— Dar eu rîdeam de mine însumi, Antoinette.

S-a uitat lung la mine, iar eu am luat-o în brațe și am sărutat-o.

— Nu știi nimic despre mine, spuse ea.

— Am încredere în tine, dacă și tu vei avea încredere în mine. Facem tîrgul ? Am să fiu foarte nefericit dacă mă alungi fără să-mi spui ce-am făcut ca să te nemulțumesc. Voi pleca cu inima rănită.

— Inima ta rănită, spuse ea, și îmi puse mîna pe obraz.

Am sărutat-o cu ardoare, promițîndu-i liniște, fericire, siguranță, dar cînd i-am spus : „Pot acum să merg să-i spun bietului Richard că a fost o neînțelegere ? Și el este afectat,“ ea nu mi-a răspuns. A încuviințat doar din cap.

*

Gîndindu-mă la toate acestea, la fața furioasă a lui Richard, la vocea ei spunînd : „Poți să-mi oferi liniște ?“ probabil că am adormit.

M-am trezit în zgomotul de voci din camera alăturată, rîsete, zgomot de apă turnată. Am ascultat, încă pe jumătate adormit, Antoinette spuse :

— Nu mă mai parfuma pe păr. Nu-i place.

Cealaltă voce :

— Bărbatului nu-i placi parfum ? Nu mai auzit așa ceva !

Era aproape întuneric.

Sufrageria era scăldată în lumină. Lumînări pe masă, un alt rînd pe bufet, sfeșnice cu trei brațe pe scrin. Cele două uși care dădeau spre terasă erau deschise dar nu era nici o pală de vînt. Flăcările ardeau drept. Ea ședea pe canapea și m-am mirat cum de nu mi-am

dat seama niciodată cît e de frumoasă. Părul îi era pieptănat spre spate și îi cădea moale pînă mai jos de brîu. Vedeam în părul ei sclipiri roșii și aurii. A părut mulțumită cînd i-am făcut complimente pentru rochie și mi-a spus că și-o făcuse la Saint Pierre în Martinica :

— I se spune modă *à la Josephine*.

— Vorbești de Saint Pierre de parcă ar fi Parisul, am spus eu.

— Dar este Parisul Indiilor de Vest.

Pe masă erau flori de un roz aprins și numele lor îmi suna plăcut în urechi. Coralita. Coralita. Mîncarea, deși foarte condimentată, era mai ușoară și mai gustoasă decît tot ce gustasem în Jamaica. Am băut șampanie. O mulțime de fluturi și gîngănii pătrunseseră în cameră, se loveau de flacăra luminărilor și cădeau moarte pe masă. Amélie le strînse cu peria pentru firimituri. În zadar. Au venit mai multe.

— E adevărat, mă întrebă ea, că Anglia este ca un vis ? Pentru că una din prietenele mele, care s-a căsătorit cu un englez, mi-a scris și mi-a spus că așa e. Spunea că locul acela, Londra, este uneori ca un vis întunecat și rece. Vreau să mă trezesc.

— Ei bine, i-am răspuns eu iritat, exact la fel mi se pare și mie frumoasa ta insulă, destul de ireală și ca un vis.

— Dar cum pot rîurile și munții și marea să nu fie reale ?

— Și cum pot milioane de oameni, casele lor și străzile lor să nu fie reale ?

— Mai simplu, spuse ea, mult mai simplu Da, un oraș mare trebuie să fie ca un vis.

„Nu, insula aceasta este ireală și ca un vis,“ am gîndit eu.

Pe veranda lungă erau scaune de pînză, două hamace, o masă de lemn pe care stătea un telescop pe un trepied. Amélie a adus luminări cu abajur de sticlă, dar noaptea înghițea lumina palidă. Plutea un miros puternic de flori — florile de lîngă rîu care se deschid noaptea, mi-a spus ea — iar zgomotul, mai înăbușit în cameră, era de-a dreptul asurzitor.

— Crac-craci, explică ea, fac un zgomot asemănător cu numele lor, și greieri și broaște.

M-am sprijinit de balustradă și am văzut sute de insecte luminoase.

— Ah, da, insecte luminoase ca în Jamaica, dar aici se numesc *La belle*.

Un fluture mare, așa de mare că l-am luat drept pasăre, nimeri în flacăra unei lumînări, o stinse și căzu pe podea.

— Cam mare, am spus.

— S-a ars tare ?

— Mai mult amețit decît rănit.

Am luat frumoasa creatură în batistă și am pus-o pe balustradă. Pentru o secundă rămase nemișcată, și la lumina palidă a lumînării îi puteam vedea culorile strălucitoare, modelul complicat de pe aripi. Am scuturat ușor batista și fluturele își luă zborul.

— Sper că acest gentleman bine dispus va fi în afară de orice primejdie, am spus eu.

— Se va întoarce dacă nu stingem lumînarea. Vine destulă lumină de la stele.

Într-adevăr, lumina stelelor era așa de strălucitoare încît umbrele stîlpilor verandei și ale copacilor se conturau pe podea.

— Hai să mergem să ne plimbăm, spuse ea, am să-ți spun o poveste.

A traversat terasa pînă la treptele care duceau spre peluza de iarbă.

— Veneam aici să scăpăm de căldurile lunii iunie, iulie și august. Am venit de trei ori cu mătușa Cora, care este bolnavă. Asta a fost după...

Se opri și își duse mîna la cap.

— Dacă e o poveste tristă, nu mi-o spune în seara asta.

— Nu e tristă. Se întîmplă unele lucruri care îți rămîn în minte pentru totdeauna, cu toate că uiți cînd și de ce. S-a întîmplat în dormitorul acela mic.

M-am uitat spre locul pe care mi-l arăta dar nu vedeam decît conturul unui pat îngust și unul sau două scaune.

— În noaptea aceea, îmi aduc aminte, a fost foarte cald. Fereastra era închisă dar am rugat-o pe Christophine s-o deschidă pentru că în timpul nopții briza suflă de pe dealuri. Briza de uscat. Nu de mare. Era atît de cald încît cămașa de noapte se lipise de mine, dar am adormit și așa. Și deodată am fost trează. Am văzut doi șobolani uriași, mari ca niște pisici, pe pervazul ferestrei uitîndu-se țintă la mine.

— Nu mă mir că te-ai speriat.

— Dar nu m-am speriat. Asta a fost ciudat. M-am holbat la ei și au rămas nemișcați. Mă vedeam în oglinda din capătul celălalt al

camerei, în cămașă albă cu volănașe la gît, uitîndu-mă la șobolani și șobolanii nemișcați, uitîndu-se la mine.

— Ei, și ce s-a întîmplat ?

— M-am întors pe partea cealaltă, mi-am tras cearșaful peste cap și am adormit la loc.

— Asta-i toată povestea ?

— Nu, m-am trezit din nou brusc, ca și prima dată, iar șobolanii dispăruseră — dar de data asta îmi era foarte frică. M-am sculat repede din pat și am fugit pe terasă. M-am întins în hamacul ăsta. Aici.

Arăta spre un hamac întins, cu cîte o sfoară la cele patru colțuri.

— În noaptea aceea a fost lună plină — și m-am uitat la ea vreme îndelungată. Nu erau nori să alerge după ea, așa că părea nemișcată și strălucea asupra mea. Dimineața, Christophine a fost foarte supărată. Spunea că e foarte rău să dormi la lumina lunii cînd luna e plină.

— I-ai spus despre șobolani ?

— Nu, n-am spus nimănui pînă acum. Dar nu i-am uitat niciodată.

Am vrut să-i spun ceva de îmbărbătare, însă parfumul florilor de rîu era apăsător de intens. Mă amețise.

— Și tu crezi, spuse ea, că am dormit prea mult în lumina lunii ?

Gura i se conturase într-un zîmbet înghețat însă ochii erau așa de retrași și singuratici că am cuprins-o în brațe, am legănat-o ca pe un copil și am început să fredonez. Un cîntec vechi pe care crezusem că l-am uitat :

Binecuvîntată fii, regină a nopții tăcute,
Licărește pe cer, licărește, Spiriduș cînd te
stingi.

A ascultat, apoi a început să cînte cu mine :

Licărește pe cer, licrăește, Spiriduș cînd te
stingi.

Nu era nimeni în casă și rămăseseră doar două lumînări aprinse în încăperea care fusese atît de strălucitor luminată. Camera ei era cufundată în semiîntuneric, o lumînare cu abajur lîngă pat și o alta pe măsuța de toaletă. Pe masa rotundă era o sticlă de vin. Era foarte tîrziu cînd am turnat două pahare de vin și i-am spus să bea pentru fericirea noastră, pentru dragostea noastră și ziua fără de sfîrșit care va fi mîine. Eram tînăr atunci. Ce scurtă mi-a fost tinerețea.

M-am trezit a doua zi dimineață în lumina verde-gălbuie cu sentimentul ciudat că cineva mă privește în somn. Ea trebuie să fi fost trează de mai multă vreme. Părul îi era împletit și purta o cămașă albă, nouă. M-am întors s-o iau în brațe, aveam de gînd să-i despletesc cozile, dar cum mă pregăteam să fac acest lucru, se auzi o bătaie discretă în ușă.

— De două ori i-am spus pînă acum Christophinei să plece. Ne trezim foarte devreme aici. Dimineața e cel mai bun timp al zilei.

„Intră," strigă apoi, și Christophine intră cu cafeaua pe o tavă. Era îmbrăcată elegant și

arăta foarte impunătoare. Fusta rochiei înflorate, lungă de mătura pămîntul, foșnea în timp ce pășea, iar turbanul ei de mătase galbenă era legat cu foarte mare dichis. Cerceii lungi și grei de aur atîrnau de lobul urechii. Ne-a dorit bună dimineața zîmbind și a pus pe măsuța rotundă tava cu cafeaua, prăjituri de cassava și jeleu de guava. M-am sculat din pat și am intrat în camera de toaletă. Cineva îmi pusese halatul pe patul îngust. Am privit pe fereastră. Cerul fără nori era de un albastru mai palid decît îmi imaginasem dar în timp ce priveam am avut impresia că văd culoarea trecînd într-un albastru mai intens. Știam că la prînz va fi auriu, apoi arămiu în arșița zilei. Acum cerul era proaspăt și răcoros, pînă și aerul era albastru. Într-un tîrziu, mi-am întors privirea de la lumină și adîncul cerului și am intrat în dormitor, care era încă în semiîntuneric. Antoinette ședea sprijinită în perne cu ochii închiși. I-a deschis și a zîmbit cînd am intrat. Femeia neagră care se învîrtea în jurul ei a fost aceea care mi-a spus :

— Gustă din sîngele meu de taur, stăpîne.

Cafeaua pe care mi-a întins-o era delicioasă și ea avea mîini cu degete lungi, presupun că subțiri și frumoase.

— Nu pișat de cal cum beau doamnele din Anglia, spuse ea. Le știu eu. Beau, beau la pișatul ăla gălbui și vorbesc, vorbesc vorba lor mincinoasă.

Își tîra fusta după ea și foșnea pe cînd se îndrepta spre ușă. Acolo s-a oprit,

— Trimit fata să curețe mizeria pe care ați făcut cu florile de frangipani, aduci gîndaci în casă. Ai grijă să nu aluneci pe flori, tînăr stăpîn.

Se strecură prin ușă.

— Cafeaua e delicioasă, dar vorbește oribil, și ar trebui să-și ridice fusta cînd umblă. Probabil că se murdărește foarte tare, yarzi întregi tîrîți pe podea.

— Cînd nu-și ridică fustele o fac din respect, spuse Antoinette. Sau în zile de sărbătoare, ori cînd se duc la slujba religioasă.

— Și azi e o zi de sărbătoare ?

— Ea a dorit să fie.

— Orice motiv ar avea, nu e un obicei curat.

— Ba da. Nu înțelegi nimic. Nu le pasă dacă rochia se murdărește, asta înseamnă că nu e singura rochie pe care o au. Nu-ți place de Christophine ?

— E, fără îndoială, o persoană foarte respectabilă. Dar n-aș putea spune că-mi place graiul ei.

— Asta nu înseamnă nimic, spuse Antoinette.

— Și pare așa de leneșă. Pierde vremea.

— Din nou greșești. Pare înceată, dar fiecare mișcare pe care o face este gîndită, așa că pînă la urmă e iute.

Am mai băut o ceașcă de sînge de taur. (Sînge de taur m-am gîndit eu. *Young Bull.)*

— Cum ai adus măsuța de toaletă pînă aici ?

— Nu știu. E aici de cînd îmi aduc eu aminte. Multă mobilă a fost furată, dar asta nu.

Pe tavă erau doi trandafiri roz, fiecare în cîte o cană cafenie. Unul era deschis de tot și, cum l-am atins, petalele au căzut.

— *Rose elle a vécu*[1], am spus eu și am rîs.

— E adevărată poezia asta ? Toate lucrurile frumoase să aibă un destin atît de trist ?

— Nu, sigur că nu.

Evantaiul ei mic era pe masă, îl luă în mînă rîzînd, se întinse pe spate și închise ochii.

— Cred că nu mă scol din pat în dimineața asta.

— Nu te scoli ? Deloc ?

— O să mă scol cînd am poftă. Sînt foarte leneșă, știi. Ca și Christophine. Deseori stau în pat toată ziua.

Își desfăcu evantaiul.

— Locul de baie e destul de aproape. Du-te înainte de-a se face prea cald. Baptiste îți va arăta drumul. Sînt două locuri, unuia îi spunem balta de șampanie, pentru că are o cascadă, nu mare, înțelegi, dar e plăcut să simți apa pe umeri. Mai jos este balta de nucșoară, ăsta-i maroniu și umbrit de un pom mare de nucșoară. E bun pentru înotat. Dar ai grijă. Să nu uiți să-ți pui hainele pe o piatră și, înainte de-a le îmbrăca, să le scuturi bine de tot. Uită-te după furnica roșie, e cea mai păcătoasă.

---

1 Asemeni unei rose a trăit (fr.).

E foarte mică, dar de un roșu aprins, așa că-ți va fi ușor s-o vezi dacă te uiți atent. Ai grijă, mai spuse și-și făcu vînt cu evantaiul.

Într-o dimineață, curînd după sosirea noastră, tot șirul de copaci din fața ferestrei mele era acoperit cu flori mici, pale, prea fragile să reziste adierii vîntului. S-au scuturat într-o singură zi și arătau ca zăpada pe iarba aspră — zăpadă cu un parfum dulceag. Apoi le-a dus vîntul.

Vremea bună a ținut mult. A ținut toată săptămîna aceea și următoarea, apoi următoarele săptămîni. Nici un semn de schimbare a vremii. Senzația de slăbiciune de după boală mi-a trecut, mi-au trecut și toate presimțirile rele.

Dimineața foarte devreme mă duceam la baie și stăteam acolo ore întregi, nu-mi venea să părăsesc rîul, copacii care îi dădeau umbra, florile care se deschideau noaptea. Erau cu petalele strînse, aplecate, adăpostindu-se de soare sub frunzele lor groase.

Era un loc minunat — sălbatic, neatins, mai cu seamă neatins, de o frumusețe străină, tulburătoare, secretă. Și își păstra secretul. Mă pomeneam că mă gîndesc : „Ceea ce văd eu e nimic — vreau să văd ce *ascunde* — acela nu-i lucru de nimic".

După-amiază tîrziu, cînd apa era mai caldă, Antoinette făcea baie cu mine. O parte din timp și-l petrecea aruncînd pietricele pe un pietroi lat din mijlocul apei.

— L-am văzut. N-a murit și nici n-a trecut într-un alt rîu. E tot aici. Racii de uscat nu sînt periculoși. *Se zice* că nu sînt periculoși. Mie nu mi-ar plăcea să...

— Nici mie. Cumplite creaturi.

În ce privește realitatea, Antoinette era cam nehotărîtă, nesigură — nesigură de orice obiect real. Cînd am întrebat-o dacă șerpii pe care-i vedeam uneori sînt veninoși, mi-a răspuns : „Nu ăștia. *Fier de lance,* aceia sigur că sînt, dar din aceia nu se află pe aici," iar apoi adăugă : „dar cum pot ei să fie așa de siguri ? Tu crezi că ei știu ?" Apoi : „Șerpii noștri nu sînt veninoși. Sigur că nu."

Cu toate acestea, era sigură de racul-monstru și, într-o după-amiază cînd o urmăream, de-abia venindu-mi să cred că ea era ființa palidă și tăcută cu care mă căsătorisem, o urmăream deci în cămașa ei albastră, albastră cu buline albe, prinsă mult deasupra genunchilor, și-atunci ea n-a mai glumit, a scos un țipăt și a azvîrlit o piatră mai mare. Arunca ca un băiat, cu mișcări sigure, suple, și cînd m-am uitat am văzut cum dispar sub apă niște clești lungi, ascuțiți și dințați.

— Nu se ia după tine dacă te ții departe de piatra aceea. Acolo stă. Oh, dar ăsta-i alt soi de rac. Nu știu cum îi spune în engleză, e foarte mare, foarte bătrîn.

În timp ce ne îndreptam spre casă, am întrebat-o cine a învățat-o să țintească așa de bine.

— Oh, Sandi m-a învățat, un băiat pe care nu l-ai cunoscut niciodată.

În fiecare seară priveam cum apune soarele în spatele clădirii cu acoperiș de trestie la care ea îi spunea *ajoupa,* iar eu casa de vară. Priveam cerul și marea îndepărtată în flăcări — toate culorile erau amestecate în focul acela iar norii uriași aruncau și ei flăcări. Dar această paradă mă plictisea. Așteptam parfumul florilor de lîngă rîu — se deschideau de cum cădea întunericul, și întunericul cădea repede. Nu o noapte sau un întuneric cu care eram obișnuit, ci o noapte cu stele aprinse, o lună străină — noapte plină de zgomote stranii. Noapte liniștită, nu ziuă.

— Proprietarul de la Consolation Estate e un pustnic, spunea ea. Niciodată nu vede pe nimeni — se spune că nici nu prea vorbește.

— Un vecin pustnic îmi convine de minune. Chiar de minune.

— Sînt patru pustnici pe insulă, spuse ea. Patru adevărați. Mai sînt și alții care pretind că sînt, dar pleacă cînd vine anotimpul ploios. Sau dacă nu, beau tot timpul. Atunci se întîmplă lucrurile triste.

— Deci locul acesta e pe-atît de singuratic cum pare ? am întrebat eu.

— Da, e singuratic. Ești fericit aici ?

— Cine n-ar fi ?

— Îmi place aici mai mult decît oriunde altundeva în lume. De parcă ar fi o ființă vie. Mai mult chiar.

— Dar tu nu cunoști lumea, am sîcîit-o eu.

„Nu, doar locul acesta și Jamaica, bineînțeles. Coulibri, Spanish Town. Nu cunosc celelalte insule deloc. Deci lumea e mai frumoasă.

Și ce să-i răspunzi la asta ?

— E altfel, am spus eu.

Mi-a povestit că foarte multă vreme nu au știut ce se petrece la Granbois. „Cînd a venit Domnul Mason (întotdeauna îi spunea tatălui ei vitreg Domnul Mason) pădurea înghițise totul.“ Supraveghetorul era bețiv, casa se dărăpănase, mobila fusese furată, apoi l-a găsit pe Baptiste. Un majordom. În Saint Kitts. Născut pe insulă și dornic să vină înapoi. „E un supraveghetor foarte bun,“ spunea ea, iar eu o aprobam, păstrînd pentru mine însă părerea despre Baptiste, Christophine și ceilalți. „Baptiste spune... Christophine dorește...“

Ea avea încredere în ei, eu nu. Dar asta nu i-o puteam spune. Nu încă.

Nu-i vedeam prea des. Bucătăria și viața agitată de bucătărie erau departe. În ce privește banii pe care-i împărțea în dreapta și stînga fără să-i pese, fără să-i numere, fără să știe cît dă, sau fețele acelea necunoscute care apăreau și dispăreau, bineînțeles după o masă bună și un păhărel de rom, cum mi-am dat eu seama — surori, veri, mătuși, unchi — dacă ea nu punea nici o întrebare, ce puteam eu face ?

În casă se mătura și se ștergea praful foarte devreme, de obicei înainte de a mă trezi. Hilda aduceau cafeaua și pe tavă erau totdeauna doi trandafiri. Uneori zîmbea prietenoasă, un zîmbet de copil, alteori chicotea foarte tare și nepoliticos, trîntea tava pe masă și fugea.

— Fetiță proastă, ziceam eu.

— Nu, nu. E rușinoasă. Fetele de aici sînt foarte rușinoase.

După micul dejun servit la prînz, era liniște pînă la masa de seară, care se servea mult mai tîrziu decît în Anglia. Toanele și capriciile lui Christophine, eram sigur de asta. Apoi ne lăsa singuri. Cîteodată o privire piezișă sau o privire vicleană mă deranja, dar nu pentru multă vreme. „Nu acum, gîndeam eu. Nu încă."

Deseori cînd mă trezeam noaptea ploua ușor, o ploaie capricioasă, o ploaie jucăușă sau înăbușită, mută, ce devenea tot mai tare, mai persistentă, mai puternică, un sunet inexorabil. Dar întotdeauna era o melodie, o melodie pe care n-o mai auzisem înainte.

Apoi o priveam minute în șir la lumina luminării, mă întrebam de ce în somn părea tristă, și blestemam frigurile sau prudența care mă făcuse atît de orb, atît de slab și atît de nehotărît. Îmi aminteam de strădaniile ei de a scăpa *(Nu, îmi pare rău, dar nu doresc să mă căsătoresc cu tine).* Cedase oare la insistențele lui Richard, poate la amenințările lui, n-aș avea prea multă încredere în el, sau la lingușirile și promisiunile mele pe jumătate serioase? În orice caz, cedase, dar cu răceală, fără voie, încercînd să se apere cu tăcerea și cu o privire lipsită de expresie. Slabe arme, nu i-au servit prea bine și nici prea mult. Dacă eu am uitat de prudență, ea a uitat de tăcere și răceală.

S-o trezesc și s-ascult ce-mi spune, șoapte, pe întuneric. Nu ziua.

— Înainte de-a te cunoaște pe tine n-am avut niciodată dorința de a trăi. Întotdeauna m-am gîndit că ar fi mai bine dacă aș muri. Să aștepți atît de mult pînă cînd vine sfîrșitul.

— Și ai spus asta cuiva vreodată ?

— Nu era nimeni căruia să-i spun, să mă asculte. Oh, tu nici nu-ți poți închipui cum era la Coulibri.

— Dar după Coulibri ?

— După Coulibri a fost prea tîrziu. Nu m-am schimbat.

Toată ziua se comporta ca orice altă fată tînără, își zîmbea în oglindă *(îți place parfumul ?),* încerca să mă învețe cîntecele ei, pentru că mă obsedau.

Adieu foulard, adieu madras, sau *Ma belle ka di maman li.* Fata mea frumoasă i-a spus mamei sale. *(Nu, nu-i așa. Ascultă. Așa.)* Rămînea tăcută sau se înfuria din senin și sporovăia cu Christophine în graiul lor pocit.

— De ce-o îmbrățișezi și-o săruți pe Christophine ? o întrebam eu.

— De ce nu ?

— *Eu* nu i-aș îmbrățișa și săruta, n-aș putea, îi spuneam eu.

La care izbucnea în rîs și rîdea, dar nu-mi spunea de ce rîde.

Dar noaptea, ce schimbare ! chiar și vocea i se schimba. Întotdeauna vorbea de moarte (Încearcă oare să-mi spună că moartea este secretul acestui loc ? Că nu este altă cale ? Ea știe. Știe precis.)

— De ce m-ai făcut să vreau să trăiesc ? De ce mi-ai făcut asta ?

— Pentru că am dorit-o. Nu-i de-ajuns ?

— Ba da. Este. Dar dacă într-o bună zi n-ai s-o mai doreşti ? Ce să fac atunci ? Dacă ai să-mi răpeşti această fericire cînd eu n-o să bag de seamă ?

— Ca să-mi pierd propria mea fericire ? Cine ar fi aşa de prost ?

— Nu sînt obişnuită cu fericirea, spuse ea. Mă face să-mi fie frică.

— Să nu-ţi fie frică niciodată. Sau, dacă-ţi este, nu spune nimănui.

— Înţeleg. Dar nu ajută la nimic să încerci.

— Ce te-ar putea ajuta ?

Nu mi-a răspuns la întrebare, apoi, într-o noapte, mi-a şoptit :

— De-aş putea muri ! Acum, cînd sînt fericită. Ai face asta ? N-ar trebui să mă ucizi. Spune „mori", şi voi muri. Nu mă crezi ? Atunci încearcă, spune „mori" şi uită-te la mine cum mor.

— Mori, atunci ! Mori !

Am văzut-o murind de multe ori. În felul meu, nu al ei. În lumina soarelui, la umbră, în lumina lunii, la lumînare. În după-amiezele lungi cînd eram singuri. Doar soarele rămînea să ne ţină tovărăşie. Îl lăsam afară. Şi de ce nu ? Foarte curînd şi ea deveni la fel de dornică de ceea ce se numeşte iubire, ca şi mine, dar mai pierdută şi mai pierită după aceea. Spunea : „Aici eu pot să fac ce-mi place," nu şi eu, apoi am spus-o şi eu. Mi se părea că poţi spune aşa în acest loc singuratic. „Aici pot să fac ce-mi place."

Cînd plecam de acasă, rareori întîlneam pe cîte cineva. Dacă totuşi întîlneam, ei ne salutau şi treceau mai departe.

Începuseră să-mi placă aceşti munteni, tăcuţi, rezervaţi, niciodată servili, niciodată curioşi (sau aşa credeam eu), neştiind că privirile lor aruncate pieziş înregistrau tot ce voiau să vadă.

Dar cînd venea noaptea, simţeam primejdia şi încercam să nu mă gîndesc la ea, s-o alung.

„Eşti în siguranţă," îi spuneam eu. Îi făcea plăcere să-i spui „eşti în siguranţă". Sau o mîngîiam pe faţă, şi mîngîiam lacrimi. Lacrimi — nimic ! Vorbele — şi mai puţin. Dar fericirea pe care i-o dăruiam, asta era mai rău decît nimic. N-o iubeam. O doream, dar asta nu era iubire. Nu eram tandru cu ea, îmi era străină, o străină care nu gîndea şi nu simţea ca mine.

Într-o după-amiază, la vederea unei rochii pe care o lăsase pe podea, în dormitor, o dorinţă sălbatică mi-a tăiat suflarea. Cînd am simţit că sînt sfîrşit mi-am întors faţa de la ea, am adormit, fără să scot un cuvînt, fără o mîngîiere. M-am trezit, şi ea mă săruta — săruturi blînde, gingaşe.

— E tîrziu, spuse şi zîmbi. Lasă-mă să te acopăr — briza de uscat poate fi rece.

— Dar ţie, ţie nu ţi-e frig ?

— Oh, eu mă îmbrac într-o clipă. Deseară voi purta rochia care-ţi place ţie.

— Bine, te rog.

Podeaua era presărată de veşminte, ale ei şi ale mele. Se duse spre lada ei de haine călcînd pe ele cu nepăsare.

— Ştii ce m-am gîndit ? O să-mi fac o rochie nouă exact la fel ca asta, a promis ea fericită. O să-ţi placă ?

— Foarte mult.

Dacă era doar un copil, nu era un copil prost, ci unul încăpăţînat. Deseori îmi punea o droaie de întrebări despre Anglia, asculta atentă la ce-i răspundeam, dar eram sigur că tot ce-i spuneam eu nu mai schimba nimic. Ea îşi formase propriile ei păreri. Vreo carte romanţioasă, o remarcă aruncată la întîmplare, un desen, un tablou, un cîntec, un vals, vreo măsură muzicală, şi părerile ei erau de neclintit. Despre Anglia şi despre Europa. Nu i le mai puteam schimba şi nimic altceva n-ar fi făcut-o să şi le schimbe. Realitatea ar putea-o tulbura, deruta, răni, dar n-ar fi realitate. Ar fi doar o greşeală, un ghinion, o cărare greşită, ideile ei neclintite nu se vor schimba niciodată.

Nimic din ce i-am povestit eu n-a influenţat-o în vreun fel.

Să mori atunci. Să dormi. Asta-i tot ce pot să-ţi dau. ...Mă întreb dacă ea îşi dădea seama cît de tare se apropiase de moarte. În felul ei, nu al meu. Era un joc primejdios — în locul acela. Dorinţă, Ură, Viaţă, Moarte se întîlneau foarte aproape pe întuneric. Mai bine să nu ştiu cît de aproape. Mai bine să nu mă

gîndesc, nici măcar o clipă. Nu aproape. De tot... „Eşti în siguranţă." îi spuneam ei şi mie însumi. „Închide ochii. Odihneşte-te."

Apoi ascultam ploaia, o melodie somnolentă care părea că nu se va sfîrşi vreodată... Ploaie, şi păsări plouate. Cufundă-mă în somn. Şi cît de curînd.

A doua zi dimineaţă erau foarte puţine semne ale ploilor torenţiale de peste noapte. Dacă unele flori erau zdrobite, altele miroseau şi mai dulce, aerul era albastru şi scînteietor de proaspăt. Doar cărarea din faţa ferestrei mele era acoperită de noroi. Ochiuri mici de apă sclipeau în soarele fierbinte, pămîntul roşu nu se zvînta repede.

•

— A sosit pentru dumneavoastră azi-dimineaţă devreme, stăpîne, spuse Amélie. Hilda a luat-o.

Mi-a dat un plic gros cu adresa scrisă frumos caligrafic. *„Personal. Urgent"*, era scris într-un colţ.

„Unul din vecinii noştri pustnici, m-am gîndit eu. Şi o notă pentru Antoinette." Apoi l-am văzut pe Baptiste stînd lîngă treptele verandei, am pus scrisoarea în buzunar şi am uitat de ea.

Am ajuns mai tîrziu decît de obicei în dimineaţa aceea, dar după ce m-am îmbrăcat am stat multă vreme să ascult zgomotul cascadei, cu ochii pe jumătate închişi, somnoros şi mulţumit. Cînd mi-am băgat mîna în buzunar după ceas, am atins plicul şi l-am deschis.

Stimate Domnule. Iau pana după multă considerare și meditație dar în cele din urmă adevărul este mai bun decît o minciună. Am de spus următoarele. Ați fost fără rușine înșelat de familia Mason. Ei vă spun poate că numele soției dumneavoastră este Cosway, domnul englez Mason fiind doar tatăl ei vitreg, dar ei nu vă spun ce fel de oameni au fost acești Cosway. De generații proprietari de sclavi ticăloși și odioși — toată lumea îi urăști în Jamaica și la fel și pe această frumoasă insulă unde sper că veți sta mult și vă veți simți totuși bine, pentru că unii nu merită supărare. Ticăloșia nu-i totul. În familia aceea este și nebunie. Bătrînul Cosway mori în delir ca și tatăl lui înainte.

Întrebați ce dovezi am și de ce mă amestec în treburile dumneavoastră. Vă voi răspunde. Eu sînt fratele soției dumneavoastră de la o altă femeie, casa de la jumătatea drumului, cum zicem noi. Tatăl ei și al meu a fost un nerușinat și, dintre toți copiii lui nelegitimi, eu sînt cel mai nefericit și mai lovit de sărăcie.

Mama mea mori cînd eram destul de mic și nașa mea ai grijă de mine. Domnul bătrîn îi da bani pentru asta deși nu-i placi de mine. Nu, diavolul acela bătrîn nu-i placi de mine deloc, și cînd cresc mai mare văd și spun — să aștepte, îmi va veni și mie timpul. Întrebați pe oamenii mai bătrîni despre purtarea lui dezgustătoare, unii își vor aminti.

Cînd Doamna soția lui mori, ticălosul se însori repede din nou, cu o fată tînără din Martinica — prea mult pentru el. Mort de beat de dimineața pînă seara și el mori în delir și blestemînd.

Atunci vine mărețul Act de Emancipare și cu el necazul pentru unii de sus și puternici. Nimeni nu a vrut să lucreze pentru tînăra femeie și cei doi copii, și locul acela Coulibri se sălbăticește cu totul aici cînd nu e nimeni să trudească și să lucreze pămîntul. Ea nu ai bani și nu ai prieteni, ca englezi și francezi ca pisica și cîinele insulele astea de cînd lumea. Împușcă, Omoară, Tot.

Femeia Christophine tot din Martinica stai cu ea și un bătrîn Godfrey, prea prost să știe ce se întîmpli. Unora le place. Doamna asta tînără Cosway, femeie de nimic și răsfățată, nu poate ridica un deget pentru sine, și curînd nebunia care este în ea, și în toți creolii ăștia albi ieși la iveală. Se închide în casă rîzînd și vorbind de una singură cum mulți pot fi martori. Iar fetița, Antoinette, cum poate merge în două picioare se ascunzi dacă vezi pe cineva.

Noi toți așteptăm să auzim că femeia sare în prăpastie, 'fini batt'e'*, cum spunem noi aici, care însemni „termină să lupți".*

Dar nu. Ea se căsătorește cu domnul Mason, englezul bogat, și multe ar fi de spus despre asta dar dumneavoastră nu mă veți crede, așa că tac. Se spune că el o iubești pe ea așa de mult că dacă ai pămîntul pe o tavă el dai ei — dar fără rost.

Nebunia se face mai rea și ea trebuie închisă undeva pentru că încerci să omoare soțul — nebunia nu e totul.

Asta este mama soției dumneavoastră, domnule — ăsta a fost tatăl ei. Eu plec din Jamaica. Nu știu ce se întîmplă cu femeia. Unii zic că e moartă, alții că nu. Dar bătrînul Mason o îndrăgești pe fata Antoinette și îi dai jumătate din bani cînd moare.

Iar eu umblu în lung și-n lat, nu mult noroc dar ceva bani puși la o parte și aflu de o casă de vînzare pe insula asta lîngă Massacre. E ieftină și o cumpăr. Veștile ajung chiar și în locul ăsta sălbatic și următorul lucru ce-l aflu din Jamaica e că bătrînul Mason e mort și familia plănuiesc să o mărite pe fată cu un tînăr englez care nu știe nimic despre ea. Atunci mi se pare mie că e datoria mea creștinească să-l previn pe domn că fata nu-i pentru el, cu sîngele rău pe care-l ai din două părți. Dar ei sînt albi, eu sînt mulatru. Ei sînt bogați, eu sînt sărac. Cînd mă gîndesc eu la lucrurile astea, ei fac repede totul în timp ce dumneavoastră sînteți încă slab de friguri la locuința magistratului, înainte să puteți pune întrebări. Dacă asta e adevărat sau nu dumneavoastră știți mai bine.

Apoi veniți pe insula asta pentru luna de miere și e sigur că Domnul Dumnezeu pui povara asta pe umerii mei și eu sînt acela care trebuie să vă grăiesc adevărul. Totuși mai ezit.

Aud că sînteți tînăr și chipeș cu o vorbă bună pentru toată lumea, negri, albi și mulatri. Dar mai aud că fata este frumoasă cum a fost mama ei frumoasă și că sînteți vrăjit de ea. A intrat în sîngele și oasele dumneavoastră.

Ziua și noaptea. Dar dumneavoastră, un domn respectabil, știți bine că pentru o căsătorie e nevoie de mai mult ca asta. Care nu ține mult. Bătrînul Mason la fel de vrăjit de mama ei, și uite ce se întîmpli cu el. Domnule eu mă rog să vă previn la timp ce aveți de făcut.

Domnule întrebați-vă cum pot eu să inventez povestea asta și cu ce motiv. Cînd plec din Jamaica eu pot să citesc să scriu și să socotesc puțin. Omul bun din Barbados mă înveți mai mult, îmi dai cărți, îmi spui să citesc Biblia în fiecare zi și eu învăț fără efort. El e mirat ce iute sînt la minte. Totuși rămîn un neștiutor și eu nu născocesc această poveste. Nu pot. Este adevărat.

Șed la fereastră și cuvintele zboară pe lîngă mine ca păsările — cu ajutorul lui Dumnezeu prind cîteva.

O săptămînă îmi iei scrisoarea asta. Nu pot dormi noaptea gîndindu-mă ce să spun. Acum repede ajung la sfîrșit și să termin datoria mea.

Tot nu mă credeți ? *Atunci întrebați-l pe diavolul acela de Richard Mason și siliți-l să vă răspundă la trei întrebări. Este mama soției dumneavoastră închisă undeva, o nebună în delir și păcătoasă pe deasupra ? Moartă sau vie nu știu.*

A fost fratele soției dumneavoastră un idiot de la naștere, deși din milă Dumnezeu iei pe el la timp ?

Urmează soția dumneavoastră drumul mamei sale, și ei toți știu asta ?

Richard Mason este viclean și vă va spune o mulțime de povești de adormit copiii, ceea ce pe la noi numim minciuni, despre ce s-a întîmplat la Coulibri și una și alta. Nu-l ascultați. Obligați-l să răspundă — da sau nu.

Dacă nu vrei să vorbească întrebați pe alții pentru că mulți cred că e rușinos cum familia asta vă tratează pe dumneavoastră și pe rudele dumneavoastră.

Vă implor domnule să veniți să mă vedeți pentru că mai sînt lucruri pe care trebuie să le știți. Dar mîna mea doare, capul meu doare, și inima mi-e ca o piatră pentru durerea pe care v-o aduc. Banii sînt buni dar nici un ban nu poate plăti nevasta nebună din patul dumneavoastră. Nebună și păcătoasă pe deasupra.

Îmi pun pana jos cu o ultimă rugăminte. Veniți să mă vedeți iute. Al dumneavoastră umil servitor, Daniel Cosway.

Întrebați pe slujnica Amélie unde stau. Ea știe, și ea mă cunoaște. Ea este din insula aceasta.

Am împăturit scrisoarea cu grijă și am pus-o în buzunar. Nu m-a surprins. Mă simțeam de parcă aș fi sperat să o primesc, aș fi așteptat-o chiar. O vreme, nu știut cît, am stat și am ascultat rîul. În cele din urmă m-am ridicat, soarele era fierbinte acum. Umblam țeapăn, nici nu mă puteam concentra să gîndesc. Apoi am trecut pe lîngă o orhidee cu ramuri lungi de flori brun-aurii. Una din ele mi-a atins fața și mi-am amintit că i-am cules cîteva într-o zi. „Sînt ca tine," i-am spus. Acum m-am

oprit, am rupt o crenguță și am călcat-o în picioare în noroi. Asta m-a făcut să-mi revin. M-am sprijinit de un copac, ud de transpirație și tremurînd ca varga. „Mult prea cald astăzi, am spus cu voce tare, mult prea cald." Cînd am ajuns în apropierea casei am început să pășesc cu grijă. Nu se vedea nimeni. Ușa bucătăriei era închisă și locul părea pustiu. Am urcat treptele, am traversat terasa și, cînd am auzit voci, m-am oprit în spatele ușii care dădea în camera Antoinettei. Vedeam camera în oglindă. Ea era în pat și slujnica Amélie mătura.

— Termină repede, spuse Antoinette, și du-te de-i spune Christophinei că vreau s-o văd.

Amélie se rezemă de mătură.

— Christophine pleacă, zise ea.

— Pleacă ? repetă Antoinette.

— Da, pleacă, zise Amélie. Christophinei nu-i place casa asta dulce de lună de miere.

Întorcîndu-se, mă văzu și rîse cu voce tare.

— Soțu tău el afară la ușă și arăți ca și cum vezi zombi. Trebuie că obosit și el de dulce lună de miere.

Antoinette sări din pat și îi trase o palmă.

— Te lovesc înapoi, gîndac alb, te lovesc și eu, spuse Amélie. Și o lovi.

Antoinette o apucă de păr. Amélie, care-și dezveli dinții, părea că încearcă să muște.

— Antoinette, pentru numele lui Dumnezeu, am intervenit din prag.

Ea se întoarse, foarte palidă. Amélie își îngropă fața în mîini și se făcea că plînge, însă o vedeam cum mă urmărește printre degete.

— Du-te, copilă, i-am spus.

— Îi spui copilă, spuse Antoinette. E bătrînă ca diavolul și nici el nu-i mai hain.

— Trimite-o sus pe Christophine, i-am spus Améliei.

— Da, stăpîne, da, stăpîne, răspunse blînd, cu ochii în pămînt. Dar cum ieși din cameră începu să cînte :

Gîndacul alb se măriți
Gîndacul alb se măriți
Gîndacul alb cumperi bărbat tînăr
Gîndacul alb se măriți.

Antoinette făcu cîțiva pași înainte. Se clătina. M-am apropiat s-o ajut dar m-a dat la o parte, s-a așezat pe pat și, cu dinții încleștați, a tras de cearșaf apoi plescăi enervată. Luă niște foarfece de pe măsuța rotundă, tăie tivul și rupse cearșaful în două, și apoi fiecare bucată în fîșii.

Zgomotul pe care-l făcea mă împiedică s-o aud pe Cristophine intrînd, dar Antoinette o auzi.

— Doar nu pleci ? întrebă ea.

— Ba da, spuse Christophine.

— Și ce se va întîmpla cu mine ? spuse Antoinette.

— Scoală-te, fată, și îmbracă-te. Femeia trebuie să aibă curaj să trăiască în lumea asta păcătoasă.

Se schimbase în'tr-o rochie cafenie de bumbac și își scoase cerceii grei de aur.

— Eu văd destul necaz, spuse ea. Am drept la odihna mea. Am casa pe care mama ta mi-o dă demult și am grădina mea și am fiul meu care să lucreze pentru mine. Un băiat leneș da-l fac eu să lucreze. Apoi pe lîngă asta stăpînul tînăr nu placi pe mine, și poate nici mie nu-mi placi de el tare mult. Dacă rămîn aici aduc necaz și vrajbă în casa voastră.

— Dacă nu ești fericită aici, atunci pleacă, spuse Antoinette.

Amélie intră în cameră cu două căni de apă caldă. Mă privi pieziș și zîmbi.

Christophine spuse cu voce blîndă :

— Amélie. Zîmbești așa încă o dată, doar încă o dată, și-ți terciuiesc fața cum terciuiești o banană. Mă auzi ? Răspunde, fată ?

— Da, Christophine, zise Amélie.

Părea înspăimîntată.

— Și apoi îți mai dau durere de burtă cum nu ai mai văzut durere. Poate zaci mult cu durerea de burtă pe care ți-o dau eu. Poate nu te mai scoli niciodată din durerea de burtă pe care ți-o dau eu. Așa că fii cuminte și cuviincioasă. Mă auzi ?

— Da, Christophine, zise Amélie, și se strecură afară din încăpere.

— Nemernică și nu face două parale, spuse Christophine cu dispreț. Se tîrăște și se strecoară ca o rîmă.

O sărută pe Antoinette pe obraz. Apoi s-a uitat la mine, a dat din cap și a mormăit ceva în *patois* înainte de a ieși.

— Ai auzit ce cînta fata aceea ? spuse Antoinette.

— Nu întotdeauna înțeleg ce spun sau ce cîntă. De fapt nu înțeleg nimic.

— Era un cîntec despre un gîndac alb. Eu sînt acela. Așa ne spun tuturor celor care am fost aici înainte ca semenii lor din Africa să-i fi vîndut negustorilor de sclavi. Și le-am auzit pe englezoaice zicîndu-ne negri albi. Și între noi doi, eu deseori mă întreb cine sînt, și unde mi-e țara, și cui aparțin, și oare de ce m-am mai și născut. Vrei să pleci acum, te rog ? Trebuie să mă îmbrac, cum a spus Christophine.

După o jumătate de oră am bătut la ușa ei. N-am primit nici un răspuns, așa că l-am rugat pe Baptiste să-mi aducă ceva de mîncare. Ședea sub portocalul de Sevilla la capătul terasei. Mi-a servit mîncarea cu un asemenea aer funebru încît mi-am zis că oamenii aceștia sînt foarte vulnerabili. Cîți ani aveam cînd am învățat să ascund ceea ce simt ? Copil mic. De șase ani, cinci, poate și mai mic. Era nevoie s-o fac, așa mi s-a spus, și de atunci am tot acceptat acest punct de vedere. Dacă acești munți vor să mă provoace, sau mutra lui Baptiste, sau ochii Antoinettei, vor da greș, sînt melodramatici și ireali (Anglia trebuie să fie destul de ireală, ca un vis, cum spunea ea).

Punciul de rom pe care îl băusem a fost foarte tare și după ce am terminat masa am simțit foarte puternic nevoia să dorm. Și de ce nu ? E vremea cînd toată lumea doarme.

Mi-am închipuit cîinii, pisicile, cocorii și găinile dormind toate. Pînă și apa din rîu curgînd mai încet.

M-am trezit și am deschis ușa de la camera ei, însă dormea și ea. Era întoarsă cu spatele spre mine, destul de liniștită. Am privit afară pe fereastră. Liniștea era tulburătoare, totală. Mi-ar fi făcut plăcere lătratul unui cîine, un om care taie lemne cu fierăstrăul. Nimic. Liniște. Arșiță. Era ora trei fără cinci.

Am ieșit din casă urmînd cărăruia care se vedea de la fereastra mea. Peste noapte trebuie să fi plouat foarte tare pentru că lutul roșu era moale. Am trecut pe lîngă o plantație rară de cafea, apoi pe lîngă niște tufe de guava risipite ici și colo. Cum mergeam așa, mi-am adus aminte de chipul tatălui meu și de buzele lui subțiri, de ochii rotunzi încrezuți ai fratelui meu. Ei știau. Și Richard, tîmpitul, și el știe. Și fata cu mutra ei zîmbitoare și lipsită de expresie. Știau cu toții.

Am început să merg foarte repede, apoi m-am oprit, deoarece lumina nu mai era aceeași. O lumină verde. Ajunsesem în pădure și nu se poate să nu recunoști pădurea. E ostilă. Cărarea era năpădită de buruieni dar se mai vedea. Mi-am continuat drumul fără să mă uit la copacii înalți de o parte și de alta. La un moment dat, am călcat peste un buștean roind de furnici albe. Cum poate cineva descoperi adevărul, m-am gîndit eu, dar n-am ajuns la nici o concluzie. Nimeni nu-mi va spune adevărul. Nici tatăl meu, nici Richard

Mason, şi în nici un caz fata cu care mă căsătorisem. Am rămas nemişcat, atît eram de sigur că cineva mă urmăreşte, încît m-am uitat înapoi peste umăr. Nimic, doar copaci şi lumina verde de sub copaci. Se vedea o potecă şi am luat-o pe ea înainte, uitîndu-mă în dreapta şi-n stînga, iar uneori aruncam o privire în spate. De aceea m-am împiedicat de o piatră şi era gata să cad. Piatra de care mă împiedicasem nu era un bolovan, ci o piatră de pavaj. Existase un drum pietruit prin pădure. Poteca ducea într-un luminiş. Aici se aflau ruinele unei case de piatră, şi în jurul ruinelor tufe de trandafiri care crescuseră pînă la o înălţime incredibilă. În spatele ruinelor un portocal sălbatic încărcat de fructe, frunzele de un verde foarte închis. Un loc frumos. Şi tihnit — atît de tihnit că era o prostie să te gîndeşti sau să-ţi faci planuri. La ce aveam să mă gîndesc şi cum să-mi pot face planuri ? Sub portocal am zărit buchețele de flori legate cu fire de iarbă.

Nu ştiu cît timp a trecut pînă am simţit că mi-e rece. Lumina se schimbase şi umbrele erau lungi. Să mă întorc pînă nu se întunecă, mi-am zis eu. Atunci am zărit o fetiţă care ducea un coş mare pe cap. I-am întîlnit privirea şi, spre uimirea mea, a scos un ţipăt, şi-a ridicat braţele şi a fugit. Coşul i-a căzut, am strigat după ea, însă ea a ţipat din nou şi a fugit mai iute. Plîngea cu suspine în timp ce alerga, un sunet înăbuşit, speriat. Apoi a dispărut. Trebuie să fiu la cîteva minute de cărare, mi-am zis eu, dar după ce-am mers o

bucată bună, pe cît mi s-a părut, am constatat că tufele şi plantele agăţătoare mi se prindeau de picioare, iar deasupra mea coroana copacilor se făcuse una singură. M-am hotărît să mă întorc la luminiş şi să pornesc din nou, dar rezultatul a fost acelaşi. Începuse să se întunece. Era inutil să-mi spun că nu eram departe de casă. Mă rătăcisem şi-mi era frică printre copacii aceia duşmănoşi, atît de sigur de primejdie încît atunci cînd am auzit paşi şi un strigăt n-am răspuns. Paşii şi vocea se apropiau. Atunci am răspuns. La început nu l-am recunoscut pe Baptiste. Purta nişte pantaloni albaştri de bumbac suflecaţi deasupra genunchilor şi o curea lată, ornamentată, pe talia lui zveltă. Ţinea în mînă o macetă şi lumina cădea pe tăişul alb-albăstrui al lamei. N-a zîmbit cînd m-a văzut.

— Vă căutăm de multă vreme, spuse el.

— M-am rătăcit.

A mormăit ceva drept răspuns şi a luat-o înainte, mergînd în faţa mea foarte repede şi retezînd cu o uşoară legănare a macetei orice creangă sau plantă agăţătoare care ne stătea în cale.

Am spus :

— Aici a fost odată un drum, unde ducea ?

— Nici un drum, răspunse el.

— Dar l-am văzut. Un drum *pavé*, cum făceau francezii pe insule.

— Nici un drum.

— Cine a locuit în casa aceea ?

— Se spune că un preot. Părintele Lilièvre. A trăit aici foarte demult.

— A trecut o fetiță, i-am spus. A părut foarte înspăimîntată cînd m-a văzut. Se spune ceva rău în legătură cu locul ăsta ?

Dădu din umeri.

— Bîntuie vreo stafie, vreun zombi ? am insistat eu.

— Nu știu nimic despre asemenea nerozie.

— Odată, a fost un drum pe-aici.

— Nici un drum, repetă el cu încăpățînare.

Era aproape întuneric cînd am ajuns la cărarea de lut roșu. Mergea mai încet acum, s-a întors și mi-a zîmbit. Se părea că-și pusese masca rituală pe fața sălbatică plină de reproș pe care-o văzusem.

— Nu-ți place pădurea noastră ?

N-a răspuns, ci a arătat cu degetul spre o lumină și-a zis :

— Vă caut de foarte multă vreme, domnișoara Antoinette s-a speriat că vi s-a întîmplat ceva rău.

Cînd am ajuns aproape de casă eram foarte ostenit.

— Parcă aveți friguri, spuse el.

— Am avut mai demult.

— Cu frigurile nu termini niciodată.

Nu era nimeni pe terasă, iar din casă nu se auzea nici un zgomot. Am rămas amîndoi în drum privind în sus, apoi el a spus :

— Vă trimit fata, stăpîne.

Hilda îmi aduse o farfurie mare de supă și niște fructe. Am încercat ușa la camera Antoinettei. Era zăvorîtă și nu se vedea nici o lumină. Hilda chicoti. Un chicot nervos.

I-am spus că nu doresc nimic de mîncare, să-mi aducă carafa de rom și un pahar. Am băut, apoi am luat cartea pe care o citeam, se numea *Diadema sclipitoare de insule*, și am deschis la capitolul intitulat *Obeah* :

„Un zombi este un om mort care pare să fie viu sau un om viu care este mort. Un zombi poate fi spiritul unui loc, rău de obicei, dar uneori poate fi îmbunat cu jertfe sau ofrande de flori sau fructe."

M-am gîndit imediat la florile fărîmițate lîngă ruinele casei preotului.

„Se tînguiesc în bătaia vîntului, asta le este vocea, mugesc în valurile mării, asta le este furia. Așa mi s-a spus, dar am observat că negrii de regulă refuză să discute magia neagră în care atît de mulți cred. Voodoo, *cum i se spune în Haiti,* Obeah, *în unele dintre insule și un alt nume în America de Sud. Dacă sînt constrînși, încurcă ițele spunînd minciuni. Albii, creduli uneori, se fac că resping poveștile de felul acesta în întregime, luîndu-le drept prostii. Cazuri de moarte subită sau misterioasă sînt atribuite unei otrăviri cunoscute de negri, care însă nu poate fi depistată. Lucrurile se mai complică și din..."*

•

Nu mi-am ridicat privirea, deși l-am văzut la fereastră, ci am mers mai departe fără să mă gîndesc pînă am ajuns la stînci. Localnicii le spun Mounes Mors (Morții). Preston le-a ocolit, se spune că toți caii fac așa. Apoi s-a

împiedicat rău de tot, așa că am descălecat și am mers alături de el ținîndu-l de frîu. Se făcuse groaznic de cald și am fost foarte obosită cînd am ajuns la cărarea ce duce spre casa Christophinei, o casă cu două camere și acoperiș de șindrilă, nu de trestie. Ea ședea pe o ladă sub copacul de mango, fumînd o pipă albă de lut și strigă :

— Tu ești, Antoinette ? De ce ai venit așa de curînd ?

— Am vrut să te văd, i-am răspuns eu.

M-a ajutat să-i slăbesc lui Preston chinga și să-l duc la un pîrîu din apropiere. A băut de parcă i-ar fi fost foarte sete, apoi s-a sculat și a fornăit. A stropit apă pe nări. L-am lăsat să pască și ne-am întors sub copacul de mango. Christophine s-a așezat pe ladă și mi-a împins și mie una dar eu am îngenuncheat lîngă ea, atingîndu-i brățara subțire de argint pe care o purta întotdeauna.

— Miroși la fel, i-am spus.

— Vii tot drumul ăsta lung să-mi spui așa ceva ? zise ea. Hainele ei miroseau a bumbac curat, scrobit și călcat. O văzusem de atîtea ori la Coulibri, în apă pînă la genunchi, cu fusta ei lungă prinsă-n brîu, spălîndu-și rochiile și lenjeria albă, apoi bătîndu-le de pietre. Uneori mai vreau și alte femei cu rufele la spălat, la pietre, o gălăgie veselă a hărniciei. În cele din urmă își întindeau rufele la soare, își ștergeau fruntea, începeau să rîdă și să sporovăiască. Și ea mirosea la fel, același miros, atît de cald și mîngîietor pentru mine (dar lui nu-i place). Printre frunzele de un verde-închis ale

copacului, cerul avea o culoare albastru-închis, și mi-a zis :

— Asta este locul meu și eu țin de el și aici doresc eu să stau.

Apoi mi-am spus : „Ce copac frumos, dar e prea la munte pentru un mango și poate niciodată nu va avea fructe" ; și m-am gîndit ce bine e să stau întinsă în patul meu singură pe salteaua moale de bumbac de mătase și cearșafuri fine, și să ascult. În cele din urmă i-am spus :

— Christophine, el nu mă iubește, eu cred că mă urăște. Acum doarme tot timpul în camera lui de toaletă și servitorii știu. Dacă mă enervez, e disprețuitor și tace, uneori nu vorbește cu mine ore întregi și eu nu mai pot să îndur, nu mai pot. Ce să fac ? N-a fost așa la început.

În fața ușii creștea ibiscus roșu și roz, Christophine și-a aprins pipa și nu mi-a răspuns.

— Răspunde-mi, am rugat-o eu.

Ea pufăi un nor de fum.

— Mă întrebi un lucru greu, lucru greu îți spun și eu, ia-ți lucrurile și pleacă.

— Să plec, unde ? Într-un loc străin unde n-am să-l mai văd niciodată ? Nu, nu vreau, atunci toată lumea, nu numai servitorii vor rîde mine.

— Nu de tine rîd dacă pleci, rîd de el.

— N-am să fac asta.

— De ce mă întrebi, dacă atunci cînd îți răspund tu spui nu ? De ce vii pînă aici dacă atunci cînd îți spun adevărul, tu spui nu ?

— Dar trebuie să mai fie și altceva ce-aș putea face.

Părea mîhnită.

— Cînd bărbatul nu te iubești, cît încerci mai mult, mai tare te urăști, așa bărbatul. Dacă îi iubești ei se poartă rău cu tine, dacă nu-i iubești umblă zi și noapte după tine să-ți scoată sufletul. Aud de tine și de soțul tău, spuse ea.

— Dar nu pot pleca. E totuși soțul meu.

A scuipat peste umăr.

— Toate femeile toate culorile, nimic decît proaste. Trei copii am. Unul trăiești pe lumea asta, fiecare cu alt tată, dar nici un soț. Mulțumesc lui Dumnezeu. Eu îmi țin banii. Nu-i dau la nici un bărbat netrebnic.

— Cînd trebuie să plec, unde trebuie să plec ?

— Asta mă supără, o fată albă bogată ca tine și mai proastă ca restul. Un bărbat nu se porți bine cu tine, ia-ți fusta și du-te. Fă-o, și el vii după tine.

— El nu va veni după mine. Și trebuie să înțelegi că nu sînt bogată, n-am banii mei, tot ce am avut îi aparține lui.

— Ce-mi spui tu acolo ? spuse ea tăios.

— Așa e legea englezească.

— Lege ! Băiatul Mason aranjezi, băiatul ala mai rău ca Satana și arzi în Iad într-una din nopțile astea frumoase. Ascultă la mine acum și te sfătuiesc ce să faci. Spui bărbatului tău că te simți rău, vrei să-ți vizitezi verișoara din Martinica. Cere-i frumos niște bani din ai tăi, bărbatul nu suflet rău, îți dai. Cînd pleci,

stai plecată. Mai cere. El mai dai și fă-ți plăcerea. La sfîrșit el vii să vezi ce faci, cum o duci fără el, și dacă el vezi grasă și fericită te vrei înapoi. Așa bărbații. Mai bine nu sta în casa aia veche. Pleacă din casa aia, îți spun eu.

— Crezi că trebuie să-l părăsesc ?

— Tu mă întrebi, eu așa răspund.

— Da, am spus eu. De fapt aș putea, dar de ce să mă duc în Martinica ? Eu vreau să văd Anglia, poate aș putea împrumuta niște bani pentru asta. Nu de la el dar știu eu cum să fac rost. Trebuie să călătoresc departe, dacă plec.

Sînt prea nefericită, mi-am zis eu, nu poate ține mult, să fii așa de nefericită, te-ar ucide. Voi fi un alt om cînd voi trăi în Anglia și mi se vor întîmpla alte lucruri... Anglia, roz-deschis pe hartă în cartea de geografie, dar pe pagina de alături cuvintele sînt înghesuite, greoaie. Exporturi, cărbune, fier, lînă. Apoi Importuri și Caracteristicile populației. Nume, Essex, Chelmsford pe Chelmer. Podișurile Yorkshire și Lincolnshire. Podișuri ? Oare să însemne dealuri ? Cît de înalte ? Jumătate cît ai noștri, sau nici măcar atît ? Frunze verzi răcoroase în vara scurtă și răcoroasă. Vară. Sînt ogoare de grîu cum sînt ogoarele de trestie de zahăr, însă aurii și nu așa înalte. După ce trece vara copacii sînt goi, apoi iarnă și zăpadă. Pene albe care cad ? Bucățele de hîrtie care cad ? Se spune că gheața desenează flori pe geamul ferestrei. Trebuie să știu mai multe decît știu acum. Pentru că știu casa în care îmi va fi frig și unde voi fi străină, patul în care mă voi întinde are draperii roșii și am

dormit acolo de multe ori, mai demult. Cît de demult ? În acel pat voi visa sfîrșitul visului meu. Dar visul meu nu are nimic cu Anglia și eu nu trebuie să gîndesc așa, eu trebuie să-mi amintesc de candelabre și baluri, despre lebede și trandafiri și zăpadă. Și zăpadă.

— Anglia, spuse Christophine, care nu mă urmărea cu atenție. Crezi că există un asemenea loc ?

— Cum poți întreba așa ceva ? Doar știi că există.

— Niciodată nu văd locul ăla blestemat, cum să știu ?

— Tu nu crezi că există o țară numită Anglia ?

A clipit și mi-a răspuns grăbită :

— Eu nu spun că nu *cred,* eu spun că nu *știu,* știu ce văd cu ochii mei și niciodată nu o văd. Pe urmă mă întreb eu dacă locul ăsta este așa cum ne spun ei ? Unii zic un lucru, alții diferit, aud că e frig de-ți îngheață oasele și ei hoțești banii tăi, deștepți ca diavolul. Ai bani în buzunar, te uiți din nou și bam ! Nu-s banii. De ce vrei să mergi în locul ăsta rece de hoți ? Dacă locul ăsta chiar este, eu nu-l văd niciodată, asta-i sigur.

M-am uitat lung la ea, zicîndu-mi : „Dar cum poate ea să știe care-i lucrul cel mai bun pe care îl pot face, această negresă bătrînă neștiutoare și îndărătnică, care nici nu e sigură dacă există un astfel de loc ca Anglia ?“ Și-a scuturat pipa și s-a uitat la mine, fără nici o expresie în ochi.

— Christopine, am spus eu, s-ar putea să fac cum mă sfătuiești. Dar nu încă. (Acum, mi-am zis, trebuie să spun lucrul pentru care am venit să-l spun.) Tu ai știut ce vreau imediat cum m-ai văzut, știi doar. Ei, nu-i așa ?

Îmi auzeam vocea devenind tot mai ascuțită și mai subțire.

— Taci din gură, spuse ea. Dacă bărbatul nu te iubești, eu nu pot să-l fac să te iubească.

— Ba poți, eu știu că poți. Asta e ceea ce vreau și pentru asta am venit aici. Tu poți să-i faci pe oameni să iubească sau să urască. Sau... sau să moară, i-am spus eu.

Își lăsă capul pe spate și izbucni tare în rîs. (Dar ea niciodată nu rîde tare și de ce oare o fi rîzînd acum ?)

— Deci tu crezi în povestea aia veche despre *obeah,* tu auzi asta cînd tu ești așa de sus ? Toată nerozia și nebunia aia. Și oricum, asta nu-i pentru *béké.* Necaz mare, mare vine cînd *béké* își faci de lucru cu asta.

— Dar trebuie, i-am spus. Trebuie.

— Taci. Jo-jo fiul meu vine să mă vadă, dacă te prinzi plîngînd, zici la toată lumea.

— Tac, nu mai plîng. Dar, Christophine, dacă el soțul meu ar putea veni la mine într-o noapte. Încă o dată. L-aș face să mă iubească.

— Nu, *doudou.* Nu.

— Ba da, Christophine.

— Vorbești nerozie. Chiar dacă-l fac să vină în patul tău, nu pot să-l fac să te iubească. După aceea te urăști.

— Nu. Și ce-mi pasă dacă și acum mă urăște ? Îl aud în fiecare noapte plimbîndu-se

încolo şi încoace. Încolo şi încoace. Cînd trece pe lîngă uşa mea, spune : „Noapte bună, Bertha". Nu-mi mai spune Antoinette acum. A aflat că aşa a chemat-o pe mama. „Sper să dormi bine, Bertha" — nici că se poate ceva mai rău, am spus eu. În noaptea aceea, cînd ar veni, aş putea dormi după aceea. Aşa rău dorm acum. Şi visez.

— Nu, nu-mi fac de lucru cu asta pentru tine.

Atunci am dat cu pumnul într-o piatră străduindu-mă să vorbesc cu calm.

— Să plec în Martinica sau Anglia sau oriunde, asta-i minciună. Nu mi-ar da bani să plec şi ar fi furios dacă i-aş cere. Ar fi scandal dacă aş pleca, şi el urăşte scandalul. Chiar dacă aş reuşi să plec (dar cum ?) m-ar obliga să mă întorc. La fel ar face şi Richard. Şi toţi ceilalţi. Să fug de el, de insula asta, asta-i minciună. Ce motiv aş putea găsi să plec şi cine m-ar crede ?

Cînd şi-a plecat capul, arăta îmbătrînită, şi eu i-am zis în gînd : „Oh, Christophine, nu îmbătrîni. Tu eşti singurul meu prieten, nu mă lăsa pentru straiele bătrîneşti."

— Bărbatul tău iubeşti banii, asta e sigur, spuse ea. Asta nu-i minciună. Banii ai chip frumos pentru toată lumea, dar pentru omul acela banii eşti ca şi trupul lui, nu poţi vedea nimic altceva.

— Ajută-mă, atunci

— Ascultă, *doudou ché.* Destui oameni leagă vorbe rele de tine şi de mama ta. Eu ştiu. Ştiu cine vorbeşte şi ce spun. Bărbatul nu-i om rău,

chiar dacă iubeşti banii, dar auzi aşa multe poveşti, nu ştii ce să creadă. De asta se ţii departe. Eu am încredere în nimeni din jurul tău. Nu aici, nici în Jamaica.

— Nici în Mătuşa Cora ?

— Mătuşa ta e femeie bătrînă acum, îşi întorci faţa la perete.

— *De unde ştii ?* am întrebat-o eu. Pentru că aşa s-a şi întîmplat.

Cînd am trecut prin dreptul camerei, am auzit-o certîndu-se cu Richard, şi am ştiut că era din cauza căsătoriei mele.

— E degradant, spunea ea. E ruşinos. Dai toată averea copilului unui străin. Tatăl tău n-ar fi permis niciodată aşa ceva. Trebuie să fie apărată, legal. Se poate ajunge la o înţelegere, şi ar trebui să se ajungă. Asta a fost intenţia lui.

— Vorbeşti despre un gentleman respectabil, nu despre un ticălos, spuse Richard. Nu sînt în situaţia de a pune condiţii, după cum foarte bine ştii. Dacă iei toate lucrurile în considerare, e a dracului de norocoasă că a pus mîna pe el. De ce să cer o tranzacţie cu un avocat dacă am încredere în el ? I-aş încredinţa şi viaţa, continuă el cu o voce afectată.

— Îi încredinţezi viaţa ei, nu a ta, spuse Mătuşa Cora.

El i-a spus taci din gură pentru numele lui Dumnezeu, proastă bătrînă şi a trîntit uşa cînd a ieşit. Era atît de nervos încît nu a văzut că sînt pe coridor. Ea şedea în pat cînd am intrat în cameră.

— Băiatul ăsta e creștin sau se preface. Mie nu-mi place ce am văzut la gentlemanul ăsta respectabil. Bățos. Țeapăn ca piatra și prost ca o cizmă, după părerea mea, cu excepția cazului cînd își urmărește interesele.

Era foarte palidă, tremura toată, așa că i-am dat sărurile de pe măsuța de toaletă. Erau într-o sticlă roșie cu dop aurit. Duse sticluța la nas, dar mîna îi căzu de parcă ar fi fost prea frîntă să poată ține sticla. Apoi își luă privirea de la fereastră, cer, oglindă și lucrurile frumoase de pe măsuța de toaletă. Sticluța roșie cu capac aurit căzu pe podea. Și-a întors fața la perete.

— Dumnezeu ne-a părăsit, spuse ea și închise ochii.

Nu a mai spus nimic și am crezut că a adormit. Era prea bolnavă să vină la nuntă și m-am dus să-mi iau rămas bun, eram emoționată și fericită gîndindu-mă acum la luna de miere. Am sărutat-o și ea mi-a dat un săculeț de mătase.

— Inelele mele. Două sînt valoroase. Nu i le arăta lui. Ascunde-le. Promite-mi.

Am promis, dar cînd am deschis săculețul unul din inele era aur simplu. M-am gîndit că aș mai putea vinde încă o zi de ieri dar cine cumpără ce am eu de vînzare aici ?...

Cristophine spunea : „Mătușica ta prea bătrînă și bolnavă și băiatul acela Mason un nevrednic. Fă-ți curaj și luptă-te pentru tine. Vorbește cu soțul tău, calm și liniștit, spune-i despre mama ta, despre tot ce s-a întîmplat la Coulibri și de ce s-a îmbolnăvit și ce i-au

făcut. Nu țipa la bărbat și nu face mutre de nebună. Nici să nu plîngi. Plînsul nu-i face nici un bine. Vorbește frumos și fă-l să înțeleagă.

— Am încercat, i-am răspuns eu, dar el nu mă crede. E prea tîrziu pentru asta acum (întotdeauna e prea tîrziu pentru adevăr, m-am gîndit). Voi încerca din nou dacă faci ceea ce îți cer. Oh, Christophine, mi-e așa de frică, am insistat eu, nu știu de ce, dar mi-e așa de frică. Tot timpul. Ajută-mă.

A zis ceva ce n-am înțeles. Apoi a luat un băț ascuțit și a desenat linii și cercuri pe pămîntul de sub copac, apoi le-a șters cu piciorul.

— Dacă vorbești tu cu el întîi fac ce-mi ceri.

— Acum ?

— Da, spuse ea. Acum uită-te la mine. Uită-te în ochii mei.

Eram amețită cînd m-am ridicat, și ea intră în casă murmurînd și veni înapoi cu o ceașcă de cafea.

— O gură bună de rom în ea, îmi spuse. Fața ta ca a unei moarte și ochii roșii ca *coucriant*. Stai liniștită — uite, vine Jo-jo și el spune tuturor ce aude. Nu-i mai bun ca o tigvă găurită băiatul asta.

După ce am băut cafeaua am început să rîd.

— M-am necăjit atît de mult pe degeaba, pe degeaba, am spus.

Fiul ei ducea un coș mare pe cap. Îi urmăream picioarele zdravene pășind cu atîta ușurință pe cărare. A părut surprins și curios cînd

m-a văzut, dar întrebă politicos în *patois* dacă eram bine, dacă stăpînul era bine și sănătos.

— Da, Jo-jo, mulțumesc, sîntem bine amîndoi.

Christophine îl ajută la coș, apoi a adus o sticlă de rom alb și i-a turnat o jumătate de măsură. El a dat-o peste cap. Apoi i-a umplut paharul cu apă, iar el l-a băut și pe ăsta așa cum obișnuiesc ei.

Ea spuse în engleză :

— Stăpîna pleacă, calul este acolo în spate. Pune-i șaua.

Am urmat-o în casă. În prima cameră era o masă de lemn, o bancă și două scaune stricate. Dormitorul era mare și întunecos. Mai avea încă plapuma din petice colorate, frunza de palmier din Duminica Floriilor și rugăciunea pentru o moarte fericită. Dar după ce am observat niște pene de găină într-un colț, nu m-am mai uitat în jurul meu.

— A și început să-ți fie frică, ei ?

Și cînd am văzut expresia de pe fața ei mi-am scos punga cu bani și am aruncat-o pe pat.

— Nu trebuie să-mi dai bani. Fac nerozia asta de dragul tău pentru că mă rogi — nu pentru bani.

— E o nerozie ? am spus eu șoptit, și ea a rîs din nou, încetișor.

— Dacă *béké* spui că e nerozie, atunci e nerozie. *Béké* deștept ca diavolul. Mai deșteaptă decît Dumnezeu. Nu-i așa ? Acum ascultă și îți voi spune ce ai de făcut.

Cînd am ieșit afară la lumina soarelui, Jo-jo îl ținea pe Preston lîngă un pietroi mare. M-am urcat pe el și am încălecat.

— La revedere, Christophine ; la revedere, Jo-jo.

— La revedere, stăpînă.

— Ai să vii să mă vezi curînd, Christophine ?

— Da, vin.

M-am uitat înapoi la capătul cărării. Vorbea cu Jo-jo, și el părea curios și amuzat. Un cocoș cînta în apropiere și m-am gîndit : „Asta-i pentru trădare, dar cine este trădătorul ? Ea n-a vrut să facă asta de bunăvoie. Eu am obligat-o cu banii mei murdari. Și-apoi ce știe lumea despre trădători sau de ce Iuda a făcut ce-a făcut ?

Îmi aduc aminte de fiecare secundă a acelei dimineți, dacă închid ochii văd albastrul intens al cerului și frunzele de mango, ibiscusul roșu și roz, baticul galben pe care-l purta legat în jurul capului, după obiceiul din Martinica, cu colțurile în față, dar acum văd totul nemișcat, încremenit pe veci, ca și culorile unui vitraliu. Doar norii se mișcă. Ce mi-a dat era învelit într-o frunză și o simțeam netedă și răcoroasă pe piele.

▪

— Stăpîna faci o vizită, mi-a spus Baptiste cînd mi-a adus cafeaua în dimineața aceea. Se va întoarce la noapte sau mîine. Se hotărești în grabă și a plecat.

După-amiază Amélie mi-a adus a doua scrisoare.

De ce nu răspundeţi? Nu mă credeţi? Atunci întrebaţi pe altcineva — oricine din Spanish Town ştie. De ce credeţi că v-au adus aici? Vreţi să vin acasă şi să spun totul în gura mare în faţa tuturor? Veniţi dumneavoastră la mine sau vin eu —

Aici m-am oprit din citit. Hilda a venit în cameră şi am întrebat-o :

— Amélie e aici ?

— Da, stăpîne.

— Spune-i că vreau să-i vorbesc.

— Da, stăpîne.

Îşi duse mîna la gură de parcă ar fi vrut să-şi înăbuşe rîsul, dar ochii, cei mai negri pe care i-am văzut vreodată, atît de negri încît era imposibil să deosebeşti pupila de iris, erau speriaţi şi uimiţi.

M-am aşezat pe terasă cu spatele spre mare şi mă comportam de parcă toată viaţa aş fi făcut acest lucru. Nu-mi puteam imagina altă vreme sau un alt cer. Cunoşteam conturul munţilor aşa cum cunoşteam conturul celor două vaze cafenii de pe masa de lemn, pline de flori albe cu miros dulceag. Ştiam că fata va purta o rochie albă. Va fi albă şi cafenie, buclele ei, bucle de fată albă cum spunea ea, pe jumătate ascunse de un batic roşu şi desculţă. Va fi cerul şi muntele, florile şi fata şi sentimentul că totul era doar un coşmar şi vaga speranţă mîngîietoare că m-aş putea trezi.

S-a rezemat de stîlpul terasei, nepăsător de graţioasă, întocmai cît se cuvine de respectuoasă, şi aştepta.

— Ţie ţi s-a dat această scrisoare ? am întrebat-o.

— Nu, stăpîne. Hilda o iei.

— Şi omul acesta care scrie este un prieten de-al tău ?

— Nu mi-e prieten, răspunse ea.

— Dar te cunoaşte — sau, oricum, spune că te cunoaşte.

— Oh da, îl cunosc pe Daniel.

— Foarte bine. Spune-i, te rog, că aceste scrisori mă enervează şi ar face mai bine să nu mai scrie, spre binele lui. Dacă mai aduce o scrisoare, i-o dai înapoi. S-a înţeles ?

— Da, stăpîne. Înţeleg.

Rămase rezemată de stîlp zîmbindu-mi dar ştiam că în orice clipă zîmbetul ei se va transforma într-un hohot de rîs. Ca să opresc această eventualitate am continuat :

— De ce îmi scrie ?

Răspunse cu un glas nevinovat :

— Nu vă spui el asta ? Vă scrii două scrisori şi nu spui de ce vă scrii ? Dacă dumneavoastră nu ştiţi atunci nici eu nu ştiu.

— Dar tu îl cunoşti ? i-am spus. Se numeşte Cosway ?

— Unii spun că da, alţii că nu. Aşa îşi spune el.

Apoi adăugă prudent că Daniel e un om deosebit, tot timpul citeşte Biblia şi trăieşte ca albii. Am încercat să aflu ce înţelege ea prin asta, şi mi-a explicat că are o casă ca albii, cu o cameră numai de zi. Că are două tablouri pe perete, ale tatălui şi mamei sale.

— Albi ?
— Oh nu, negri.
— Dar în prima scrisoare mi-a spus că tatăl lui a fost alb.
Dădu din umeri. „Asta-i mult prea demult pentru mine.“ Era ușor să observi disprețul ei pentru ceea ce a fost demult.
— Îi spun ce spuneți, stăpîne.
Apoi adăugă :
— De ce nu mergeți să-l vedeți ? E mai bine. Daniel e un om rău și va veni aici și vă va face neplăceri. E mai bine să nu vii. Se spune cîndva a fost predicator în Barbados, vorbești ca un predicator și ai un frate în Jamaica, la Spanish Town, pe domnul Alexander. Om foarte bogat. Ai trei prăvălii de rom și două depozite de cereale.
Îmi aruncă o privire tăioasă ca o lamă de cuțit.
— Odată aud că Miss Antoinette și fiul său Sandi se căsătoresc, dar astea toate prostii. Miss Antoinette, o albă cu o mulțime de bani, nu se mărită cu un mulatru chiar dacă el nu arăți mulatru. Întrebați-o pe Miss Antoinette, ca să vă povestești.
La fel ca Hilda, își duse mîna la gură de parcă nu se putea opri să nu pufnească în rîs, și se depărtă.
Apoi se întoarse și spuse foarte încet :
— Îmi pare rău de dumneavoastră.
— Ce-ai spus ?
— Spui nimic, stăpîne.

O masă mare acoperită cu o cuvertură cu franjuri roșii dădea impresia că în cămăruță era și mai cald ; singura fereastră era închisă.
— V-am pus scaunul lîngă ușă, spuse Daniel, vine o briză pe dedesubt.
Dar nu era nici o briză, nici pic de aer, locul acesta se afla jos, aproape la nivelul mării.
— Cînd aud că veniți am luat o gură bună de rom, apoi un pahar de apă să mă răcoresc, dar nu mă răcorești deloc, focul îmi izbucnești pe ochi în lacrimi și jale. De ce nu-mi răspundeți cînd vă scriu prima dată ?
Continuă să vorbească, cu ochii ațintiți pe un text ce era atîrnat de peretele murdar : „Răzbunarea este a Mea“.
— Ți-a luat prea mult timp, Doamne, mi se adresă el. Te grăbesc un pic.
Apoi își șterse fața slabă, palidă și își suflă nasul într-un colț al feței de masă.
— Mi se spune Daniel, începu el fără să se uite încă la mine, dar numele meu este Esau. Tot ce am din partea blestematului meu de tata sînt înjurături și „ieși afară“. Tatăl meu, bătrînul Cosway, cu placa de marmură albă din biserica engleză din Spanish Town, să vadă toată lumea. Ai o inscripție pe el și un moto în latină și litere mari, negre. Nu știu să mai fie așa minciuni. Sper că piatra aia să i se lege de gît și să-l tîrască în Iad pînă la urmă. „Pios, scriu ei sus. Iubit de toți.“ Nici un cuvînt de oamenii pe care îi cumperi și vinzi ca vitele. „Milos cu cei slabi,“ scriu ei sus. Milă ! Omul acela ai o inimă ca piatra. Cîteodată cînd se scîrbești de o femeie, ceea ce se întîmpla re-

pede, o eliberezi ca pe mama mea, chiar el îi dă o colibă și o bucată de pămînt (grădină cum o numesc unii), dar asta nu din milă, din mîndrie păcătoasă. N-am văzut în viața mea un om mai încrezut și mîndru — umbli de parcă ești stăpînul pămîntului. „Nu-mi pasă de nimic, spune el. Lasă-l să aștepte"... Văd și acum placa în fața ochilor pentru că mă duc des s-o văd. Știu pe de rost toate minciunile pe care le spun — nici unul care să se ridice și să spună : „De ce scrieți minciuni în biserică ?"... Vă spun asta ca să știți cu ce oameni aveți de-a face. Sufletul cunoști propria amărăciune dar să o ții închisă așa tot timpul, asta e greu. Îmi amintesc de parcă a fost ieri dimineața în care mă blesteamă. Șaisprezece ani aveam și nerăbdător. O pornesc dis-de-dimineață. Merg pe jos pînă la Coulibri — șase ore pe jos. Nu refuză să mă vadă ; mă primești rece și calm și primul lucru ce-mi spui e că tot timpul îl bat la cap pentru bani. Asta pentru că uneori cer ajutor să cumpăr o pereche de pantofi sau așa ceva. Să nu umblu desculț ca un negru. Ceea ce nu sînt. Se uiți la mine de parcă aș fi un gunoi, mă enervez și eu. „Am la urma urmei drepturile mele," îi spun și știți ce faci ? Îmi rîde drept în nas. Cînd s-a liniștit mă întreabă cum mă cheamă. „Nu pot să țin minte numele tuturor — se cere prea mult de la mine," spune el, vorbind de unul singur. Arată foarte bătrîn în soarele puternic de dimineață. „Dumneata însuți mi-ai spus Daniel, îi spun eu. Și nu sînt sclav cum a fost mama." „Mama ta a fost o șireată și o prefăcută din cîte știu eu, spune el, iar eu nu sînt tîmpit. Oricum, femeia e moartă și asta-i destul. Dar dacă este vreo picătură din sîngele meu în hoitul tău costeliv, eu îmi mănînc pălăria." La asta sîngele deja fierbe în mine, vă spun drept, și zbier înapoi : „Mănînc-o atunci. Mănînc-o. Timp prea mult nu ai. Nici timp destul să-ți săruți și să-ți iubești nevasta nouă. E prea tînără pentru dumneata." „Doamne Dumnezeule !" a rostit el și fața i se faci stacojie și apoi un fel de culoare cenușie. Încerci să se ridice, dar cade înapoi în scaun. Ai o călimară de argint pe birou, mi-l arunci în cap, mă înjuri, dar eu mă aplec și călimara lovești de ușă. Îmi vine să rîd dar ies repede afară. Îmi trimite bani — nici un cuvînt, numai banii. Asta e ultima dată cînd îl văd.

Daniel respiră adînc își șterse iarăși fața și îmi oferi niște rom. Cînd i-am mulțumit refuzîndu-l își turnă un pahar și îl bău dintr-o înghițitură.

— Toate astea tare demult, spuse el.

— De ce ai vrut să mă vezi, Daniel ?

Ultimul pahar se părea că l-a trezit. Se uită la mine și continuă pe un ton mai firesc.

— Insist pentru că asta am să-ți spun. Cînd întrebați dacă ce vă spun eu este adevărat, veți întreba cu toate că nu vă place de mine, pot vedea asta, dar știți foarte bine că scrisoarea mea nu a fost o minciună. Aveți grijă cu cine vorbești. Multora le placi să spună lucruri în spatele tău, le e teamă să vi le spună în față. ori nu vrei să se amestece. Magistratul însă știi foarte multe, dar soția lui prietenă cu familia

Mason şi ea îl opreşti dacă poţi. Apoi mai este fratele meu vitreg Alexander, mulatru ca mine dar nu fără noroc ca mine, el îţi va spune tot felul de minciuni. A fost fiul favorit al bătrînului şi o duce bine chiar de la început. Da, Alexander este bogat acum dar taci despre asta. Pentru că o duci bine e cu două feţe, nu ar vorbi împotriva albilor. Este femeia aceea din casa voastră, Christophine. Ea e cea mai netrebnică. A trebuit să părăsească Jamaica pentru că ea merge la închisoare : ştii asta ?

— De ce a fost trimisă la închisoare ? Ce a făcut ?

Privirea i-a alunecat într-o parte.

— Vă spun că plecat din Spanish Town. Nu ştiu tot ce se întîmplă. E ceva foarte rău. Ea este o femeie *obeah* şi o prind. Eu nu cred în toată povestea asta cu diavolul dar mulţi cred. Christophine e o femeie rea şi vă va minţi mai rău decît soţia. Soţia dumneavoastră vorbeşte vorbe dulci şi minte.

Ceasul negru aurit de pe raft bătu ora patru.

Trebuie să plec. Trebuie să mă rup de această faţă galbenă, transpirată şi de cămăruţa lui urîcioasă. Şedeam nemişcat, paralizat, holbîndu-mă la el.

— Vă place ceasul meu ? întrebă Daniel. Muncesc din greu să-l cumpăr. Dar este pentru plăcerea mea. Nu trebuie să fac plăcerea nici unei femei. Cumpără-mi asta, cumpără-mi aia — diavoli în carne şi oase, după părerea mea. Alexander însă nu se poate ţine departe de ele şi în cele din urmă se căsătoreşte cu o fată blondă pe jumătate mulatră, o familie foarte

onorabilă. Fiul lui Sandi e ca un alb, dar mult mai chipeş decît orice alb şi se spune că e primit în multe case de albi. Soţia dumneavoastră îl cunoşti pe Sandi de multă vreme. Întrebaţi-o şi vă spune. Dar cred că nu tot.

Rîse.

— Oh, nu, nu tot. Eu îi văd cînd ei cred că nimeni nu-i vede. O văd cînd ea... Plecaţi, ei ?

Se repezi în prag.

— Nu, nu plecaţi pînă nu vă spun ultimul lucru. Vreţi să-mi ţin gura despre ce ştiu. Ea începe cu Sandi. Vă povestesc destul de bine cu fata. Se uiţi în ochii tăi şi vorbeşti vorbe dulci — şi-s minciuni ce spui ea. Minciuni. Mama ei a fost aşa. Se spune că ea mai rea ca mamă-sa, şi aproape un copil încă. Trebuie că sînteţi surd de nu auziţi lumea cum rîde cînd vă căsătoriţi cu ea. Nu vă irosiţi furia pe mine, sir. Nu eu vă prostesc, vreau doar să vă deschid ochii... Un gentleman englez înalt şi chipeş ca dumneavoastră, nu vreţi să atingeţi un şobolan galben ca mine, ei ? În afară de asta înţeleg bine. Mă credeţi dar vreţi să le faceţi pe toate pe furiş, aşa cum pot englezii. Foarte bine. Dar dacă îmi ţin gura mi se pare că îmi datoraţi ceva. Ce înseamnă cinci sute de lire pentru dumneavoastră ? Pentru mine înseamnă viaţa.

M-a cuprins scîrba şi greaţa. Scîrba şi mînia.

— Foarte bine, ţipă el şi se trase din pragul uşii. Duceţi-vă... afară. Acum e rîndul meu să o spun. Afară. Afară. Şi dacă nu ai banii vreau să vezi ce pot eu să fac. Transmite dragostea mea soţiei, surorii mele, strigă după mine plin

de venin. Nu ești tu primul care îi sărută chipul drăgălaș. Chip drăgălaș, piele netedă, culoare drăgălașă — nu galbenă ca a mea. Dar tot mi-e soră...

La capătul cărării, departe de vederea casei și de vuietul ei, m-am oprit. Lumea era lăsată pradă căldurii și muștelor, lumina era orbitoare după cămăruța lui întunecoasă. O capră bălțată priponită în apropiere se uita la mine și, timp de ceea ce mi s-au părut minute în șir, m-am holbat în ochii ei oblici galben-verzui. Apoi m-am îndreptat spre copacul unde îmi lăsasem calul și am luat-o din loc cît am putut de repede.

Telescopul era împins într-o parte a mesei pentru a se face loc unei carafe pe jumătate plină cu rom și două pahare pe o tavă mată de argint. Am ascultat zgomotele neîntrerupte ale nopții și am urmărit procesiuni de fluturi și gîze izbindu-se de flacăra luminărilor, apoi mi-am turnat un pahar de rom și l-am băut dintr-o înghițitură. Dintr-o dată zgomotele nopții au pălit în intensitate, devenind suportabile, chiar plăcute.

— Vrei să mă asculți, pentru numele lui Dumnezeu, spuse Antoinette. Mai spusese același lucru și mai înainte, iar eu nu-i dădusem nici un răspuns, însă de data asta i-am spus :

— Desigur. Aș fi bruta care fără îndoială mă crezi că sînt, dacă nu te-aș asculta.

— De ce mă urăști ? întrebă ea.

— Nu te urăsc, sînt foarte îndurerat din cauza ta, sînt frămîntat, am răspuns. Dar nu era adevărat, nu eram frămîntat, eram calm,

Era pentru prima dată de multe zile cînd mă simțeam calm și stăpîn pe mine.

Purta o rochie albă care mie îmi plăcuse, dar acum îi alunecase neglijent de pe umăr și părea prea mare pentru ea. O urmăream cum își ține încheietura mîinii stîngi în mîna dreaptă, un obicei enervant.

— Atunci de ce nu te mai apropii de mine ? întrebă ea. Sau nu mă mai săruți, sau nu mai vorbești cu mine. De ce crezi că pot suporta asta, ce motiv ai să mă tratezi așa ? Ai vreun motiv ?

— Da, am spus eu. Am un motiv, și am adăugat foarte încet : „Dumnezeule".

— Întotdeauna îl invoci pe Dumnezeu, spuse ea. Crezi în Dumnezeu ?

— Sigur că da, sigur că cred în puterea și înțelepciunea creatorului meu.

Ridică sprîncenele, și colțurile buzelor i s-au conturat într-o întrebare batjocoritoare. Pentru o secundă arăta aproape ca Amélie. Poate că sînt rude, mi-a trecut prin minte. E posibil, chiar foarte probabil în locurile astea blestemate.

— Dar tu, am întrebat-o tu. Tu crezi în Dumnezeu ?

— N-are importanță, îmi răspunse ea calmă, în ce cred eu sau în ce crezi tu, pentru că nu putem face nimic, așa sîntem făcuți.

Aruncă de pe masă un fluture mort.

— Dar eu ți-am pus o întrebare, îți amintești ? Vrei să-mi răspunzi ?

Am băut din nou și mintea îmi era limpede și clară.

— Foarte bine, dar întrebare pentru întrebare. Mama ta mai trăiește ?

— Nu, e moartă, a murit.

— Cînd ?

— Nu tare demult.

— Atunci de ce mi-ai spus că a murit cînd ai fost mică ?

— Pentru că ei mi-au spus să-ți spun așa și pentru că e adevărat. A murit de-adevărat cînd am fost copil. Totdeauna sînt două morți, cea adevărată și cea despre care oamenii află.

— Cel puțin două, am spus eu, pentru cei norocoși. Am tăcut un moment, apoi am continuat : Am primit o scrisoare de la un om care își spune Daniel Cosway.

— Nu are nici un drept la acest nume, spuse ea repede. Numele lui adevărat, dacă are vreunul, este Daniel Boyd. Îi urăște pe toți albii și cel mai mult pe mine. Spune minciuni despre noi și e sigur că tu îl vei crede și nu vei asculta partea cealaltă.

— Este și o altă parte ? am întrebat eu.

— Întotdeauna este și cealaltă parte, întotdeauna.

— După a doua scrisoare, care era amenințătoare, am găsit de cuviință că cel mai bine e să mă duc să-l văd.

— L-ai văzut, spuse ea. Știu ce ți-a spus. Că mama mea a fost nebună, o femeie de reputație îndoielnică, că fratele meu care a murit s-a născut cretin, un idiot, că și eu sînt nebună. Asta-i tot ce ți-a spus, nu-i așa ?

— Da, asta a spus, și e ceva adevărat în toate astea ? am întrebat eu cu calm și sînge rece.

Una din flăcări se înteți și i-am văzut cearcănele, gura căzută, fața subțire încordată.

— Nu discutăm despre asta acum, i-am spus eu. Odihnește-te în seara asta.

— Dar trebuie să discutăm.

Avea o voce stridentă și ascuțită.

— Doar dacă promiți să fii rezonabilă.

Dar nu e nici locul, nici momentul potrivit, m-am gîndit eu, nu pe terasa asta lungă, întunecată, cu lumînările arzînd cu flacără mică și noaptea de-afară, care ascultă și veghează.

— Nu în seara asta, i-am spus din nou. Altă dată.

— S-ar putea să nu fiu în stare să-ți vorbesc în altă parte sau altă dată. Nu altă dată, acum. Ți-e teamă ? spuse ea, imitînd vocea unui negru, melodioasă și insolentă.

Apoi am observat că tremură de frig și mi-am amintit că purtase o eșarfă galbenă de mătase. M-am ridicat (mintea atît de limpede și clară, trupul atît de greu și împovărat). Eșarfa era pe scaun în camera alăturată, pe bufet erau lumînări și le-am adus afară pe terasă, am aprins două și i-am pus eșarfa pe umeri.

— Dar de ce să nu-mi spui mîine, la lumina zilei ?

— N-ai nici un drept, spuse ea cu violență. N-ai dreptul să pui întrebări despre mama mea și-apoi să refuzi să-mi asculți răspunsul.

— Sigur că voi asculta, desigur, putem vorbi acum, dacă așa dorești.

Dar sentimentul că mă aflu în fața unui lucru necunoscut și ostil era foarte puternic.

— Mă simt foarte străin aici, i-am spus eu. Am senzația că locul acesta îmi este dușman mie, că e de partea ta.

— Greșești destul de mult, spuse ea. Nu e nici pentru tine, nici pentru mine. N-are nimic de-a face cu nici unul dintre noi. De asta ți-e frică de el, pentru că este altceva. Am descoperit asta demult, cînd eram copil. Am iubit locul acesta pentru că n-am avut nimic altceva să iubesc, dar e la fel de bun sau rău ca și acest Dumnezeu pe care îl invoci întruna.

— Putem sta de vorbă aici sau în orice altă parte, am spus eu, cum dorești.

Carafa de rom era aproape goală, așa că m-am dus în sufragerie și am adus o altă sticlă de rom. Ea nu mîncase nimic, a refuzat și vinul, acum și-a turnat un pahar de rom, l-a dus la gură, apoi l-a pus jos din nou.

— Vrei să afli despre mama mea, îți voi povesti despre ea, adevărul, nu minciuni.

Apoi rămase tăcută îndelung încît i-am spus cu blîndețe :

— Știu că după ce a murit tatăl tău ea a fost foarte singură și nefericită.

— Și foarte săracă, a spus. Nu uita asta. Cinci ani. Ce repede spui cinci ani. Și ce greu trec dacă îi trăiești. Și singură. Era atît de singură încît a uitat de ceilalți oameni. Așa se întîmplă. Și mie mi s-a întîmplat dar pentru mine a fost mai ușor pentru că eu nu-mi mai

aminteam aproape nimic. Pentru ea a fost ciudat și înfricoșător. Și apoi ea era atît de frumoasă. Mă gîndeam că ori de cîte ori se uita în oglindă probabil spera și se prefăcea. Și eu m-am prefăcut. Nu era același lucru, desigur. Poți să te prefaci multă vreme, dar într-o bună zi toate se năruie și știi că ești singur. Eram singure în cel mai frumos loc de pe pămînt, e cu neputință să existe undeva un loc așa de frumos cum era Coulibri. Marea nu era departe, dar n-o auzeam niciodată, noi auzeam întotdeauna rîul. Nu marea. Era o casă de modă veche iar odată fusese și o alee de palmieri regali dar mulți căzuseră, alții fuseseră tăiați, și cei care mai rămăseseră păreau pierduți. Copaci pierduți. Apoi i-au otrăvit calul și nu mai putea nici călări prin împrejurimi. Lucra în grădină chiar și cînd soarele ardea, și ei îi spuneau : „Mergi înăuntru acum, stăpînă".

— Și cine erau ei ?

— Christophine stătea cu noi, și Godfrey bătrînul grădinar, și un băiat, îmi scapă numele. Oh, da, rîse ea. Îl chema Disastrous, pentru că nașa lui găsea că e un cuvînt așa de frumos. Preotul i-a spus : „Nu pot boteza un copil cu nume Disastrous, trebuie să aibă alt nume," așa că numele i-a fost Disastrous Thomas, și îi spuneam Sass. Christophine ne cumpăra mîncarea din sat și convinsese niște fete să o ajute la măturat și la spălatul rufelor. Am fi murit, spunea mama mereu, dacă ea n-ar fi rămas cu noi. Mulți au murit în zilele acelea, și albi și negri, mai cu seamă bătrîni, dar nimeni nu mai vorbește de zilele acelea

acum. Au fost uitate, în afară de minciuni. Minciunile nu se uită niciodată, merg din gură în gură și se umflă.

— Dar tu, am întrebat-o, tu ce făceai ?

— Eu nu eram niciodată tristă dimineața, spuse ea, și fiecare zi era o altă zi pentru mine. Îmi amintesc de gustul laptelui și al pîinii, și de bătăile rare ale pendulei, și de prima zi în care mi-au legat părul cu sfoară pentru că nu mai aveam panglică și nici bani să cumpărăm alta. În grădina noastră creșteau toate florile din lume și uneori, cînd îmi era sete, lingeam picăturile de apă de pe florile de iasomie după ploaie. Dacă te-aș putea face s-o vezi, pentru că au distrus-o, iar acum acesta e singurul loc în care a mai rămas.

Se lovi ușor peste frunte.

— Unul dintre cele mai minunate lucruri era un șir arcuit de trepte roase care ducea la terasă și la blocul de piatră de pe care încălecai, bara era din fier ornamentat.

— Fier forjat, am precizat eu.

— Da, fier forjat, și la ultima treaptă bara era îndoită ca un semn de întrebare, și cînd o atingeam cu mîna, fierul era cald și eu mă simțeam consolată.

— Dar ai spus că întotdeauna erai fericită.

— Nu, am spus că eram întotdeauna fericită dimineața, nu întotdeauna după-amiaza și niciodată seara, pentru că după apusul soarelui casa era bîntuită de stafii, așa cum sînt unele locuri. Apoi a venit ziua aceea în care și-a dat seama că eu creșteam ca un negru corcit și i-a fost rușine de mine, iar după aceea toate

s-au schimbat. Da, a fost vina mea, doar vina mea că a început să facă planuri și să lucreze cu furie, cu ardoare, ca să ne schimbe viața. Apoi au început din nou să vină pe la noi în vizită oameni și, cu toate că îi mai uram și îmi era teamă de ochii lor reci, sîcîitori, am învățat să-mi ascund teama.

— Nu, am contrazis-o eu.

— Cum, nu ?

— N-ai învățat niciodată să-ți ascunzi teama, am insistat eu.

— Am învățat să încerc, spuse Antoinette.

Nu prea bine, m-am gîndit eu.

— Și apoi a fost noaptea aceea cînd l-au distrus.

Se lăsă pe spate în scaun, era foarte palidă. I-am turnat puțin rom și i l-am oferit, însă a dat paharul la o parte cu atîta brutalitate încît i s-a vărsat pe rochie.

— Acum n-a mai rămas nimic din el. L-au călcat în picioare. Era un loc sacru. Un loc închinat soarelui !

Începeam să-mi pun întrebarea cît era adevărat, cît era imaginație, cît era denaturat din spusele ei. Sigur că foarte multe din aceste case de pe plantațiile vechi fuseseră incendiate. Peste tot am văzut ruine.

De parcă mi-ar fi ghicit gîndurile, continuă :

— Dar îți povesteam de mama. După aceea am avut friguri. Eram în casa Mătușii Cora, la Spanish Town. Am auzit țipete, apoi pe cineva rîzînd foarte tare. A doua zi dimineața Mătușa Cora mi-a spus că mama era bolnavă

și că plecase la țară. Asta nu mi s-a părut ciudat, ea era parte din Coulibri iar dacă Coulibri fusese distrus și dispăruse din viața mea, mi se părea normal să dispară și ea. Am fost multă vreme bolnavă. Capul îmi era bandajat pentru că cineva aruncase în mine cu o piatră. Mătușa Cora îmi spunea că se vindecă și că n-o să-mi facă rău la frumusețe de ziua nunții. Dar cred că mi-a făcut rău de ziua nunții și de toate celelalte zile și nopți.

I-am spus :

— Antoinette, nopțile tale nu sînt distruse, nici zilele, lasă lucrurile triste la o parte. Nu te gîndi la ele și nimic nu va fi distrus, îți promit.

Dar inima îmi era grea ca plumbul.

— Pierre a murit, continuă ea de parcă nu m-ar fi auzit, iar mama îl ura pe Domnul Mason. Nu-l lăsa să se apropie de ea sau s-o atingă. Spunea că îl omoară, cred că a și încercat. Așa că i-a cumpărat o casă și a angajat doi mulatri, un bărbat și o femeie, să aibă grijă de ea. O vreme a fost trist dar apoi pleca foarte des din Jamaica și își petrecea mare parte din timp în Trinidad. Aproape că a uitat-o.

— Și tu ai uitat-o, n-am putut să nu-i spun.

— Eu nu sînt o persoană uitucă, spuse Antoinette. Dar ea, ea nu m-a dorit. M-a împins și a țipat cînd m-am dus s-o văd. Mi-au spus că i-am făcut și mai rău. Lumea vorbea de ea, n-o lăsau în pace, vorbeau de ea tot timpul și tăceau cînd mă vedeau pe mine. Într-o zi m-am hotărît să merg s-o văd, de una singură. Înainte de a ajunge la casa ei am auzit-o plîngînd. Mi-am zis că am să omor pe oricine îi face vreun rău mamei mele. Am descălecat și am alergat repede pe veranda de unde puteam vedea în cameră. Îmi aduc aminte de rochia pe care o purta — o rochie de seară, foarte decoltată, și era desculță. În cameră era un negru gras cu un pahar de rom în mînă. I-a spus : „Bea asta și ai să uiți". Îl bău dintr-o suflare. I-a mai turnat, ea a luat paharul, a rîs și l-a aruncat peste cap. Se făcu țăndări. „Curăță, îi spuse el femeii, altminteri va călca pe cioburi". „Dacă o face foarte bine, i-a răspuns femeia. Poate se liniștește atunci." Dar a adus un făraș și o mătură și a adunat cioburile. Toate astea le-am văzut cu ochii mei. Mama se uita la ei. Se plimba de colo colo prin încăpere și spunea : „Dar e o surpriză foarte plăcută, domnule Luttrell. Godfrey, ia calul domnului Luttrell". Apoi mi s-a părut că obosește și s-a așezat în balansoar. L-am văzut pe bărbat cum o ridică din scaun și o sărută. I-am văzut gura încleștîndu-se pe gura ei și ea s-a înmuiat toată în brațele lui, iar el a rîs. A rîs și femeia, dar era supărată. Cînd am văzut ce se întîmplă am fugit. Christophine mă aștepta, cînd m-am întors plîngînd. „Ce ți-a trebuit să te duci acolo ?" m-a întrebat ea, iar eu i-am spus : „Taci, diavol ce ești, diavol negru și blestemat din Iad." Christophine a zis : „Ai, Ai, Ai ! Ea uite la mine necaz, uite la mine supărată !"

După un timp am auzit-o spunînd, ca și cum și-ar fi vorbit ei însăși.

— Am spus tot ce am vrut să spun. Am încercat să te fac să înțelegi. Dar nu s-a schimbat nimic.

Antoinette a rîs.

— Nu rîde așa, Bertha.

— Nu mă cheamă Bertha ; de ce îmi spui Bertha ?

— Pentru că este un nume care îmi place în mod deosebit. Mă gîndesc că ești Bertha.

— N-are importanță, spuse ea.

Am întrebat-o :

— Cînd ai plecat azi-dimineață unde te-ai dus ?

— M-am dus s-o văd pe Christophine, spuse ea. Îți voi spune tot ce vrei să știi, dar în cuvinte puține, deoarece cuvintele n-au rost, asta știu acum.

— De ce te-ai dus s-o vezi ?

— M-am dus s-o rog să facă ceva pentru mine.

— Și a făcut-o ?

— Da.

O altă pauză lungă.

— Ai vrut să-i ceri un sfat, asta-i ?

Nu răspunse.

— Ce-a spus ?

— A spus că ar trebui să plec — să te părăsesc.

— Chiar așa ți-a spus ? am zis eu surprins.

— Da, asta a fost sfatul ei.

— Vreau să fac ceea ce e cel mai bine pentru amîndoi, am rostit. O bună parte din cele ce-mi spui sună ciudat, diferit de ceea ce mi s-a dat

să înțeleg. Nu crezi că poate Christophine are dreptate ? Că dacă ai pleca de aici, sau aș pleca eu — cum dorești tu, desigur, pentru o vreme, ar fi cel mai înțelept lucru pe care l-am putea face ? Apoi, am spus pe neașteptate : Bertha, ai adormit, ești bolnavă, de ce nu-mi răspunzi ?

M-am ridicat în picioare, m-am apropiat de scaunul ei și i-am luat mîinile reci într-ale mele.

— Stăm aici destul de demult, e foarte tîrziu.

— Tu du-te, mi-a spus. Vreau să stau aici în întuneric... unde mi-e locul, adăugă ea.

— Oh, ce prostii ! Am cuprins-o în brațe ca să încerc s-o ridic, am sărutat-o, dar ea s-a tras înapoi.

— Gura ta e mai rece decît mîinile mele, spuse ea.

Am încercat să rîd. În dormitor, am închis obloanele.

— Dormi acum, vom mai discuta mîine.

— Bine, încuviință ea, desigur, dar să vii să-mi spui noapte bună.

— Sigur că vin, draga mea Bertha.

— Nu Bertha în seara asta, spuse ea.

— Ba da, în seara asta mai mult ca oricînd trebuie să fii Bertha.

— Cum dorești.

Cînd am intrat în camera ei am văzut pudra albă împrăștiată pe podea. Asta a fost primul lucru de care am întrebat-o — despre pudră. Am întrebat-o ce este. Mi-a spus că este împotriva gîndacilor negri.

— N-ai văzut că nu sînt gîndaci negri în casă și nici miriapode ? Dacă ai ști ce oribile sînt gîngăniile astea.

Aprinsese toate lumînările și camera era plină de umbre. Erau șase lumînări pe masa de toaletă și trei pe noptieră. Lumina îi dădea o altă înfățișare. Niciodată nu mi se păruse atît de veselă și atît de frumoasă. Turnă vin în două pahare și îmi întinse unul, dar jur că încă înainte de a-l bea am simțit nevoia să-mi îngrop fața în părul ei, așa cum făceam înainte. I-am spus :

— Lăsăm stafiile să ne tulbure viața. De ce n-am putea fi fericiți ?

Îmi răspunse :

— Și Christophine știe despre stafii, dar nu așa le spune.

N-ar fi trebuit să-mi facă ce mi-a făcut. Pot să jur asta, n-ar fi trebuit s-o facă. Atunci cînd mi-a întins paharul zîmbea. Îmi amintesc că am spus cu o voce care nu părea să fie a mea că e prea ușor. Îmi amintesc că am stins lumînările de lîngă pat, și asta-i tot ce-mi amintesc. Tot ce-mi voi aduce aminte din noaptea aceea.

M-am trezit în întuneric după ce am visat că fusesem îngropat de viu și, treaz fiind, senzația de sufocare tot mai stăruia. Ceva îmi acoperea gura ; părul ei cu parfum dulce și greu. L-am dat la o parte dar tot nu puteam respira. Am închis ochii și am zăcut nemișcat cîteva minute. Cînd i-am deschis din nou am văzut lumînările arse pînă jos pe măsuța aceea

scîrboasă de toaletă și am știut unde sînt. Ușa spre terasă era deschisă și briza era atît de rece, încît am știut că-i foarte devreme, înainte de ivirea zorilor. Și mie îmi era frig, un frig de moarte, și mă simțeam rău, și mă dureau toate. M-am ridicat din pat fără s-o privesc, m-am dus împleticindu-mă pînă în camera mea și mi-am văzut chipul în oglindă. M-am întors cu spatele numaidecît. Nu puteam voma. Imi era doar o greață cumplită.

Mă gîndeam : am fost otrăvit. Dar era un gînd nedeslușit, ca un copil care descifrează literele unui cuvînt pe care nu-l poate citi și pe care chiar dacă l-ar putea citi n-ar avea nici înțeles, nici context. Eram prea amețit ca să mă pot ține pe picioare și am căzut înapoi pe pat, uitîndu-mă la pătura care avea o nuanță ciudată de galben. După ce m-am uitat la pătură un timp, am fost în stare să mă duc la fereastră și să vomit. Mi s-a părut că a durat ore în șir. Mă rezemam de perete și îmi ștergeam fața, apoi greața și voma începeau din nou. Cînd s-a terminat, m-am întins pe pat, prea slăbit ca să mai pot face vreo mișcare.

N-am făcut în toată viața mea asemenea efort ca atunci. Doream să zac acolo și să dorm dar am făcut o sforțare să mă ridic. Eram slăbit și amețit dar nu-mi mai era greață, nici dureri nu simțeam. Mi-am pus halatul, mi-am aruncat cu apă pe față, apoi am deschis ușa de la camera ei.

Lumina rece cădea asupră-i și am privit la linia tristă a buzelor ei căzute, la cuta dintre sprîncenele dese, adîncă de parcă ar fi fost

tăiată cu un cuțit. În timp ce-o priveam, ea se mișcă și-și întinse brațul. M-am gîndit cu răceală : da, foarte frumoasă, încheietura subțire, parfumul dulce al antebrațului ; cotul arcuit, îmbinarea arcuită a umărului cu partea de sus a brațului. Toate prezente, totul perfect. Cum o priveam, cu ură, fața ei a devenit netedă și din nou tînără, ba chiar părea că zîmbește. O păcăleală a luminii, poate. Ce altceva să fi fost ?

S-ar putea trezi în orice clipă, mi-am spus. Trebuie să acționez repede. Cămașa ei de noapte era pe jos, sfîșiată, am acoperit-o ușor cu cearșaful de parcă aș fi acoperit o fată moartă. Unul din pahare era gol, ea își băuse tot vinul. Mai rămăsese ceva în celălalt pahar, care era pe măsuța de toaletă. Mi-am vîrît degetul și l-am gustat. Era amar. Nu m-am mai uitat la ea, ci cu paharul în mînă am ieșit pe terasă. Hilda era acolo cu mătura în mînă. Mi-am dus degetul la buze și ea a făcut ochi mari, apoi m-a imitat, ducîndu-și degetul la buze.

De îndată ce m-am îmbrăcat și am ieșit din casă am început să alerg.

Nu-mi amintesc clar de ziua aceea, încotro am alergat sau cum am căzut, dacă am plîns ori am zăcut epuizat. Însă în cele din urmă m-am trezit lîngă casa dărăpănată și portocalul sălbatic. Aici trebuie să fi adormit cu capul pe brațe și, cînd m-am trezit, se întuneca și vîntul era rece. M-am ridicat și am găsit cărarea înapoi spre casă. Am știut cum să evit plantele agățătoare, nu m-am împiedicat nici o singură dată. M-am dus în camera mea și,

dacă am trecut pe lîngă cineva nu l-am văzut, iar dacă mi-a vorbit careva nu l-am auzit.

Pe masă era o tavă cu o cană de apă, un pahar și cîteva chiftele de pește. Am băut aproape toată apa pentru că îmi era foarte sete, dar de mîncare nu m-am atins. M-am așezat pe pat în așteptare, știam că va veni Amélie și știam ce va spune : „Îmi pare rău de dumneavoastră".

A venit pe tăcute, desculță.

— Vă aduc ceva să mîncați, spuse ea.

A adus pui rece, pîine, fructe și o sticlă de vin, și am băut un pahar fără să scot un cuvînt, apoi încă unul. A tăiat cîteva bucăți de carne și s-a așezat lîngă mine și m-a hrănit ca pe un copil. Brațul ei în jurul gîtului meu era cald, dar cînd am atins-o era rece, aproape sloi. Am privit-o în față, fața ei drăgălașă lipsită de expresie, m-am ridicat și am dat farfuria la o parte. Atunci a spus :

— Îmi pare rău de dumneavoastră.

— Asta mi-ai mai spus-o, Amélie. Ăsta-i singurul cîntec pe care-l știi ?

În ochi i se aprinse o licărire de veselie, dar cînd am rîs mi-a acoperit gura cu mîna, cu teamă. Am tras-o jos lîngă mine și amîndoi ne-am pomenit rîzînd. Cam asta-i tot ce-mi amintesc despre acea întîlnire. Era atît de veselă și atît de naturală și probabil mi-a transmis ceva din veselia ei, că n-am avut nici un moment vreo remușcare. Nici nu eram curios să știu ce se întîmplă dincolo de peretele subțire care ne despărțea de camera soției mele.

Dimineața, desigur, m-am simțit altfel.

Altă complicație. Imposibil. Și pielea ei era mai întunecată și buzele mai groase decît crezusem.

Dormea adînc și liniștit, dar cînd și-a deschis ochii era pe deplin conștientă de realitate și i-a venit să rîdă. Eram satisfăcut și liniștit, dar nu vesel ca ea, oh, Doamne, nu vesel. N-am avut nici cea mai mică dorință s-o ating și ea a știut asta, pentru că s-a ridicat din pat imediat și a început să se îmbrace.

— O rochie foarte elegantă, i-am spus eu și mi-a arătat felurite chipuri în care putea fi purtată, cu trenă, ridicată ca să se vadă un jupon de dantelă sau prinsă mult deasupra genunchiului.

I-am spus că urma să plec curînd de pe insulă dar că înainte de a pleca voiam să-i dau un cadou. Era un cadou frumușel dar ea l-a primit fără mulțumiri și fără vreo expresie pe față. Cînd am întrebat-o ce avea de gînd să facă mi-a spus :

— E multă vreme de cînd știu ce vreau să fac și știu că nu aici e locul.

— Ești destul de frumoasă ca să obții tot ce vrei, i-am spus.

— Da, răspunse ea cu simplitate. Dar nu aici.

Voia, se pare, să se ducă la sora ei care era croitoreasă în Demerara, dar ea nu va sta în Demerara, mi-a spus. Voia să meargă la Rio. Erau oameni bogați la Rio.

— Și cînd te vei apuca de toate astea ? am întrebat, amuzat.

— Acum. Va lua una din bărcile pescărești la Massacre și va ajunge la oraș.

Am rîs și am sîcîit-o. Fugea de bătrîna Christophine, am zis eu.

Nu zîmbi cînd îmi răspunse :

— Nu port pică nimănui, dar nu mai stau aici.

Am întrebat-o cum va ajunge la Massacre.

— N-am nevoie de cal nici de catîr. Picioarele mele sînt destul de bune să mă ducă.

Deoarece oricum pleca, nu m-am putut abține să nu spun, pe jumătate plin de dorință, pe jumătate triumfător :

— Ei, Amélie, îți mai pare rău de mine ?

— Da, îmi răspunse. Îmi pare rău de tine. Dar găsesc destul loc în suflet să-mi pară rău și de ea.

Am închis ușa încet. Am stat întins și am așteptat să aud zgomotul pe care știam că-l voi auzi, copitele calului cu care soția mea pleca de acasă.

M-am întors pe o parte și am dormit pînă cînd Baptiste m-a trezit cu cafeaua. Avea fața întunecată.

— Pleacă bucătăreasa, anunță el.

— De ce ?

Ridică din umeri și își desfăcu larg brațele.

M-am ridicat, am privit pe fereastră și am văzut-o ieșind din bucătărie, o femeie zdravănă. Nu vorbea englezește, sau spunea că nu știe. Am uitat de asta cînd am spus :

— Trebuie să-i vorbesc. Ce-i legătura aia mare de pe capul ei ?

— Salteaua, spuse Baptiste. Se va întoarce după celelalte lucruri. N-are rost să-i vorbești.

Nu mai vrea să stea în casa asta.

Am rîs.

— Și tu pleci ?

— Nu, răspunse Baptiste. Eu sînt administrator aici.

Am observat că nu mi se adresa cu „domnule“ sau „stăpîne“.

— Dar Hilda ?

— Hilda face cum îi spun. Ea va sta.

— Grozav, am spus. Atunci de ce ești așa de neliniștit ? Stăpîna ți se va întoarce curînd.

Iar ridică din umeri și murmură ceva, dar dacă vorbea despre moravurile mele sau de munca în plus pe care va trebui s-o facă, n-aș putea spune, pentru că mormăia în graiul lor stîlcit.

I-am spus să atîrne unul din hamacele de pe terasă sub copacii de cedru, și acolo mi-am petrecut tot timpul zilei.

Baptiste se descurca în privința mîncării, dar rareori zîmbea, și nu vorbea decît ca să-mi răspundă la întrebări. Soția mea nu s-a întors. Totuși nu mă simțeam nici singur, nici nefericit. Soarele, somnul și apa rece a rîului erau suficiente. A treia zi i-am scris o scrisoare prudentă domnului Fraser.

Îi spuneam că mă gîndeam la o carte despre *obeah* și mi-am adus aminte de povestea cazului peste care dăduse el. Știa cumva pe unde ar putea fi femeia acum ? Era încă în Jamaica ?

Această scrisoare a fost trimisă cu mesagerul care venea de două ori pe săptămînă și

probabil că mi-a răspuns pe loc, pentru că în cîteva zile am primit următorul răspuns :

M-am gîndit deseori la soția dumitale și la dumneata. Și chiar eram pe punctul de a-ți scrie. Într-adevăr, n-am uitat cazul. Femeia în cauză se numea Josephine sau Christophine Dubois, cam așa ceva, și fusese una din servitoarele familiei Cosway. După ce a ieșit din închisoare, a dispărut, dar se știe că domnul Mason, bătrînul, se împrietenise cu ea. Am auzit că poseda sau i se dăruise o căsuță și niște pămînt lîngă Granbois. E o femeie inteligentă în felul ei și se exprimă bine dar nu mi-a plăcut felul ei de a fi și o consider o persoană deosebit de periculoasă. Soția mea susține că s-a întors în Martinica, insula ei natală, și a fost foarte necăjită că am menționat acest caz, chiar și așa, pe ocolite. Acum însă se întîmplă să știu că nu s-a întors în Martinica, așa că i-am scris foarte discret lui Hill, inspectorul alb de poliție din zona voastră. Dacă locuiește prin apropiere și se apucă de vreuna din prostiile ei, anunță-l pe loc. Va trimite vreo doi polițiști pînă acolo și nu va scăpa ușor de data asta. Te asigur eu de asta...

Atît în ce te privește, Josephine sau Christophine, m-am gîndit. Atît în ce te privește, Pheena.

Era acea jumătate de oră după apus, jumătatea de oră albastră, cum îi spuneam eu.

Vîntul cade, lumina este încîntătoare, munții sînt scoși în relief, fiecare frunză de pe fiecare copac se vede clar și limpede. Stăteam lungit în hamac, de veghe, cînd a apărut Antoinette. A trecut pe lîngă mine fără să se uite la mine, a descălecat și a intrat în casă. Am auzit-o trîntind ușa camerei de dormit și clopoțelul sunînd cu furie. Baptiste apăru în pas alergător pe verandă. Am coborît din hamac și am intrat în salon. El deschise bufetul și scoase o sticlă de rom. A turnat o parte într-o carafă pe care a pus-o pe tavă cu un pahar.

— Pentru cine-i asta ?, am întrebat eu.

N-a răspuns.

— Nici un drum, nu-i așa ? i-am amintit eu și am rîs.

— Nu vreau să știu nimic despre asta, spuse el.

— Baptiste ! strigă Antoinette cu voce ascuțită.

— Da, stăpînă.

Mă privi drept în ochi și ieși cu tava.

Iar bătrîna, i-am văzut umbra înainte de a o zări pe ea. Și ea a trecut pe lîngă mine fără a-și întoarce capul. Nici nu s-a dus în camera Antoinettei, nici nu s-a uitat într-acolo. A traversat veranda de la un capăt la altul, a coborît treptele pe partea cealaltă și a intrat în bucătărie. În acest răstimp se întunecase și Hilda veni să aprindă lumînările. Cînd m-am adresat ei, mă privi alarmată și o luă la fugă. Am deschis bufetul și m-am uitat la șirul de sticle. Aici era romul care te omoară într-o sută de ani, coniacul, vinul alb și roșu, de contrabandă,

presupun, din Saint Pierre, Martinica — Parisul Indiilor de Vest. Am ales romul. Da, era plăcut la gust, am așteptat o clipă explozia de căldură și lumină în pieptul meu, ca tăria lui să-mi încălzească tot trupul. Apoi am încercat ușa de la camera Antoinettei. Ușa ceda greu. Probabil împinsese vreo mobilă în ușă, poate masa rotundă. Am împins din nou și am deschis-o îndeajuns s-o pot vedea pe Antoinette. Zăcea întinsă pe spate în pat. Avea ochii închiși și respira greu. Își trăsese cearșaful pînă sub bărbie. Pe un scaun lîngă pat era carafa goală, paharul cu niște rom pe fund și un clopoțel de alamă.

Am închis ușa și m-am așezat cu coatele pe masă pentru că, așa credeam eu, știam ce se va întîmpla și ce trebuie să fac. Mi-am zis că în încăpere e o căldură înăbușitoare, așa că am stins aproape toate lumînările și am așteptat în semiîntuneric. Apoi am ieșit pe verandă să veghez ușa bucătăriei unde se vedea o lumină.

Curînd ieși fetița urmată de Baptiste. În același timp clopoțelul din dormitor sună din nou. Au intrat amîndoi în salon și i-am urmat. Hilda a aprins toate lumînările dar, înspăimîntată, își dădea ochii peste cap în direcția mea. Clopoțelul continua să sune.

— Fă-mi una tare, Baptiste. Așa cum îmi trebuie.

El se depărtă un pas de mine și spuse :

— Domnișoara Antoinette...

— Baptiste, unde ești ? strigă Antoinette. De ce nu vii ?

— Vin cît se poate de repede, spuse Baptiste. Dar cînd se întinse să ia sticla, i-am luat-o din mînă.

Hilda fugi afară din cameră. Baptiste și cu mine priveam unul în ochii celuilalt. M-am gîndit că ochii lui mari, proeminenți, și expresia de totală uimire erau comice.

Antoinette urlă din dormitor :

— Baptiste ! Christophine ! Pheena ! Pheena !

— *Que komesse !* spuse Baptiste. O chem pe Christophine.

Ieși în fugă aproape, la fel de repede ca și fetița.

Ușa dormitorului Antoinettei se deschise. Cînd am văzut-o am fost prea șocat ca să pot scoate o vorbă. Părul nepieptănat și răvășit îi cădea în ochii injectați și ficși, fața îi era îmbujorată și părea umflată. Era în picioarele goale. Totuși, cînd a vrut să spună ceva, avea o voce joasă, aproape pierdută.

— Am sunat pentru că mi-e sete. Nu m-a auzit nimeni ?

Înainte ca eu s-o pot opri, s-a repezit la masă și a pus mîna pe sticla de rom.

— Nu mai bea, i-am spus eu.

— Și ce drept ai tu să-mi spui ce am de făcut ? Christophine ! strigă ea din nou, dar vocea i se frînse.

— Christophine e o bătrînă primejdioasă și tu o știi la fel de bine ca și mine. N-o să mai stea aici multă vreme.

— N-o să mai stea aici multă vreme, se maimuțări ea, dar nici tu, nici tu. Am crezut

că-ți plac negrii tare mult, spuse ea tot cu vocea aceea prețioasă, dar asta-i o minciună ca toate celelalte. Îți plac fetele mai puțin negre, nu-i așa ? I-ați vorbit de rău pe plantatori și ați scornit povești despre ei, dar și voi faceți același lucru. Scăpați de fete mai iute, fără bani sau cu bani puțini, asta-i singura diferență.

— Sclavia nu a fost o problemă de gusturi, am replicat eu încercînd să-mi păstrez calmul. A fost o chestiune de dreptate.

— Dreptate, spuse ea. Am mai auzit cuvîntul ăsta. E un cuvînt fără viață. L-am scormonit și eu, spuse ea cu voce înecată. L-am scris. L-am scris de multe ori și totdeauna mi-a apărut ca o minciună răsuflată și blestemată. Nu există dreptate. Mai luă o gură de rom și continuă : Mama mea, despre care toți vorbiți, de ce dreptate a avut parte ? Mama mea care șade într-un balansoar și vorbește despre cai morți, și servitori morți, și diavolul acela negru care o sărută pe gură. Așa cum m-ai sărutat tu pe mine, spuse.

Camera devenise acum insuportabil de înăbușitoare.

— O să deschid fereastra să las și intre puțin aer înăuntru.

— Ai să lași înăuntru și noaptea, spuse ea, și luna, și parfumul florilor acelora care ție nu-ți plac deloc.

Cînd m-am întors de la fereastră am văzut-o că bea din nou.

— Bertha, am spus.

— Bertha nu e numele meu. Încerci să mă transformi în altcineva, dîndu-mi alt nume. Știu, și asta-i vrăjitorie.

Lacrimile îi curgeau șiroaie.

— Dacă tatăl meu, tatăl meu adevărat, ar fi în viață, nu te-ai grăbi să te întorci aici după ce-ar fi isprăvit cu tine. Dacă ar fi în viață. Știi ce mi-ai făcut ? Nu e vorba de fată, nu fata. Dar am iubit acest loc, și tu l-ai făcut să-l urăsc. Mă gîndeam mereu că dacă toate celelalte lucruri ar dispărea din viața mea, tot aș mai avea acest loc, și acum tu l-ai stricat. A devenit un alt loc unde am fost nefericită, și toate celelalte sînt nimic pe lîngă ce s-a întîmplat aici. Îl urăsc acum așa cum te urăsc pe tine, și pînă a nu muri îți voi arăta cît de mult te urăsc.

Apoi, spre surprinderea mea, se opri din plîns și spuse :

— Și e chiar mult mai drăguță decît mine ? Nu mă iubești chiar deloc ?

— Nu, nu te iubesc, i-am răspuns eu (amintindu-mi în același timp de Amélie spunînd : „Îți place părul meu ? Nu-i așa că-i mai frumos decît al ei ?“) Nu în acest moment, am spus.

A început să rîdă. Rîs de nebună.

— Vezi. Așa ești tu. O piatră. Dar așa-mi trebuie, pentru că Mătușa Cora mi-a spus : „nu te mărita cu el. Nici dacă ar fi plin de diamante“. Și o mulțime de alte lucruri mi-a mai spus.

— Vorbești de Anglia, am spus eu, dar ce zici de Bunicuțul cu paharul deasupra cănii de

apă și lacrimile gîrlă pe obraji după toți prietenii morți și duși și pe care nu-i va mai vedea niciodată ?

— Asta n-are de-a face cu Anglia după cîte știu eu, a spus ea. Dimpotrivă :

O căpută de lemn și o labă de lemn
Să treacă Charlie apa.
Charlie, Charlie,

cîntă ea răgușită. Și a dus din nou sticla la gură.

Am spus „Nu“, dar vocea nu-mi mai era atît de calmă.

Am reușit s-o apuc de încheietura mîinii cu o mînă și cu cealaltă să iau sticla, dar cînd i-am simțit dinții înfipți în brațul meu am scăpat sticla pe jos. Mirosul inundă camera. Dar acum eram furios, și ea și-a dat seama. A izbit de perete o altă sticlă și a rămas nemișcată cu sticla spartă în mînă și o dorință ucigașă în priviri.

— Îndrăznește să te mai atingi de mine o singură dată. Ai să vezi pe loc dacă și eu sînt la fel de lașă ca tine !

Apoi m-a înjurat pe bucățele, ochii, gura, fiecare parte a trupului, și totul a fost ca într-un vis, în camera mare, nemobilată, cu lumînări aprinse, și această străină cu ochii injectați și părul vîlvoi, care îmi arunca în gura mare cuvinte murdare, era soția mea. În aceste clipe de coșmar am auzit vocea calmă a Christophinei :

— Taci odată și liniștește-te. Și nu mai plînge. Plînsul nu-i face nici un bine. Ți-am mai spus. Plînsul n-are nici un rost.

Antoinette se prăbuși pe o sofa și continua să bocească. Christophine se uită la mine și ochii ei mici erau foarte triști.

— De ce faci asta, ai ? De ce n-o iei pe fata aia neajutorată și prăpădită în altă parte ? Dar ea iubești banii cum tu iubești banii — trebuie că de aia vă găsiți. Cine se aseamănă se adună.

N-am mai suportat și am ieșit pe verandă.

Brațul îmi sîngera și mă durea, mi l-am înfășurat în batistă, dar mi se părea că totul în jur îmi este ostil. Telescopul se trăgea înapoi și îmi spunea „nu mă atinge". Copacii mă amenințau, iar jocul umbrelor pe podea îmi vorbea de pericol. Pericolul acela verde. Îl simțisem încă din momentul în care am văzut acest loc. Nu era nimic care să-mi fie cunoscut, nimic care să mă mîngîie.

Am stat să ascult. Christophine vorbea încet. Soția mea plîngea. Apoi o ușă închisă. Trecuseră în dormitor. Cineva cînta *Ma belle ka di*, ori era cîntecul despre o zi și o mie de ani. Dar indiferent de ce cîntau sau spuneau, era primejdios. Trebuie să mă apăr. M-am dus încet de-a lungul verandei. O vedeam pe Antoinette întinsă pe pat, destul de liniștită. Ca o păpușă. Chiar și atunci cînd m-a amenințat cu sticla avea un aer de marionetă. Auzeam *Ti moun*, și *Doudou ché*, și colțul baticului desena un deget pe perete. *Do, do l'enfant do*. Ascultînd, a început să-mi fie somn și frig.

Cu un mers împleticit am intrat înapoi în sufrageria luminată unde mirosul de rom era încă foarte persistent. În ciuda acestui fapt am deschis bufetul și am scos o altă sticlă. La asta mă gîndeam cînd a intrat Christophine. Mă gîndeam să mai beau un ultim pahar de băutură tare la mine în cameră, să zăvorăsc ușile și să dorm.

— Sper că ești mulțumit, sper că ești foarte mulțumit, spuse ea, și n-are rost să începi cu mine cu minciunile tale. Știu ce faci cu fata asta la fel de bine ca și tine. Mai bine. Și să nu crezi că mi-e frică de tine.

— Deci a alergat să-ți spună că m-am purtat rău cu ea, da ? Ar fi trebuit să bănui asta.

— Ea nu spui nimic, zise Christophine. Nici măcar un lucru. Totdeauna la fel. Nimeni nu are mîndrie decît tu. Are mai multă mîndrie decît tine și ea nu spui nimic. O văd stînd în ușa mea și mă privești așa și știu că se întîmplă ceva rău. Știu că trebuie să fac ceva iute și fac.

— Se pare că ai și făcut. Și ce i-ai făcut înainte de a o aduce înapoi în starea în care e ?

— Ce-am făcut ! Ascultă ! nu mă provoca mai mult decît eu provoc. Mai bine să nu-ți spun. Vrei să știi ce fac ? Spun *doudou*, dacă ești la necaz ai drept să vii la mine. Și o sărut. Și atunci cînd o sărut plînge — nu înainte. De mult ține ea plînsul ăsta, mă gîndesc eu. Așa că o las să plîngă. Ăsta-i primul lucru. Să le lași să plîngă — descarcă sufletul. Cînd ea nu mai poate să plîngi îi dau o cană de lapte — noroc că am ceva lapte. Nu vrea să mănînce,

nu vrea să vorbească. Așa că zic : „Întinde-te pe pat, *doudou,* și încearcă să dormi, eu, eu pot dormi și pe jos, pentru mine la fel. Sigur că nu poate să adoarmă natural, dar o pot eu face să adoarmă. Asta fac. Dar tu ce faci — pentru asta ai să plătești într-o zi.

Cînd ajung în starea asta, spuse ea, întîi trebuie să plîngă, apoi trebuie să doarmă. Nu-mi vorbi mie despre doctor, știu eu mai mult decît un doctor. O dezbrac pe Antoinette să poată dormi în răcoare și bine ; atunci văd că ai fost brutal cu ea, eh ?

Ajunsă aici începu să rîdă — un rîs plin, sănătos.

— Asta-i fleac — nu-i nimic. Dacă vezi și tu ce văd eu prin părțile astea cu macetă nouă și lucioasă, în colțul camerei, nu mai faci mutra asta pentru un fleac. O faci să te iubească mai mult dacă asta-i ce vrei. Nu din asta i se citește moartea pe față. Oh, nu.

Într-o noapte, continuă ea, eu țin de nasul unei femei pentru că bărbatul ei aproape i-l retează cu maceta. Țin de nas, și repede trimit un băiat după doctor, și doctorul vine în fugă în miez de noapte să coasă nasul la loc. Cînd termină zice : „Christophine, ai mare prezență de spirit“. Asta îmi spune. Dar acum bărbatul plîngi ca un copil. Zice el : „Doctore, n-am vrut. S-a întîmplat.“ „Știu, Rupert, spune doctorul, dar nu trebuie să se mai întîmple. De ce nu ții afurisita aia de macetă în cealaltă încăpere ?“ spune el. Au două camere mici numai, așa că îi spun : „Nu, doctore — mult mai rău lîngă pat. Se ciopîrțesc unul pe altul cît ai

clipi.“ Și doctorul rîde și rîde. Oh, era un doctor bun. Cînd a terminat cu nasul femeii, nu pot spune că arăți la fel ca înainte dar pot să spun că nu se vezi prea tare. Rupert era numele bărbatului acela. Mulți sînt Rupert pe aici, observi ? Unul este Prințul Rupert, și unul care face cîntece este Rupert Rîmă. Îl vezi ? Își vinde cîntecele lîngă pod, jos în oraș. E orașul în care locuiesc cînd plec prima oară din Jamaica. Nume frumos, eh — Rupert — dar unde îl găsesc ? Cred că din timpuri vechi îl găsesc.

Doctorul acela, doctor de modă veche. Ăștia noi mie nu-mi place de ei. Primul cuvînt pe care-l scot din gură e poliție. Poliția — e ceva ce mie nu-mi place.

— Sînt sigur că nu, am spus eu. Dar nu mi-ai spus încă ce s-a întîmplat cînd soția mea a fost la tine. Sau mai bine zis ce ai făcut tu ?

— *Soția ta !* spuse ea. Mă faci să rîd. Eu nu știu tot ce ai făcut dumneata dar ceva știu. Toată lumea știe că te căsătorești cu ea pentru banii ei și îi iei pe toți. Apoi vrei să o frîngi pentru că ești gelos pe ea. Ea e mult mai bună decît tine, ea ai sînge mai bun și nu-i pasă de bani — nu înseamnă nimic pentru ea. Văd asta prima oară cînd mă uit la tine. Ești tînăr dar deja aspru. Prostești fata. O faci să creadă că nici soarele nu vezi de dragul ei.

Așa a fost, m-am gîndit. Așa a fost. Dar e mai bine să nu spun nimic. Atunci amîndouă vor pleca și-mi va veni mie rîndul să dorm — un somn adînc și lung va fi somnul meu, și foarte departe.

— Şi apoi, continuă ea cu o voce de judecător, faci dragoste cu ea pînă ea se îmbătă de dragoste, nici un soi de rom n-o putea îmbăta aşa de tare, pînă nu poate trăi fără dragoste. *Ea* este cea care nu mai poate vedea nici soarele. Numai pe tine te vezi. Dar tot ce vrei tu e să o frîngi.

(Nu aşa cum crezi tu, m-am gîndit eu.)

— Dar ea rezişti, aşa-i ? Rezişti.

(Da, a rezistat. Ce păcat.)

— Şi te prefaci că crezi toate minciunile pe care blestematul acela de bastard ţi le spune.

(Blestematul acela de bastard ţi le spune.)

Acum fiecare cuvînt al ei avea ecou, un ecou puternic în mintea mea.

— Ca să o laşi singură.

(Să o las singură.)

— Fără să-i spui de ce.

(De ce ?)

— Gata cu dragostea, ei ?

(Gata cu dragostea.)

— Şi aici, am zis eu cu răceală, ai intervenit tu, nu-i aşa ? Ai încercat să mă otrăveşti.

— Să te otrăvesc ? Da uite necaz, omul nebun ! Ea vii la mine şi mă rogi să te fac să o iubeşti iar şi eu îi spun nu eu nu mă bag în asta pentru *béké*. Îi spun că este nerozie.

(Nerozie. Nerozie.)

— Şi chiar dacă nu-i nerozie, e prea tare pentru *béké*.

(Prea tare pentru BÉKÉ. Prea tare.)

— Dar ea plîngi şi mă rogi.

(Ea plîngi şi mă rogi.)

— Aşa că îi dau ceva pentru dragoste.

(Pentru dragoste.)

— Dar tu nu iubeşti. Tot ce vrei este să o frîngi. Şi asta ajută să o frîngi.

(Să o frîngi.)

— Ea îmi spui că în timpul ăsta începi să-i spui porecle. Marionette. Aşa ceva.

— Da, îmi amintesc, i-am spus.

(Marionetă, Antoinettă, Marionetta, Antoinetta.)

— Cuvîntul însemni păpuşă, ei ? Pentru că ea nu vorbeşti. Vrei să o forţezi să plîngă şi să vorbească.

(Să o forţezi să plîngă şi să vorbească.)

— Dar ea nu vrea. Aşa că te gîndeşti la altceva. Aduci fata aia de nimic să te distrezi cu ea dincolo în cameră, şi vorbiţi, şi rîdeţi şi dragoste, ca ea să auzi tot. Ai vrut să o faci să audă.

Da, nu s-a întîmplat doar aşa, am vrut.

(Am stat trează toată noaptea mult după ce ei au adormit şi, de îndată ce s-a luminat, m-am sculat, m-am îmbrăcat şi am pus şaua pe Preston. Şi am venit la tine. Oh, Cristophine. Oh, Pheena, Pheena, ajută-mă.)

— Dar nu mi-ai spus încă exact ce ai făcut cu — mea, cu Antoinette.

— Da îţi spun. O fac să doarmă.

— Cum ? Tot timpul ?

— Nu, nu. O trezesc să stea la soare, să scalde în rîul rece. Chiar dacă pică de somn. Îi fac o supă bună. Îi dau lapte cînd am, fructe culeg din pomii mei. Dacă nu vrea să mănînce

îi spun : „Mîncă tot de dragul meu, *doudou*. Atunci ea mîncă și doarme iar."

— Și de ce ai făcut toate astea ?

A urmat o lungă tăcere. Apoi spuse :

— E mai bine ea să dormi. Trebuie să dormi în timp ce eu lucrez pentru ea — s-o fac iar bine. Dar n-o să-ți vorbesc eu ție despre toate astea.

— Din nefericire, tratamentul tău n-a avut prea mare succes. N-ai făcut-o bine. Ai făcut-o mai rău.

— Ba da, reușesc, spuse supărată. Reușesc eu. Dar mă speriu că doarme prea mult, prea mult. Ea nu este *béké* ca tine, dar este *béké*, și nici ca noi nu este. Sînt dimineți în care nu se poți trezi, sau se trezești și e ca și cum ar dormi. Nu mai vreau să-i dau — ce îi dau. Așa, continuă ea după puțin timp, o las să bea rom în loc. Știu că nu-i face rău. Nu mult. De îndată ce-și bea romul, începe să bată cîmpii că trebuie să se întoarcă la tine și nu pot s-o liniștesc. Spune că va pleca singură dacă eu nu vin și mă rogi să vin. Și aud eu bine cînd îi spui că nu o iubești — destul de calm și rece îi spui așa, și strici tot binele pe care-l fac eu.

— Binele pe care l-ai făcut ! Am obosit de prostiile tale, Christophine. Se pare că ai îmbătat-o tun cu romul tău prost și acum e o epavă. De abia am recunoscut-o. Și dacă zici că ai auzit așa de multe, probabil că ai ascultat la tot ce-a vrut ea să admită — să se laude, și la poreclele urîte pe care mi le-a dat. *Doudou* a ta știe ceva vorbe spurcate.

— Îți spun nu. Îți spun că nu e nimic. O faci așa de nefericită și ea nu știi ce vorbești. Tatăl ei, bătrînul Domnul Cosway, înjură ca un birjar — de la el a învățat. Și odată, cînd a fost mică, ea fugi să stea cu pescarii și marinarii de pe malul golfului. Oamenii ăia ! Ridică ochii spre tavan. N-ai crede că și ăia ai fost odată copii nevinovați. Ea vine înapoi și vorbești după ei. Nu înțelegi ce spune.

— Eu cred că a înțeles fiecare cuvînt și a vorbit serios. Dar tu ai dreptate, Christophine — totul a fost un fleac. N-a fost nimic. Aici nu avem macetă, deci nici o vătămare cu macetă. Nu s-a petrecut nimic rău între timp. Sînt sigur că ai avut grijă de asta, indiferent cît ai îmbătat-o.

— Ești a dracului de aspru pentru un om tînăr.

— Așa spui tu, așa spui tu.

— Așa-i spun ei. O previn. Îi spun : asta nu-i un om care să te-ajute cînd vede că ești la pămînt. Numai cei mai buni o pot face. Cei mai buni — și uneori cei mai răi.

— Și, firește, tu crezi că eu sînt unul dintre cei mai răi ?

— Nu, spuse ea cu indiferență, pentru mine nu ești cel mai bun, nici cel mai rău. Ești — ridică din umeri — n-o vei ajuta. Așa îi spun eu.

Aproape toate lumînările erau stinse. Ea n-a aprins altele noi — nici eu. Ședeam în semiîntuneric. Ar trebui să întrerup această conversație inutilă, m-am gîndit eu, dar nu puteam decît asculta, hipnotizat, la vocea ei neagră venind din întunericul negru.

— Eu cunosc fata. Nu-ți va mai cere dragoste niciodată, mai bine va muri. Dar eu, Christophine, te rog. Ea te iubești prea mult. Ea sete de tine. Așteaptă, și poate ești în stare să o iubești iar. Puțin, cum spui ea. Puțin. Cît poți iubi tu.

Am dat din cap și am tot dat din cap mecanic fără să mă pot opri.

— Minciuni tot ce-ți spui bastardul acela galben. Nici nu este Cosway. Mama lui a fost o netrebnică și ea încerci să prostească pe bătrîn dar bătrînul nu este de prostit : „Unul mai mult sau mai puțin", zice el și rîde. A greșit. Cu cît faci mai mult pentru oamenii ăia cu atît îl urăsc mai mult. Ura în omul acela Daniel — nu se poate odihni de ură. Dacă știu că veniți aici eu vă opresc. Dar vă căsătoriți repede, plecați din Jamaica repede. Nu-i timp.

— Ea mi-a spus că tot ce mi-a povestit el este adevărat. Atunci nu mințea.

— Pentru că tu o rănești și ea vrei să te rănească, de asta.

— Și că mama ei a fost nebună. Altă minciună ?

Christophine nu răspunse imediat. Cînd începu, vocea nu-i mai era așa de calmă.

— Ei o fac să înnebunească. Cînd își pierde fiul se pierde și ea un timp, și ei o închid în casă. Îi spun că e nebună, ei se poartă ca și cum ea e nebună. Întrebare, întrebare. Dar nici un cuvînt bun, nici un prieten, și bărbatu-său pleacă, o lasă. Ei nu vor să mă lase să o mai văd. Încerc, dar nu. Nu vreau s-o lase pe

Antoinette să o vadă. În cele din urmă — poate nebună, eu nu știu — ea renunți, nu-i pasă de nimic. Omul ăla care o îngrijește se culci cu ea ori de cîte ori vrea și femeia lui vorbește. Omul ăla, și alții. Și atunci profită de ea. Ah, nu există Dumnezeu.

— Numai spiritele tale, i-am adus eu aminte.

— Numai spiritele mele, spuse ea apăsat. În Biblia ta spune că Dumnezeu este un spirit — nu spune că alții nu sînt. De fel. Mă doare ce se întîmplă cu mama ei, și nu pot vedea asta iarăși. Tu îi spui păpușă ? Nu te mulțumești ? Mai încearcă o dată, cred că acum te mulțumești. Dacă o părăsești, o vor sfîșia în bucăți — așa cum au făcut cu mama ei.

— N-o voi părăsi, am spus obosit. Voi face pentru ea tot ce-mi stă în putință.

— O vei iubi așa cum ai iubit-o înainte ?

(Sărută din partea mea pe sora mea, soția ta. Iubește-o așa cum am iubit-o eu — oh, da, am iubit-o. Cum pot să promit așa ceva ?)

N-am scos nici un cuvînt.

— Doar că ea nu va fi mulțumită. Ea este o fată creolă, ai toanele în ea. Spune adevărul acum. Ea nu vii la casa ta din locul acela Anglia despre care mi se povestește, ea nu vii în casa ta mîndră să te roage să te însori cu ea. Nu, tu faci tot drumul ăsta lung la casa ei — tu o rogi să se căsătorească. Și ea te iubești și-ți dai tot ce are. Acum spui că nu o iubești și o înjosești. Ce faci cu banii ei, ai ?

Vocea îi era tot calmă, dar se auzi un șuierat cînd spuse „bani". Am crezut, desigur, că toată

trăncăneala e din cauza banilor. Nu mai eram buimac, obosit, pe jumătate hipnotizat, ci atent, circumspect gata să mă apăr.

De ce, a vrut ea să știe, n-aș putea da înapoi jumătate din zestrea Antoinettei și să plec de pe insulă: „pleacă din Indiile de Vest, dacă nu mai ai nevoie de ea".

Am întrebat exact la ce sumă se gîndește, însă a cam ocolit răspunsul.

— Aranjezi cu avocații și tot restul.

— Și atunci cu ea ce se va întîmpla?

Ea, Christophine, va avea grijă de Antoinette (și de bani, bineînțeles).

— Și veți sta amîndouă aici? Speram că vocea mea este la fel de calmă ca și a ei.

Nu, vor pleca în Martinica. Apoi în alte locuri.

— Îmi place să văd lumea înainte de a muri.

Poate pentru că eram atît de împăcat și reținut, ea adaugă cu răutate:

— Se mărită cu altcineva. Te uiți și trăiești fericită.

Mă trecu un fior de furie și gelozie. Oh, nu, nu va uita. Am rîs.

— Rîzi de mine? De ce rîzi de mine?

— Sigur că rîd de tine, bătrînă caraghioasă. Nu mai am de gînd să-mi discut treburile cu tine. Nici cu stăpîna ta. Am ascultat tot ce ai avut să-mi spui și nu te cred. Acum, ia-ți rămas bun de la Antoinette și pleacă. Tu porți vina pentru tot ce s-a întîmplat aici, așa că nu te mai întoarce.

Se ridică, înaltă și dreaptă, își puse mîinile în șold.

— Cine ești tu să-mi spui să plec? Casa asta aparține mamei Domnișoarei Antoinette, acum îi aparține ei. Cine ești tu să-mi spui să plec?

— Te asigur eu că acum îmi aparține mie. Vei pleca sau pun oamenii să te scoată afară.

— Crezi că oamenii de aici se ating de mine? Nu-s proști ca tine, să pună mîna pe mine.

— Atunci voi aduce poliția aici, te previn. Trebuie să existe o oarecare lege și ordine și pe insula asta uitată de Dumnezeu.

— Aici poliție nu, spuse ea. Nu ocnași în lanțuri, nu mașină de zdrobit oasele, nici închisoare întunecată. Asta-i țară liberă și eu femeie liberă.

— Christophine, am spus eu, ai trăit în Jamaica mulți ani și îl cunoști bine pe domnul Fraser, judecătorul din Spanish Town. I-am scris despre tine. Ai vrea să auzi ce mi-a răspuns?

Ea mă privea țintă. Am citit cu voce tare sfîrșitul scrisorii lui Fraser. *„I-am scris o scrisoare foarte discretă lui Hill, inspectorul alb de poliție din zona voastră. Dacă ea trăiește prin apropiere și iar începe cu prostiile ei, anunță-l imediat. Va trimite cîțiva polițiști la voi și de data asta nu va scăpa ușor..."*

— Tu i-ai dat stăpînei tale otrava pe care a pus-o în vinul meu?

— Ți-am mai spus, vorbești nerozii.

— Vom vedea noi, am păstrat puțin din vinul acela.

— Eu îi spun așa, zise ea. Pentru *béké* nu merge. Întotdeauna aduce necaz... Deci mă alungi și ții toți banii ei. Și cu ea ce faci ?

— Nu văd de ce trebuie să-ți spun ce planuri am. Vreau să mă întorc în Jamaica, să mă consult cu doctorii din Spanish Town și cu fratele ei. Voi urma sfatul lor. Asta-i tot ce intenționez să fac. Ea nu este bine.

— Fratele ei ! Și scuipă pe jos. Richard Mason nu-i frate cu ea. Crezi că mă prostești ? Îi vrei banii dar n-o vrei pe ea. Ți-ai băgat în cap să pretinzi că ea e nebună. Știu eu. Doctorii spun ce le spui tu să spună. Omul acela Richard el spui ce vrei tu să spună — bucuros și de bună voie, știu eu. Va ajunge ca mama ei. Faci asta pentru bani ? Dar ești rău ca și Satana !

Am spus tare și fără să mă stăpînesc :

— Și tu crezi că eu am dorit toate astea ? Mi-aș da viața să pot desface totul. Mi-aș da vederea ochilor să nu fi văzut niciodată acest loc scîrbos.

Ea rîse.

— Asta-i primul cuvînt de adevăr pe care-l spui. Alegi ce dai, ai ? Atunci alege. Te amesteci în ceva și probabil nu știi ce este.

Începu să murmure pentru sine. Nu în *patois*. Acum știam cum sună cînd vorbești în *patois*.

E nebună ca și cealaltă, mi-am zis în gînd, și m-am întors spre fereastră.

Servitorii stăteau în grup sub pomul de cuișoare. Baptiste, băiatul care ajuta la cai și Hilde, fetița.

Christophine avea dreptate. Nu aveau de gînd să se amestece în toată afacerea asta.

Cînd m-am uitat la ea, am văzut că își pusese parcă o mască, iar în ochi i se citea dîrzenia. Știa să lupte, am fost nevoit să recunosc acest lucru.

Împotriva voinței mele, am repetat :

— Dorești să-ți iei bun rămas de la Antoinette ?

— Îi dau ceva să doarmă — nimic ce să-i facă rău. Nu o trezesc la suferință. Îți las ție asta.

— Poți să-i scrii, am spus eu înțepat.

— Citi și scrie eu nu știu. Alte lucruri știu.

Se îndepărtă fără să privească înapoi.

Întreaga dorință de a merge la culcare mă părăsise. M-am plimbat prin cameră și am simțit sîngele zvîcnindu-mi în vîrful degetelor. Se urcă în brațe și îmi ajunse la inimă, care începu să bată foarte repede. Vorbeam cu voce tare în timp ce mă plimbam încolo și-ncoace. Rosteam scrisoarea pe care voiam s-o scriu.

„Acum știu că ai plănuit acest lucru pentru că ai vrut să scapi de mine. N-ai avut pentru mine nici un dram de dragoste. Nici fratele meu. Planul tău a reușit pentru că eram tînăr, închipuit, neghiob și încrezător. Dar mai presus de toate eram tînăr. Ai fost în stare să-mi faci asta..."

Dar acum nu sînt tînăr, m-am gîndit eu, m-am oprit din plimbat și am băut. Într-adevăr, romul era ușor ca laptele de mamă sau binecuvîntarea de tată.

Îmi puteam închipui expresia feței sale dacă i-aș trimite scrisoarea și el ar citi-o.

Dragă Tată, am scris eu. Plecăm din această insulă spre Jamaica. Împrejurări imprevizibile, cel puțin imprevizibile pentru mine, m-au obligat să iau această hotărîre. Sînt sigur că știi sau poți bănui ce s-a întîmplat și sînt sigur că te vei convinge că, cu cît vei dori să vorbești mai puțin, indiferent cu cine, despre chestiunile care mă privesc pe mine, în special căsătoria mea, cu atît va fi mai bine. Este atît în interesul meu cît și al tău. Vei mai primi vești de la mine. Curînd, sper.

Apoi am scris firmei de avocați cu care tratasem la Spanish Town. Le-am comunicat că doream să închiriez o casă mobilată nu departe de oraș, destul de confortabilă, ca să poată fi împărțită în două apartamente separate. De asemenea le-am scris să angajeze un personal de serviciu pe care sînt pregătit să-l plătesc cu dărnicie — atîta timp cît oamenii aceia își vor ține gura, m-am gîndit și cu condiția să fie discreți, am scris. Soția mea și cu mine vom fi în Jamaica cam într-o săptămînă și doream să găsesc totul pus la punct.

Tot timpul cît am scris această scrisoare, afară, un cocoș a cîntat fără încetare. Am luat prima carte pe care am pus mîna și am azvîr-

lit-o în el, dar el s-a îndepărtat cîțiva pași și a luat-o de la început.

Apăru Baptiste, privind spre camera Antoinettei de unde nu se auzea nici un zgomot.

— Mai ai din romul ăsta renumit ?

— Rom din belșug, spuse el.

— E chiar de o sută de ani ?

Dădu din cap cu nepăsare. O sută de ani, o mie de ani, același lucru pentru *le bon Dieu* și pentru Baptiste.

— La ce cîntă blestematul ăla de cocoș ?

— Cîntă pentru schimbare de vreme.

Deoarece ochii îi erau ațintiți spre dormitor, am strigat la el :

— Doarme, *dormi, dormi.*

A dat din cap și a plecat.

Deci s-a uitat la mine încruntat, m-am gîndit. M-am încruntat și eu în timp ce reciteam scrisoarea pe care o scrisesem avocaților. Oricît aș plăti eu servitorii din Jamaica, discreție nu voi cumpăra niciodată de la ei. Mă vor bîrfi, vor cînta despre mine (dar ei fac cîntece batjocoritoare despre orice și oricine. Ar trebui să-l auziți pe cel despre soția Guvernatorului). Oriunde aș merge, se va cleveti pe seama mea. Am mai băut o gură de rom și, așa cum beam, am desenat o casă înconjurată de copaci. O casă mare. Am împărțit etajul al treilea în mai multe camere, iar într-o cameră am desenat o femeie în picioare — o mîzgălitură de copil, un punct pentru cap, unul mai mare pentru corp, un triunghi pentru fustă, linii oblice pentru

brațe și picioare. Dar era o casă englezească.

Copaci englezi. Mă întrebam dacă voi mai vedea vreodată Anglia.

*

Sub oleandri... Priveam munții ascunși și ceața trasă peste chipul lor. Astăzi e rece; răcoare, calm și înnorat ca o vară englezească. Dar un loc frumos pe orice vreme, indiferent cît de departe voi călători, unul mai frumos nu voi vedea.

Vremea uraganelor nu e foarte departe, m-am gîndit eu, și am văzut copacul acela împlîntîndu-și rădăcinile mai adînc în pămînt, pregătindu-se să lupte cu vîntul. Inutil. Dacă vine și cînd vine uraganul toți copacii se vor prăpădi. Cîțiva dintre palmierii regali rămîn în picioare (ea mi-a spus). Despuiați de crengi, ca niște coloane înalte, cafenii, vor rămîne în picioare — sfidători. Nu degeaba se numesc regali. Tulpinile de bambus se descurcă mai ușor. Se îndoaie și rămîn la pămînt, scîrțîind, gemînd, cerînd îndurare. Vîntul disprețuitor trece, fără să-i pese de aceste locuri abjecte. (Lasă-le să trăiască.) Urlînd, țipînd, rîzînd vijelia trece.

Dar toate acestea se vor întîmpla peste cîteva luni. Acum e o vară englezească, așa de răcoroasă, așa de cenușie. Și totuși eu mă gîndesc la răzbunarea mea și la uragane. Cuvinte îmi trec prin minte (și fapte). Cuvinte. Milă este unul din ele. Nu-mi dă pace.

Milă ca un prunc nou-născut care colindă în vijelie.

Am citit asta demult cînd eram tînăr — acum urăsc poeții și poezia. Așa cum urăsc muzica pe care am iubit-o odată. Cîntă-ți cîntecul, Rupert Rîmă, dar eu nu-l voi asculta, deși mi se spune că ai o voce frumoasă...

Milă. Oare pentru mine nu este nici un dram de milă? Legat pe viață de o nebună — o nebună bețivă și mincinoasă — care a călcat pe urmele mamei ei.

„Ea te iubești prea mult, prea mult. Ea sete de tine. Iubește-o puțin așa cum spui. E tot cît poți tu iubi — puțin.“

Rînjești pînă la capăt, Diavole. Crezi că eu nu știu? Ei îi este sete de *oricine* — nu de mine...

Își va lăsa părul negru pe umeri, va rîde și amăgi și linguși (o fată nebună. Nu-i va păsa cu cine se iubește). Va geme și plînge și se va dărui cum nu ar face nici o femeie în toate mințile — sau n-ar putea. *Sau ar putea.* Apoi va sta așa întinsă, nemișcată, nemișcată ca o zi cu nori. Un nebun care știe totdeauna pulsul timpului. Dar niciodată nu-l știe de fapt.

Pînă a băut așa de mult, pînă și-a făcut toate jocurile de atîtea ori încît pînă și cei mai nemernici oameni o disprețuiesc și își bat joc de ea. Și eu să știu asta — eu? Nu, am un plan de două ori mai bun.

„Ea te iubești prea mult, prea mult. Încearcă încă o dată.“

Îți spun eu că ea nu iubește pe nimeni, chiar pe nimeni. N-aș mai putea-o atinge. Doar ca uraganul care se va năpusti în pomul acela — și îl va rupe. Spui că eu am făcut asta ? Nu. A fost jocul fioros al dragostei. Acum voi acționa eu.

Nu va mai rîde la soare niciodată. Nu se va mai împodobi și nu-și va zîmbi în blestemata aceea de oglindă. Atît de încîntată, atît de mulțumită.

Ființă proastă, vanitoasă. Făcută pentru dragoste ? Da, dar ea nu va mai avea nici un iubit, pentru că eu n-o vreau și ea nu va mai vedea pe altcineva.

Copacul se înfioară. Se înfioară și-și adună toate puterile. Și așteaptă.

(Acum bate un vînt răcoros — un vînt rece. Poartă oare pruncul născut să colinde în vijelia uraganului ?)

Mi-a spus că iubește locul acesta. Este ultima dată cînd îl mai vede. Voi fi atent să observ o lacrimă, o lacrimă de om. Nu chipul acela de nebună, absent și plin de ură. Voi asculta. Dacă va spune la revedere, poate adio. *Adieu* — ca și în cîntecele acelea de pe vremuri pe care le cînta. Întotdeauna *adieu* (și toate cîntecele au cuvîntul ăsta). Dacă-l spune și ea, sau plînge, o voi lua în brațe, nebuna mea. E nebună dar e *a mea, a mea*. Ce-mi va păsa mie de dumnezei sau de diavoli sau chiar de Soartă. Dacă ea zîmbește sau plînge sau amîndouă deodată. *Pentru mine.*

Antoinette — eu pot fi mărinimos. Ascunde-ți fața. Nu te ascunde decît în brațele mele. Vei vedea curînd cît de mărinimos sînt. Nebuna mea. Fata mea nebună.

Și iată o zi noroasă, să te ajute. Nu soare dogoritor.

Nu soare... Nu soare. S-a schimbat vremea.

*

Baptiste ne aștepta și caii erau înșeuați. Băiatul stătea lîngă pomul de cuișoare și alături de el era coșul pe care urma să-l care. Coșurile acestea sînt ușoare și impermeabile. Mă hotărîsem să folosesc unul pentru cîteva haine de care aveam nevoie — cea mai mare parte a lucrurilor noastre urmau să fie trimise peste o zi sau două. O trăsură ne aștepta la Massacre. Avusesem grijă de toate, aranjasem totul.

Ea era acolo în *ajoupa ;* îmbrăcată îngrijit pentru călătorie, am remarcat asta, dar o față absentă, fără nici o expresie. Lacrimi ? Nici urmă de lacrimă în ea. Ei bine, o să vedem. Își aduce oare aminte de ceva, mă întrebam eu, simte ceva ? (Norul acela albastru, umbra aceea este Martinica. Acum se vede bine... Sau numele munților. Nu, nu munte. *Morne,* spunea ea. „Munte este un cuvînt urît — pentru ei.“ Sau istoriile despre pirații spanioli. De demult. Și cînd a spus : „Uite ! Picătura de smarald ! Aduce noroc.“ Da, pentru o clipă ce-

rul s-a făcut verde — un apus verde strălucitor. Ciudat. Dar nici pe jumătate atît de ciudat încît să spui că aduce noroc.) De fapt eram pregătit pentru nepăsarea ei totală. Știam că visurile mele sînt visuri. Dar tristețea pe care am simțit-o privind casa albă dărăpănată — la asta nu mă așteptasem. Părea să se ferească mai mult ca oricînd de pădurea neagră care o încolăcea ca un șarpe. Striga mai tare și cu mai multă disperare : Salvați-mă de la distrugere, ruină și paragină. Salvați-mă de la moarte înceată și lungă din cauza furnicilor. Dar ce faci tu aici, nesăbuito ? Atît de aproape de pădure. Nu știi că acesta este un loc primejdios ? Și că pădurea întunecată totdeauna învinge ? Totdeauna. Dacă nu știi, vei vedea curînd, și eu nu pot face nimic să te ajut.

Baptiste părea foarte schimbat. Nici urmă din politețea unui servitor. Purta o pălărie de pai cu boruri late, ca și pălăriile pescarilor, dar cu calota îndesată, nu înaltă și ascuțită. Cureaua lată de piele era lustruită, la fel și mînerul cuțitului, iar cămașa albastră de bumbac și pantalonii impecabile. Pălăria, știam asta, era impermeabilă. Era pregătit de ploaie și desigur că ploaia era pe drum.

Am spus că aș dori să-mi iau rămas bun de la fetița care rîdea mereu — Hilda.

— Hilda nu e aici, a răspuns el în engleza lui îngrijită. Hilda a plecat — ieri.

Vorbea destul de politicos, dar îi intuiam neplăcerea și disprețul. Același dispreț ca la diavolul ăla de femeie cînd mi-a spus : „Gustă sîngele meu de taur“. Înțelegînd că licoarea ei mă va face bărbat. Poate. Mult îmi pasă mie de ce gîndeau ei ! Dar ea, pe ea o uitasem pentru moment. Așa că nu voi înțelege niciodată de ce, brusc, uimitor, am fost sigur că tot ce îmi imaginasem că este adevăr era fals. Fals. Doar vraja și visul sînt adevărate — tot restul e o minciună. Treacă de la mine. Secretul este aici. Aici.

(Dar e pierdut, secretul acela, și cei care-l știu nu pot să-l spună.)

Nu e pierdut. Îl găsisem într-o ascunzătoare și-l voi păstra, îl voi ține bine. Așa cum o voi ține pe ea.

M-am uitat la ea. Privea țintă spre marea îndepărtată. Era liniștea în carne și oase.

Cîntă, Antoinette. Acum te pot auzi.

Aici vîntul spune a fost, a fost
Și marea spune trebuie să fie, trebuie să fie
Și soarele spune poate să fie, va fi
Și ploaia... ?

— *Trebuie să asculți cîntecul ăsta. Ploaia noastră știe toate cîntecele.*

— *Și toate lacrimile ?*

— *Toate, toate, toate.*

Da, voi asculta ploaia. Voi asculta pasărea de munte. Oh, un singur tril al păsării-pustnic

face să-ți stea inima în loc — înalt, dulce, singuratic, vrăjit. Îți ții răsuflarea ca să asculți... Nu... S-a dus. Ce voiam să-i spun ?

Nu fi tristă. Ori gîndește *Adieu*. Niciodată *Adieu*. Vom mai privi soarele împreună — de multe ori, și poate vom vedea Picătura de smarald, scînteia verde care aduce noroc. Și trebuie să rîzi și să sporovăiești așa cum făceai înainte — povestindu-mi despre bătălia de lîngă Saints sau picnicul de la Marie Galante — vestitul picnic care s-a transformat în bătaie. Sau despre pirați și ce făceau ei între o călătorie și alta. Pentru că fiecare călătorie putea să le fie ultima. Soarele și sangoree amestec ciudat. Apoi — cutremurul. Oh, da, oamenii spun că Dumnezeu s-a supărat din cauza lucrurilor pe care le făceau ; s-a trezit din somn, o suflare, și duși au fost. Apoi s-a culcat din nou. Dar au lăsat comoara, aur și mai mult decît aur. Parte din ea s-a găsit — dar cei care găsesc nu spun, pentru că vezi, ar primi doar a treia parte atunci : așa-i legea comorilor. Dar ei vor tot, așa că nu vorbesc despre comoară. Uneori obiecte prețioase, sau bijuterii. Nu-i capăt la ce pot ei găsi și vinde pe furiș unui om circumspect care cîntărește și măsoară, ezită, pune întrebări la care nu se răspunde, apoi dă în schimb banii. Toată lumea știe că în Spanish Town apar bucăți de aur, comori — (și aici). În toate insulele, de nicăieri, nimeni nu știe de unde. Pentru că e mai

bine să nu vorbești de comoară. Mai bine să nu le spui.

Da, mai bine să nu le spui. Nu-ți voi spune că nici n-am ascultat la poveștile tale. Tînjeam după noapte și întuneric și vremea cînd se deschid florile de lună.

Ascunde luna,
Dă jos stelele.
Iubește pe întuneric, pentru că noi sîntem
sortiți întunericului
Atît de curînd, atît de curînd.

Ca și pirații lăudăroși, hai să scoatem totul, bun și rău, din tot ce avem. Nu da o treime ci totul. Tot — tot — tot. Nu-ți păstra nimic...

Nu, voi spune eu — știam ce voi spune. „Am săvîrșit o greșeală cumplită. Iartă-mă."

Am spus-o, uitîndu-mă la ea, citindu-i ura în priviri — și simțind propria-mi ură că izbucnește să o înfrunte. Și din nou schimbarea amețitoare, aducerea aminte, alunecarea bolnăvicioasă înapoi în ură. Ei m-au cumpărat, *pe mine* cu banii tăi păcătoși. Tu i-ai ajutat să o facă. Tu m-ai înșelat, m-ai trădat, și ai face și mai mult rău dacă ai avea ocazia... *(Fata aceea, ea te uiți drept în ochii tăi și vorbești vorbe dulci — și-s minciuni ce-ți spui ea. Minciuni. Mama ei era așa. Se spune că ea mai rea ca mamă-sa.)*

...Dacă am fost sortit să ajung în iad, iad să fie. Gata cu raiurile false. Gata cu vrăjito-

riile blestemate. Mă urăşti şi te urăsc. Vom vedea cine urăşte mai bine. Dar înainte, înainte de toate, eu îţi voi distruge ura. Acum. Ura mea e mai rece, mai puternică, iar tu nu vei mai avea ură cu care să te încălzeşti. Nu vei avea nimic.

Şi am făcut-o şi pe asta. Am văzut cum îi dispare ura din ochi. Eu am scos-o cu forţa. Şi odată cu ura, frumuseţea ei. Nu mai era decît o stafie. O stafie în lumina cenuşie a zilei. N-a rămas nimic decît disperarea. *Spune mori, şi voi muri. Spune mori, şi uită-te la mine cum mor.*

Îşi ridică privirea. Ochi frumoşi, îngînduraţi. Ochi nebuni. O fată nebună. Nu ştiu ce aş fi spus sau făcut. În ultimă instanţă — orice. Dar în momentul acela băiatul fără nume şi-a rezemat capul de copacul de cuişoare şi a început să plîngă cu hohote. Hohote de ţi se rupea inima. L-aş fi sugrumat cu plăcere. Dar am reuşit să mă stăpînesc, să merg pînă la ei şi să întreb cu răceală :

— Ce-i cu el ? De ce plînge ?

Baptiste nu mi-a dat nici un răspuns. Chipul lui posomorît se posomorî şi mai mult şi asta e tot ce-am obţinut de la Baptiste.

Ea a venit în urma mea şi mi-a răspuns. De-abia i-am recunoscut vocea. Nici o căldură, nici un farmec. Păpuşa avea o voce de păpuşă, o voce lipsită de suflare dar de o nepăsare ciudată.

— M-a întrebat la început cînd am sosit dacă noi — dacă tu — îl vei lua şi pe el cînd plecăm. Nu cere nici un ban. Doar să fie cu tine. Pentru că — se opri şi îşi umezi buzele, te iubeşte foarte mult. Aşa că i-am spus că-l vei lua. Ia-l. Baptiste i-a spus că nu vrei. De-aceea plînge.

— De bună seamă că nu vreau, am spus eu furios. (Doamne ! Un băiat pe jumătate sălbatic precum şi... precum şi...)

— Ştie englezeşte, spuse ea, încă nepăsătoare. S-a străduit foarte tare să înveţe engleza.

— N-a învăţat nici un pic de engleză pe care s-o înţeleg, am spus eu. Şi, uitîndu-mă la faţa ei albă şi îndărătnică, am devenit şi mai furios. Cu ce drept faci promisiuni în numele meu ? Sau vorbeşti în numele meu ?

— Nu, n-am nici un drept, îmi pare rău. Nu te înţeleg. Nu ştiu nimic despre tine şi nu pot vorbi în numele tău...

Şi asta a fost totul. I-am spus la revedere lui Baptiste. S-a aplecat băţos, fără voie, şi a mormăit urări pentru o călătorie plăcută, bănuiesc. Spera, sînt sigur, că nu va mai da ochii cu mine niciodată.

Ea se urcase în şa şi el s-a dus pînă la ea. Cînd i-a întins mîna el i-a luat-o şi, fără să-i dea drumul, i-a vorbit pe un ton foarte serios. N-am auzit ce spune dar am crezut că ea va izbucni în plîns, Nu, a revenit zîmbetul de păpuşă — bătut în cuie pe chipul ei. Chiar

dacă ar fi plîns ca Maria Magdalena mi-ar fi fost totuna. Eram frînt. Toate emoțiile contradictorii și turbate mă părăsiseră și rămăsesem trudit și gol. Întreg la minte.

Eram sătul de oamenii aceștia. Nu-mi plăceau lacrimile lor și rîsul lor, lingușirea lor și invidia, îngîmfarea și șiretenia. Și uram locul acela.

Uram munții și dealurile, rîurile și ploaia. Uram apusurile de soare indiferent de culoare, îi uram frumusețea și vraja și secretul pe care nu-l voi ști niciodată. Îi uram nepăsarea și cruzimea care erau parte din farmecul lui. Mai presus de orice, o uram pe ea. Pentru că ea aparținea vrajei și farmecului. Ea mă lăsase însetat și toată viața mea avea să fie sete și dor de ceea ce pierdusem înainte de a-l găsi.

Așa că am pornit-o călare și l-am lăsat — locul acela ascuns. Nu pentru mine și nu pentru ea. Voi avea eu grijă de asta. Acum e departe de drum.

În curînd se va alătura tuturor celorlalți care știu secretul și nu vor să-l spună. Sau nu pot. Sau încearcă și nu reușesc pentru că nu știu destul. Sînt ușor de recunoscut. Fețe albe, ochi buimaci, gesturi fără rost, rîs strident. Felul în care umblă și vorbesc și zbiară sau încearcă să ucidă (pe ei înșiși sau pe tine). Dacă rîzi de ei. Da, trebuie să fii cu băgare de seamă. Pentru că vine vremea cînd încearcă să ucidă, apoi dispar. Dar alții așteaptă să le ia locul, un șir lung, foarte lung. Ea este unul dintre ei. Pot să aștept și eu : ziua cînd ea va fi doar o amintire de care să mă feresc, bine ferecată și, ca toate amintirile, o legendă. Sau o minciună...

Îmi amintesc că atunci cînd am trecut de cotitură, m-am gîndit la Baptiste și m-am întrebat dacă are vreun alt nume — nu întrebasem niciodată. Și apoi că voi vinde locul indiferent cît primesc. Intenționasem să i-l dau ei înapoi. Însă — la ce bun ?

Băiatul acela prostănac a venit în urma noastră, purtînd coșul pe cap. Se folosea de dosul mîinii pentru a-și șterge lacrimile. Cine s-ar fi gîndit că un băiat poate să plîngă în halul ăsta. Pentru o nimica toată. Nimic...

PARTEA A TREIA

— Se știe că el se afla în Jamaica cînd tatăl și fratele lui au murit, zise Grace Poole El a moștenit totul dar era un om bogat încă înainte de asta. Lumea spunea că unii oameni sînt norocoși, dar se făceau aluzii și la femeia pe care o adusese cu el în Anglia. A doua zi, doamna Eff a dorit să mă vadă și mi s-a plîns de clevetiri. Eu nu admit clevetirile. Ți-am spus-o cînd ai venit. Servitorii vorbesc și n-ai cum să-i oprești, i-am răspuns eu. Și nici nu sînt sigură că-mi convine situația, doamnă. Cînd am răspuns prima dată anunțului dumneavoastră, mi-ați spus că persoana pe care va trebui s-o îngrijesc nu este o fată tînără. Am întrebat dacă e vorba de o femeie bătrînă și mi-ați răspuns că nu. Acum, cînd o văd, nu știu ce să spun. Stă acolo tremurînd de frig și e atît de slabă. Dacă moare în grija mea, cine va fi de vină? Stai, Grace, spuse ea. Ținea o scrisoare în mînă. Înainte de a lua o hotărîre ascultă ce are de spus stăpînul casei despre această chestiune. „Dacă doamna Poole corespunde, de ce nu i-ai dubla sau tripla leafa?" citi ea și împături scrisoarea, nu înainte ca eu să fi văzut cuvintele de pe pagina următoare: „dar pentru numele lui Dumnezeu să nu mai aud de afacerea asta". Pe plic era un timbru din străinătate. „N-am să slujesc diavolul pentru bani". Ea însă zise: „Dacă îți imaginezi că servindu-l pe acest domn servești diavolul, faci cea mai mare greșeală a vieții tale. Îl știu de copil. Îl știu de tînăr. Era blînd, generos și plin de curaj. Șederea în Indiile de Vest l-a schimbat dincolo de orice închipuire. I s-a întipărit cenușiul în păr și nenorocirea în ochi. Nu-mi cere să am milă de cineva care a contribuit la asta. Dar ți-am spus destul, prea mult. Nu-ți voi tripla leafa, Grace, ți-o voi dubla, doar. Dar să nu se mai audă nici o vorbă. Dacă se va auzi, te voi concedia pe loc. Nu cred că e imposibil să te înlocuiesc. Sînt sigură că înțelegi." Da, înțeleg, am spus eu.

Apoi toți servitorii au fost îndepărtați și a angajat o bucătăreasă, o servitoare și pe tine, Leah. De îndepărtat, i-a îndepărtat ea de aici, dar cum putea să le închidă gura? Dar să știi de la mine, tot ținutul știe. Ceea ce am auzit — e foarte departe de adevăr. Dar nu contrazic pe nimeni, știu eu că e mai bine să tac. La urma urmei, casa e mare și oferă siguranță, un adăpost de lumea care, poți spune ce vrei, poate fi întunecată și plină de cruzime cu o femeie. Poate tocmai de aceea am rămas aici.

Zidurile groase, se gîndi ea. După poartă o alee lungă străjuită de pomi, iar în casă focurile aprinse din cămin, încăperile purpurii

și albe. Dar mai cu seamă zidurile groase care stau de strajă să nu pătrundă lucrurile cu care te-ai luptat pînă te-au lăsat puterile. Da, poate tocmai de aceea am rămas — Doamna Eff, Leah și cu mine. Noi toate, în afară de fata aceea care trăiește — în întunericul ei. Un singur lucru am să-ți spun despre ea. Fata asta nu și-a pierdut firea. E încă înverșunată. Eu nu-i întorc spatele cînd în ochii ei arde privirea aceea. Știu eu.

Mă trezesc devreme în această cameră și zac dîrdîind în pat, pentru că e foarte frig. În sfîrșit, Grace Poole, femeia care mă îngrijește, face focul cu hîrtie, surcele și cărbune. Îngenunchează și suflă în el cu niște foale. Hîrtia se zbîrcește, surcelele pîrîie și trosnesc, cărbunele arde mocnit și negru. Apoi izbucnesc flăcările și sînt încîntătoare. Mă scol, mă apropii să mă uit la ele și să mă întreb de ce am fost adusă eu aici. Pentru ce motiv ? Trebuie să fie un motiv. Ce trebuie să fac ? Cînd am venit am crezut că o să stau aici o zi, două, poate o săptămînă. Am crezut că atunci cînd îl voi vedea și-i voi vorbi voi fi înțeleaptă foc, ca un șarpe, și blîndă ca un porumbel. „Îți dau de bună voie tot ce am, îi voi spune, și nu-ți mai fac nici un necaz dacă mă lași să plec.“ Dar el n-a venit.

Grace doarme în camera mea. Noaptea o văd uneori stînd la masă și numărîndu-și banii

Ține o monedă de aur în mînă și zîmbește. Apoi pune toți banii într-un săculeț de pînză strîns cu un șnur și își atîrnă săculețul de gît, să fie ascuns sub rochie. La început se uita la mine înainte de a face operația asta, dar totdeauna mă prefăceam că dorm, așa că acum nu-și mai bate capul din pricina mea. Bea dintr-o sticlă de pe masă apoi se duce la culcare sau își pune brațele pe masă, capul pe brațe și doarme. Eu stau culcată și urmăresc focul care se stinge. Cînd începe să sforăie, mă scol și gust din băutura fără culoare din sticlă. Prima dată cînd am gustat-o era s-o scuip, dar am reușit totuși s-o înghit. Cînd m-am vîrît în pat am putut să-mi aduc aminte de mai multe și să gîndesc din nou. Și nici nu-mi mai era așa de frig.

E o fereastră sus de tot — nu se poate vedea afară. Patul meu a avut și uși, dar le-au demontat. Nu mai este mare lucru în cameră. Patul ei, un dulap negru, masa din mijloc și două scaune negre, sculptate cu fructe și flori. Sînt cu spătar înalt și fără brațe. Camera de toaletă e foarte mică, iar alături este o cameră cu tapiserie. Uitîndu-mă într-o zi la tapiserie, am recunoscut-o pe mama îmbrăcată în rochie de seară, dar desculță. Privea dincolo de mine, peste capul meu, tocmai așa cum obișnuia să facă. N-am vrut să-i spun lui Grace nimic des-

pre asta. Numele ei n-ar trebui să fie Grace. Numele contează, ca atunci cînd el nu voia să-mi spună Antoinette, iar eu o vedeam pe Antoinette lunecînd afară, pe fereastră, cu oglinda, parfumurile și hainele ei frumoase.

Aici nu este nici o oglindă și nu știu cum arăt acum. Îmi amintesc cum mă priveam periindu-mi părul, și ochii mă priveau înapoi. Fata pe care o vedeam eram eu și totuși nu chiar eu. Demult de tot cînd eram copilă și foarte singură am încercat să o sărut pe fata din oglindă. Dar sticla dintre noi, dură și rece, s-a aburit de la respirația mea. Acum ei mi-au luat totul. Ce fac eu aici și cine sînt eu ?

Ușa camerei cu tapiserie e încuiată. Știu că duce într-un coridor. Acolo Grace stă de vorbă cu o altă femeie pe care eu n-am văzut-o niciodată. O cheamă Leah. Ascult dar nu înțeleg ce vorbesc.

Deci tot șușoteli și șoapte pe care le-am auzit toată viața, doar că acestea sînt alte glasuri.

După ce se lasă noaptea și ea a tras cîteva guri de băutură și doarme, e foarte ușor să iei cheile. Acum știu unde le ține. Atunci deschid ușa și pătrund în lumea lor. E făcută așa cum totdeauna am știut-o, din carton. Am mai văzut-o undeva, o lume de carton unde totul e cafeniu, roșu-închis ori galben-opac. Cînd merg

de-a lungul coridoarelor, mi-ar plăcea să văd ce este dincolo de carton. Mi se spune că sînt în Anglia, dar eu nu-i cred. Am rătăcit drumul spre Anglia. Unde ? Cînd ? Nu-mi aduc aminte, dar l-am pierdut. Să fi fost oare în seara în care m-a găsit în cabină stînd de vorbă cu băiatul care îmi adusese cina ? Mi-am pus brațele în jurul gîtului lui și l-am rugat să mă ajute. El a spus : „N-am știut ce să fac, sir". Am zdrobit paharele și farfuriile de hublou. Am sperat că se va sparge și apa mării va năvăli înăuntru. A venit o femeie, apoi un bărbat mai în vîrstă care a adunat lucrurile de pe podea. Nu s-a uitat la mine în timp ce curăța. Un al treilea bărbat mi-a spus bea asta și vei dormi. Am băut ce mi-a dat și i-am spus : „Nu e cum pare să fie". — „Știu. Nu e niciodată," răspunse el. Apoi am adormit. Cînd m-am trezit marea era diferită. Mai rece. Cred că în noaptea aceea am schimbat ruta, și am rătăcit drumul spre Anglia. Casa asta de carton în care mă plimb noaptea nu e Anglia.

Într-o dimineață cînd m-am trezit mă durea tot trupul. Nu de frig, altfel de durere. Am văzut că încheieturile de la mîini îmi erau roșii și umflate. Grace spuse :

— Presupun că ai de gînd să-mi spui că nu-ți amintești nimic despre ce s-a întîmplat aseară ?

— Cînd a fost aseară ? am întrebat eu.

— Ieri.

— Nu-mi amintesc de ieri.

— Aseară a venit un domn să te vadă, spuse ea.

— Care dintre ei ?

Pentru că știam că erau oameni străini în casă. Cînd luam cheile și umblam pe coridoare, auzeam rîsete și glasuri în depărtare, ca ciripitul de păsări, și erau și lumini la etajul de mai jos.

Trecînd pe coridor, am văzut o fetiță ieșind din camera ei. Purta o rochie albă și fredona o melodie. M-am lipit de perete deoarece nu doream să mă vadă, dar ea s-a oprit și s-a uitat în jur. Nu vedea nimic decît umbre, am avut eu grijă de asta, dar fetița n-a pornit spre capul scărilor ci a luat-o la fugă. S-a întîlnit cu o altă fetiță și aceasta a spus : „Ai văzut o stafie ? — N-am văzut nimic dar mi s-a părut că simt ceva. — Asta-i stafie," spuse cealaltă și au luat-o împreună în jos pe scări.

— Care din oamenii aceștia au venit să mă vadă, Grace Poole ? am întrebat eu.

Nu el a venit. Chiar dacă aș fi dormit aș fi știut. El n-a venit încă. Ea îmi spuse :

— Credința mea e că îți aduci aminte de mult mai multe decît pretinzi. De ce te-ai purtat așa cînd eu am promis că vei fi liniștită și

rezonabilă ? N-am să mai încerc să te ajut niciodată. Fratele tău a venit să te vadă.

— N-am nici un frate.

— El a spus că-ți este frate.

Cu gîndul am răscolit depărtarea trecutului.

— Îl chema cumva Richard ?

— Nu mi-a spus cum îl cheamă.

— Îl știu, am spus eu și am sărit din pat. E aici, aici, dar am ascuns-o de ochii tăi blestemați, așa cum ascund orice. Dar unde-i ? Unde am ascuns-o ? În talpa pantofilor ? Sub saltea ? Pe dulap ? În buzunarul rochiei roșii ? Unde, unde-i scrisoarea ? Era o scrisoare scurtă pentru că mi-am amintit că lui Richard nu-i plac scrisorile lungi. Dragă Richard, te rog ia-mă din locul ăsta unde mor pentru că e așa de frig și de întuneric.

Doamna Poole spuse :

— N-are rost să te mai frămînți și să mai cauți. A plecat și nu va mai veni — nici eu n-aș face-o în locul lui.

Am spus :

— Nu pot să-mi aduc aminte ce s-a întîmplat. Nu pot.

— Cînd a intrat, spuse Grace Poole, nu te-a recunoscut.

— Vrei să aprinzi focul, i-am spus, mi-e foarte frig.

— Domnul acesta a apărut pe neașteptate și a insistat să te vadă și asta-i mulțumirea pe

care a primit-o. Te-ai repezit la el cu un cuțit și, cînd a reușit să ți-l ia, l-ai mușcat de braț. N-ai să-l mai vezi niciodată. Și apoi, de unde ai luat cuțitul ? Le-am spus că l-ai furat de la mine, dar eu sînt mult prea prudentă. Sînt eu obișnuită cu cei de felul tău. N-ai luat tu nici un cuțit de la mine. Trebuie să-l fi cumpărat în ziua în care te-am scos la plimbare. Eu i-am spus Doamnei Eff că trebuie să fii scoasă.

— Cînd ne-am dus în Anglia, am spus.

— Proasto, zise ea, asta-i Anglia.

— Nu cred, am spus, și n-am s-o cred niciodată.

(În după-amiaza aceea ne-am dus în Anglia. Era iarbă, apă verde de culoarea măslinului și copaci înalți, oglindindu-se în apă. Asta, m-am gîndit, e Anglia. Dacă aș putea fi aici aș fi din nou sănătoasă, și larma din capul meu ar înceta. Mai lasă-mă să stau puțin, am spus, și ea s-a așezat sub un copac și a adormit. Puțin mai încolo era o căruță cu un cal — îl mîna o femeie. Ea mi-a vîndut cuțitul. I-am dat medalionul de la gît pentru el.)

Grace Poole zise :

— Deci nu-ți aduci aminte că ai sărit cu cuțitul la domnul acela ? Am spus că vei fi cuminte. „Trebuie să vorbesc cu ea," a spus el. Oh, a fost el avertizat, dar n-a vrut să asculte.

Eram în cameră dar n-am auzit totul, în afară de „eu nu pot interveni legal între tine și soțul tău". Cînd a spus „legal", atunci ai sărit la el, și cînd ți-a smuls cuțitul din mînă l-ai mușcat. Vrei să spui că nu-i amintești nimic din toate astea ?

Îmi amintesc acum că el nu m-a recunoscut. L-am văzut că mă privea și ochii i se plimbau dintr-un colț în altul fără să găsească ceea ce se așteptau. Mă privea și îmi vorbea ca unui străin. Ce faci cînd ți se întîmplă așa ceva ? De ce rîzi de mine ?

— Mi-ai ascuns și rochia roșie ? Dacă aș fi avut-o pe mine m-ar fi recunoscut.

— Nimeni nu ți-a ascuns rochia, spuse ea. E acolo, în dulap.

Mă privi și-mi spuse :

— Nu cred că știi de cîtă vreme ești aici, sărmana de tine.

— Dimpotrivă, i-am spus, numai eu știu de cînd sînt aici. Nopți și zile, zile și nopți, sute, alunecîndu-mi printre degete. Dar asta nu contează. Timpul nu are nici o noimă. Ceva însă ce poți atinge și ține, ca pe rochia roșie, asta are noimă. Unde-i ?

Arătă cu capul spre dulap și colțurile gurii i se lăsară în jos. De îndată ce-am răsucit cheia am văzut-o, de culoarea focului și-a amurgului. Ca florile viu colorate.

Dacă te înmormîntează sub un copac cu flori viu colorate, i-am spus, sufletul ți se urcă sus în flori. Oricine și-ar dori asta.

Ea dădu din cap, dar nu se mișcă și nici nu mă atinse. Parfumul rochiei la început slab, se intensifică. Miros de vetiver, frangipanni, scorțișoară, praf și chitră în floare. Mirosul soarelui și mirosul ploii.

...Purtam o rochie de culoarea asta cînd Sandi a venit să mă vadă pentru ultima dată.

— Vrei să vii cu mine ? a întrebat.

— Nu, am spus, nu pot.

— Deci asta-i de rămas bun ?

— Da, asta-i de rămas bun.

— Dar nu te pot lăsa să pleci așa, a spus el, ești nefericită.

— Pierzi timpul, i-am spus, și mai avem atît de puțin.

Sandi venea deseori cînd bărbatul acela era plecat, iar eu îl întîlneam cînd mergeam la plimbare cu trăsura. Pe atunci puteam să ies la plimbare. Servitorii știau, dar nici unul nu mă spunea.

Nu mai aveam mult timp, așa că ne-am sărutat în camera aceea tîmpită. Evantaie desfășurate împodobeau camera. Ne-am mai sărutat noi de multe ori, dar nu așa. Acela a fost sărutul vieții și al morții, și numai după multă vreme înțelegi ce înseamnă sărutul vieții și al morții. Vaporul alb a șuierat de trei ori, o dată vesel, o dată a chemare și o dată a rămas bun.

Am luat rochia roșie din dulap și mi-am pus-o în față.

— Arăt ca o femeie nestăpînită și desfrînată ? am întrebat eu. Așa mi-a spus bărbatul acela. Aflase că Sandi venea în casă și că eu mergeam să-l văd. N-am știut niciodată cine m-a spus. „Fiică desfrînată a unei mame desfrînate,“ mi-a zis el.

— Oh, pune-o la loc, zise Grace Poole, hai să mănînci. Uite, ia-ți capotul cenușiu... De ce nu-ți dau ceva mai bun e peste puterea mea de înțelegere. Sînt destul de bogați.

Dar eu țineam strîns rochia în mînă, întrebîndu-mă dacă făcuseră și cel mai mîrșav lucru. Dacă schimbaseră rochia cînd eu nu-i văzusem. Dacă au schimbat-o, și asta nu era rochia mea — dar de unde parfumul ?

— Hai, nu sta acolo dîrdîind de frig, spuse ea, destul de blînd pentru felul ei de a fi.

Am lăsat rochia să cadă și mi-am plimbat privirea de la foc la rochie și de la rochie la foc.

Mi-am pus capotul cenușiu pe umeri, dar i-am spus că nu mi-e foame, și ea m-a obligat să mînînc, așa cum făcea uneori.

— E poate mai bine că nu-ți amintești de seara trecută, spuse ea. Domnul a leșinat, și

ce mai gălăgie a fost aici. Sînge peste tot locul, iar eu învinuită că te-am lăsat să sari la el. Şi stăpînul e aşteptat să sosească în cîteva zile. N-am să mai încerc niciodată să te ajut. Eşti prea nebună ca să fii ajutată.

Am spus :

— Dacă aş fi purtat rochia roşie, Richard m-ar fi recunoscut.

— Rochia ta roşie, zise ea şi rîse.

Dar eu am privit rochia de pe podea şi mi s-a părut că un foc ar fi cuprins toată camera. Era frumos, şi mi-a amintit de ceva ce trebuie să fac. Îmi voi aduce aminte, m-am gîndit. Acum îmi voi aduce aminte cît de curînd.

Atunci a fost a treia oară cînd mi-am visat visul, pînă la capăt.

Acum ştiu că scările duc la camera aceasta în care stau culcată privind-o pe femeia care doarme cu capul pe braţe. În vis, aştept pînă ea începe să sforăie, apoi mă scol, iau cheile, descui, şi ies cu lumînarea în mînă. De data asta totul a mers mult mai uşor ca altădată, şi umblam de parcă aş fi avut aripi.

Toţi cei care stăteau în casă plecaseră pentru că uşile dormitoarelor erau închise, dar mie mi se părea că cineva mă urmăreşte, mă fugăreşte, rîzînd. Mă mai uitam în dreapta sau stînga, dar nu m-am uitat deloc înapoi, pentru

că nu voiam să văd stafia aceea de femeie despre care se spune că bîntuie casa. Am coborît scările. M-am aventurat mult mai departe ca în alte dăţi. Cineva vorbea într-una din camere. Am trecut prin faţa uşii încet, fără zgomot.

În sfîrşit am ajuns şi în hol, unde ardea o lampă. Îmi aduc aminte de asta din ziua în care am venit. O lampă, scările întunecoase şi vălul de pe faţa mea. Ei cred că nu ştiu, dar eu îmi amintesc perfect. În dreapta era o uşă. Am deschis-o şi am intrat în încăpere. Era o cameră mare cu un covor roşu şi draperii roşii. Restul era complet alb. M-am aşezat pe o canapea să privesc camera şi mi s-a părut tristă, rece şi goală, ca o biserică fără altar. Am vrut s-o văd mai bine aşa că am aprins toate lumînările, şi erau multe. Le-am aprins cu grijă de la lumînarea mea, dar n-am reuşit să ajung la candelabru. Apoi am privit în jur să văd altarul, pentru că cu atîtea lumînări şi atîta roşu, camera îmi amintea de o biserică. Apoi am auzit ticăitul unui ceas de aur. Aurul este idolul lor.

Apoi, dintr-o dată, m-am simţit cumplit de nenorocită în camera aceea, deşi canapeaua era moale şi mă cufundam în ea. Mi s-a părut că voi adormi. Apoi mi-am închipuit că aud paşi şi m-am gîndit ce vor spune, ce vor face dacă mă vor găsi aici ? Mi-am cuprins încheietura

mîinii drepte cu mîna stîngă și am așteptat. Dar nu s-a întîmplat nimic. După aceea am fost foarte obosită. Foarte obosită. Am vrut să ies din cameră dar lumînarea mea arsese toată și am luat una dintre cele din cameră. Deodată m-am aflat în camera Mătușii Cora. Am văzut lumina soarelui pătrunzînd pe fereastră, umbrele frunzelor pe podea, dar am văzut și lumînările de ceară, și le-am urît. Așa că le-am răsturnat pe toate. Cele mai multe s-au stins, dar una a prins perdeaua subțire de după draperii. Am rîs cînd am văzut culoarea plăcută întinzîndu-se atît de repede, dar n-am rămas s-o privesc. Am ieșit din nou în hol cu lumînarea în mînă. Atunci am văzut-o — stafia. O femeie cu părul revărsîndu-se în valuri. Era încadrată într-o ramă aurită, dar eu știam că e ea. Am scăpat lumînarea din mînă și s-a aprins marginea feței de masă și am văzut flăcările izbucnind. În timp ce fugeam sau poate pluteam ori zburam, am strigat ajută-mă Christophine, ajută-mă și, uitîndu-mă înapoi, am văzut că fusesem ajutată. Un perete de foc mă proteja dar era prea fierbinte, mă ardea și m-am îndepărtat de el.

Pe o masă erau mai multe lumînări, am luat una și am urcat în fugă primul rînd de scări, apoi al doilea. La palierul al doilea am aruncat lumînarea dar n-am stat să văd ce se întîmplă.

Am alergat sus, pe ultimul rînd de trepte, și de-a lungul coridorului. Am trecut pe lîngă camera în care m-au adus ieri sau alaltăieri, nu-mi amintesc. Poate să fi fost chiar mai demult deoarece mi se părea că știam casa destul de bine. Am știut cum să mă îndepărtez de foc și de strigăte, se auzeau strigăte acum. Cînd am ajuns afară pe parapet, era răcoare și de-abia îi mai auzeam. Am stat acolo liniștită. Nu știu cît. Apoi m-am întors și am văzut cerul. Era roșu și întreaga mea viață era acolo pe cer. Am văzut ceasul bunicului, broderia Mătușii Cora, toată numai culori, am văzut orhidee și stephanotis și iasomia și copacul vieții în flăcări. Am văzut candelabrul și covorul roșu din camera de jos și trestiile de bambus și ferigi arborescente, aurii și argintii, și mușchiul moale verde catifelat de pe zidul grădinii. Am văzut casa păpușilor și cărțile și poza cu Fata morarului. Am auzit papagalul strigînd așa cum striga cînd vedea un străin : *Qui est là ? Qui est là ?* și bărbatul care mă ura striga și el Bertha ! Bertha ! Vîntul mi se prinse în păr și pletele mi se desfăcură ca niște aripi. M-ar putea susține, m-am gîndit eu, dacă aș sări pe pietroaiele acelea. Dar cînd m-am uitat peste marginea parapetului, am văzut iazul din Coulibri. Tia era acolo. Mi-a făcut semn să vin și cum eu ezitam, ea a pufnit în rîs. Am

auzit-o spunînd : Ţi-e frică ? Şi am auzit vocea bărbatului, Bertha ! Bertha ! Am văzut şi am auzit toate acestea într-o fracţiune de secundă. Şi cerul era atît de roşu. Cineva a ţipat şi eu m-am gîndit : *De ce am ţipat?* Am strigat „Tia !“, am sărit şi m-am trezit.

Grace Poole şedea la masă dar şi ea auzise ţipătul pentru că a spus :

— Asta ce-a fost ?

S-a ridicat, a venit pînă la pat şi s-a uitat la mine. Stăteam nemişcată cu respiraţia regulată şi ochii închişi.

— Pesemne că am visat, spuse ea.

Apoi s-a întors şi s-a culcat în pat, nu la masă. Am aşteptat mult pînă am auzit-o sforăind, apoi m-am sculat, am luat cheile şi am descuit uşa. Eram afară cu lumînarea în mînă. Acum în sfîrşit ştiu de ce am fost adusă aici şi ce am de făcut. Undeva trebuie să fi fost curent pentru că flacăra a pîlpîit şi am crezut că lumînarea se va stinge. Am ferit flacăra cu mîna şi a crescut la loc luminîndu-mi drumul de-a lungul coridorului întunecat.

CUPRINS

Lector : ANGELA CISMAŞ
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

*

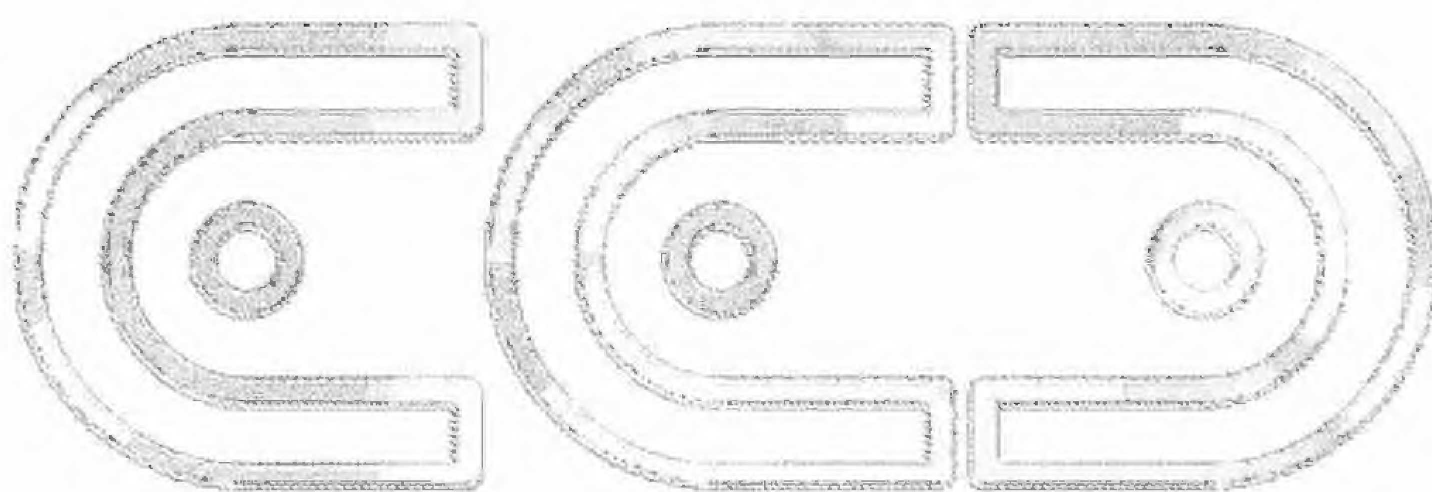
Bun de tipar : 6.01.1988.
Coli de tipar : 6,5

*

Tipărit sub comanda 5230/987 la
ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
BACĂU
Str. Mioriţei nr. 27

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

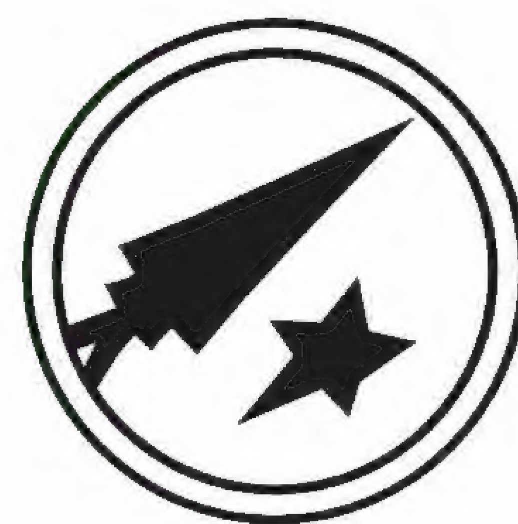
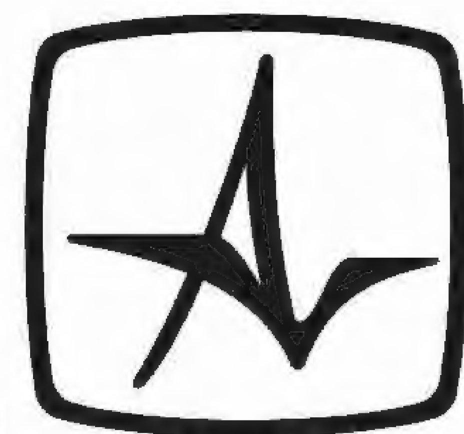

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

